

ESZTER

könyvének magyarázata

**Első kísérlet a zsidóság
teljes kiirtására**

EVANGÉLIUMI KIADÓ

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ	3
Eszter könyvének történeti-időrendi táblázata	3
I. RÖVID BEVEZETÉS	4
RÖVID ÁTTEKINTÉS	9
II. ESZTER KÖNYVÉNEK MAGYARÁZATA	16
BEVEZETÉS	16
Izrael bűne – Elhurcolások – Júda népe Babilonban – A világbirodalom szervezete	
VÁSTI ÉS ESZTER	26
Vásti királyné engedetlensége – Eszter, a „csillag” feltűnik	
MÁRDOKEUS ÉS HÁMÁN	35
A zsidó Márdokeus – Az agágita Hámán – A kiirtási rendelet	
A ZSIDÓSÁG A HALÁL ÁRNYÉKÁNAK VÖLGYÉBEN	45
Márdokeus gyásza – Eszter elhatározása	
HÁMÁN NAGYRATÖRÉSE	55
Eszter terve – Hámán gyűlölete – Az álmatlan király – A kocka fordul	
HÁMÁN BUKÁSA	63
Rossz előjelek – Eszter Hámánt vádolja – Hámán veszte	
AZ ÚJ TÖRVÉNY	69
A perzsa törvények – Új rendelet – Adár hónap 13-a	
A ZSIDÓ ÜNNEPEK ÉS A PURIM	79
Márdokeus, a törvényhozó – A Purim akkor és ma – Márdokeus és Eszter	
A KÖNYV ÍRÓJA: ESZTER	84
III. PURIM – A SORSVETÉS ÜNNEPE	86

* * *

© 2004 by Evangéliumi Kiadó és Iratmisszió

*

ISBN 963 9434 72 8

A kiadásért felel az Evangéliumi Kiadó és Iratmisszió

1066 Budapest, Ó utca 16.

Felelős szerkesztő: Vohmann Péter

ELŐSZÓ

Eszter könyvéről szóló bibliahú kommentárok, úgy a nemzetközi, mint a magyar könyvkiadásban igen ritkák.

Ennek az a magyarázata, hogy Eszter könyvének a teljes Írás szellemében történő megértése, megvilágítása csak akkor lehetséges, ha Izráelt mint Istentől kiválasztott népet látjuk. Az Ó- és Újszövetség úgy beszél Izráelről, mint akinek az egyik legjelentősebb üdvtörténeti feladata volt, van és lesz.

Könyvünk e meggyőződés alapján kíván segítséget nyújtani azoknak, akiknek a Biblia minden betűje Istentől származó üzenet.

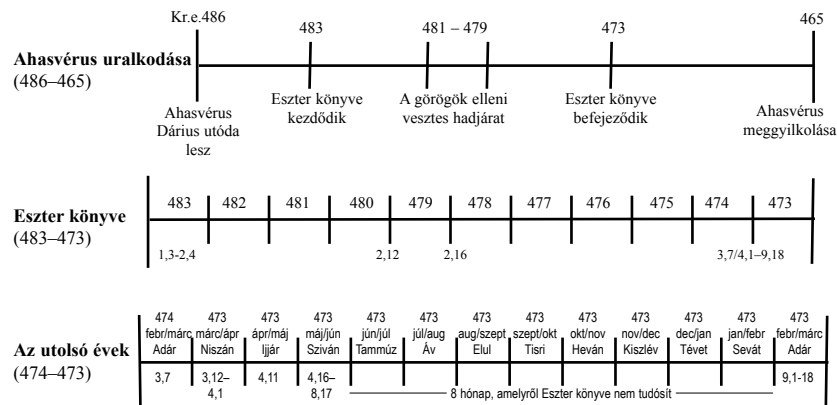
Kommentárunkat három részből állítottuk össze, különböző, bibliailag megbízható szerzők műveiből:

I. Rövid bevezetés és rövid áttekintés	(B. Ansley)
II. Eszter könyvének magyarázata	(Hevesi Ödön)
III. Purim – A Sorsvetés ünnepe	(Kevin Howard)

A kiadó

Eszter könyvének történeti-időrendi táblázata

I.

RÖVID BEVEZETÉS

Cím

Az „Eszter” név minden időben, változatlan formában e könyv címéül szolgált. Az Eszter és a Ruth könyve az egyedüli két könyv az ÓSZ-ben, mely asszonyok nevét viseli. Mint a Példabeszédek, Abdiás és Náhúm könyve, az Eszter könyve sem kerül említésre, vagy idézésre az ÚSZ-ben.

A „Hadassza” (2,7) jelentése „mirtusz”, vagy „menyasszony”, és Eszter héber neve volt, ami vagy a perzsa „csillag” szóból, vagy esetleg a babiloni szerelem istennő nevéből, Istárból származik. Mint édesapjának, Abihailnak árván maradt leánya, Eszter Perzsiában nőtt fel, idősebb unokatestvérével, Márdokeussal együtt, aki úgy nevelte őt, mint saját leányát (2,7.15).

Szerző és a keletkezés ideje

A szerző ismeretlen marad, bár feltételezték Márdokeus, Ezsdrás és Nehémiás szerzőségét. Bárki is írta Eszter könyvét, nagyon alaposan ismerte a perzsa szokásokat, a perzsa etikettet és történelmet, valamint különösen is jártas volt Súsán palotájában. Pontos ismeretekkel rendelkezett a héber naptárról és héber szokásokról, s ezáltal erős zsidó nacionalizmus ismerhető fel benne. Eszter könyvét feltehetően egy perzsiai zsidó írta, aki később visszatért Izráelbe, de az sem kizárt, hogy maga Eszter írta.

Eszter könyve az ÓSZ irodalmi kronológiájának 17. könyveként jelenik meg, és lezárja annak történeti szakaszát. Csak az Ezsdrás 7-10, Nehémiás és Malakiás írnak le későbbi ÓSZ-i történeti időszakot, mint Eszter. Az időszámítás Eszter könyvében Kr.e. 473-ban végződik, Ahasvérus meggyilkolása előtt (kb. Kr. e. 465-ben). Az Eszter 10,3 úgy tudósít, mintha Ahasvérus uralma véget ért volna. Tehát a legkorábbi lehetséges megfogalmazás az ő uralkodása utáni, a Kr. e. 5. század közepe. A legkésőbbi lehetséges megfogalmazási idő Kr. e. 331 előtti idő, amikor Görögország legyőzte Perzsiát.

Háttér és környezet

Eszter könyve a világtörténelem perzsa időszakában, kb. Kr. e. 539-től (Dán 5,30-31) kb. Kr. e. 331-ig (Dán 8,1-27) játszódik. Ahasvérus mintegy Kr. e. 486-tól 465-ig uralkodott; Eszter könyve, uralkodásának Kr. e. 483-473 közötti szakaszát foglalja magába. Az Ahasvérus név a perzsa „Khshayarsha” név héber fordítása, míg a „Xerxes” a görög elnevezés.

Eszter könyvének eseményei azon hosszú idő alatt történtek, amely a zsidóknak a 70 éves babiloni fogságból való visszatérése (Dán 9,1-19) Zorobábel alatt, kb. Kr. e. 538-ban (Ezsd 1-6), valamint a második visszatérés között telt el, melyet Kr. e. 458 körül Ezsdrás vezetett (Ezsd 7-10). Nehémiás utazása (a harmadik visszatérés) Susánból Jeruzsálembe később történt (kb. Kr. e. 445).

Eszter és a 2Mózes is leírja, hogyan próbálták meg idegen hatalmak a zsidó népet megsemmisíteni, és Isten milyen szuverén módon oltalmazta meg népét, szövetségének megfelelően, amit Ábrahámnak megígért, kb. Kr. e. 2100-2075 között (1Móz 12,1-3; 17,1-8). Isten hatalmának eredményeképpen, Eszter 9,10 a púrim-ünnep bevezetéséről számol be, egy évenként ismétlődő új ünnepről, a 12. hónapban (február-március), mellyel a nép túlélését ünnepelték. A púrim egyike annak a két ünnepnek, amelyet a mózesi törvényen kívül, Izráelben mindig is ünnepelni kell (a másik a hanukka- vagy fényünnep, [azaz templomszentelési ünnep] vö. Jn 10,22).

Történelmi és tanulságos témák

Végül, Eszter könyvének mind a 167 versét kanonikusnak fogadták el, noha egyesek Isten nevének hiánya miatt, teljesen szükségtelenül, kétkedtek ennek a könyvnek az eredetiségében. A görög Septuaginta (LXX) hozzáfűz 107 apokrif verset is, melyeknek célja, feltehetően ennek a hiánynak a kiegyenlítése volt. Salamon Énekek éneke könyvével, a Ruth könyvével, a Példabeszédekkel és Jeremiás siralmaival, Eszter könyve az ÓSZ-i Megillóhoz, vagy „5 tekercs”-hez tartozik. A rabbinusok ezeket a könyveket öt különböző alkalommal olvasták fel az év folyamán. Eszter könyvét a púrim-ünnep alkalmával olvasták (vö. 9,20-32).

Annak a drámának történeti keletkezése, amely Márdokeus (Saulnak egy benjáminita utódja - 2,5) és Hámán (egy agagita - 3,11.10; 8,3.5; 9,24) között játszódott le, majdnem 1000 évre nyúlik vissza. Akkoriban vonultak ki a zsidók Egyiptomból (kb. Kr. e. 1445) és támad-

ták meg őket az amálekíták, amely, mint népnek teljes pusztuláshoz vezetett (2Móz 17,14; 5Móz 25,17-19). Bár Saul (kb. Kr. e. 1030) azt a parancsot kapta, hogy ölje meg az amálekítákat, királyukkal Agággal együtt (1Sám 15,2,3), engedetlen volt és Isten nemtetszését vonta magára (1Sám 15,11.26; 28,18). Sámuel végül felkoncolta Agágot (1Sám 15,32,33). Az Agágtól való leszármazása következtében Hámán mély ellenségességet érzett szívében a zsidókkal szemben.

Eszter ideje 550 évvel később kezdődött, de a hosszú idő ellenére sem felejtődött el Hámán az agágita, és Márdokeus, a benjáminita közötti törzsi ellenségeskedés, mely még mindig ott izzott a lelkükben. Ez megmagyarázza, miért utasította el Márdokeus, hogy meghajoljon Hámán előtt, és miért próbálta meg Hámán olyan gonosz módon kiirtani a zsidókat (3,5.6.13). Amint várható volt, Isten prófécijája az amálekíták elpusztítására (2Móz 17,14; 5Móz 25,17-19), és Isten ígérete a zsidók megőrzésére (1Móz 17,1-8) beteljesedett.

Isten hűségére emlékezve, amellyel népét megmentette, vezették be a púrim-ünnepet (az akkád „sors” szó alapján elnevezve - 3,7; 9,26). Ez egy évente megtartott, kétnapos ünnep volt. Az emberek örültek, ételeket küldtek egymásnak, és ajándékokat adtak a szegényeknek (9,21.22). Ilyenkor minden generáció, minden család, minden tartomány és város számára az ünneplés ideje volt (9,27.28). Eszter még böjtölést és jajveszélést is hozzárendelt (9,31). Bár a púrim-ünnepet évszázadokon keresztül ünnepelték Izraelben, a Bibliában nem kerül többé említésre.

Eszter könyvét egy sakk-partihoz lehetne hasonlítani. Isten és a Sátán (mint láthatatlan játékos), valóságos királyokat, királynőket és nemeseket mozgatott. Amikor Sátán Hámánt helyzetbe hozta, olyan volt, mintha „sakkot” jelentett volna be. Aztán Isten Esztert és Márdokeust hozta helyzetbe, úgyhogy Sátán „sakk-matt”-ot kapott. A bűneset után (1Móz 3,1-9), Sátán újra meg újra megpróbálta, Istennek az általa teremtetett emberrel való szellemi kapcsolatát megszakítani, és Isten szövetségét Izráellel széttörni. Így például, Krisztus nemzetségi származási vonala, Júda törzsén át gyilkos módon egyedül Jóásra redukálódott, aki megszabadított és megőriztetett (2Krón 22,10-12). Később Heródes meggyilkoltatta a gyermekeket Betlehemben, mivel azt gondolta, hogy Jézus közöttük van (Mt 2,16). Sátán megkísértette Jézust, hogy tagadja meg Istent, és őt imádja (Mt 4,9). Péter megpróbálta Sátán készítésére eltéríteni Jézust a Golgotára vezető útjától (Mt 16,22). Végül megszállta Júdást, aki elárulta Jézust a zsidóknak és a rómaiak-

nak (Lk 22,3-6). Még ha Isten az Eszter könyvében nem is kerül említésre, teljesen nyilvánvaló, hogy Ő volt az, aki Sátán terveit, előrelátó beavatkozása által legyőzte és megghiúsította.

Istennek minden, Ábrahámnak és Dávidnak tett, feltétel nélküli szövetségi ígérete kockán forgott az Eszter könyvében. Mégis, Isten szeretete Izráel iránt, sehol nem nyilvánvalóbb, mint ebben a drámai megmentésben, amely által megvédte népét a fenyegető pusztulástól. „Bizony nem szunnyad, nem alszik Izráel őrizője!” (Zsolt 121,4).

Kihívások a magyarázó számára

A nyilvánvaló kérdés, amely az Eszter könyvével kapcsolatban felmerül, így hangzik: Miért nem kerül említésre Isten, mint pl. az Énekek énekében sem? Sem a szerző, sem a résztvevő személyek nem említik Isten törvényét, a lévita áldozatot, az imádatot, vagy az imádságot. A kételkedő megkérdezi: „Miért nem kerül említésre Isten, míg ezzel szemben a perzsa király 175-ször kerül megnevezésre? Ha Isten szuverén módon előre elhatározta, hogy megmenti a zsidókat, miért nem kerül Ő akkor illendő módon említésre?”

A megnyugtató válasz: Ha Isten azt akarta volna, hogy említésre kerüljön, akkor a szerzőt arra indíthatta volna, hogy róla, és Izráel megmentése érdekében történt cselekvéséről írjon. Ez inkább az emberi, mint az isteni sík problémája, mivel az Eszter könyve klasszikus illusztrációja Isten előrelátásának, ahogyan Ő, a láthatatlan Erő, mindent a maga célja érdekében irányít. Nem történik csoda az Eszter könyvében, de Izráel megőrzése minden helyzetnek és személynek előrelátó kontrollja által Isten mindentudását és mindenek feletti hatalmát mutatja. Nem azon múlik, említésre kerül-e. Teljesen világos, hogy Ő ennek a drámának a főszereplője.

Másodszor: „Miért volt Márdokeus és Eszter olyan világias életstílusuk tekintetében?” Eszter (2,6-20) nem törekszik olyan buzgósággal a szentségre, mint Dániel (Dán 1,8-20). Dánieltől eltérően, Márdokeus és Eszter titkolta zsidó örökségét (Dán 6,5). Ezsdrással ellentétben (Ezsd 7,10), Isten törvénye nem játszott szerepet.

A következő megfigyelések megmutathatják, mi az, ami fontos. Először is, ez a rövid könyv nem mindent jegyez fel. Talán Márdokeusnak és Eszternek is mélyebb hite volt, mint ahogy itt látszik (vö. 4,16). Másodszor, maga az istenfélő Nehémiás sem említi Istenét, amikor Artaxerxes királlyal beszél (Neh 2,1-8). Harmadszor, a zsidó ünnepeket, amelyek az istentiszteletek rendjét megszabták, már sokkal Esz-

ter előtt elfelejtették, pl. a páska (2Kir 23,22), és a hetek-, vagy a lomb-sátor-ünnep (Neh 8,17) is. Negyedszer, feltehetően meg voltak félemlítve a zsidóellenes levél miatt, amelyet a samaritánusok néhány évvel azelőtt Ahasvérus királynak írtak (kb. Kr. e. 486; Ezsd 4,6). Ötödször, Hámán gonosz szándékai nem csak akkor váltak ismertté, amikor Márdokeus elutasította, hogy leboruljon előtte (3,1.2). Nagyon is valószínű, hogy mások már közölték, olyanok, akik a zsidó lakossággal bizalmas viszonyban voltak. Hatodszor, Eszter a legmegfelelőbb időben azonosította magát zsidó örökségével (7,3.4). És mégis megmarad a kínzó kérdés, miért nem adta magát Eszter és Márdokeus éppen olyan nyíltan Istennek, mint Dániel. Ezenkívül, Nehémiás imádsága megmutatja, hogy a zsidók között, akik Súsánban száműzetésben éltek, szellemi letargia uralkodott (Neh 1,5-11, különösen 7. v.) Végül, Istennek kell ezt a kérdést megoldania, mert egyedül Ő ismeri az ember szívét.

Felosztás

- I. Eszter Vasti királyné helyére lép (1,1-2,18)
 - A) Vasti lázadása (1,1-22)
 - B) Eszter megkoronázása (2,1-18)
- II. Márdokeus legyőzi Hámánt (2,19-7,10)
 - A) Márdokeus hűsége (2,19-23)
 - B) Hámán előléptetése és határozata (3,1-15)
 - C) Eszter közbelépése (4,1-5,14)
 - D) Márdokeus elismerése (6,1-13)
 - E) Hámán bukása (6,14-7-10)
- III. Izráel túléli Hámán eltervezett népiirtását (8,1-10,3)
 - A) Eszter és Márdokeus felemeltetése (8,1-17)
 - B) A zsidók győzelme (9,1-19)
 - C) A púrim-ünnep kezdete (9,20-23)
 - D) Márdokeus dicsősége (10,1-3)

RÖVID ÁTTEKINTÉS

Isten üdvterve Izráel népével és a nemzetekkel

Amikor Isten megvonta uralma trónját Izráeltől, egy időre a pogány népek kezére adta őket. Ezt az időszakot a „népek idejének” nevezik (Lk 21,24). [Károli: „pogányok ideje”] Ezen idő óta az emberek kormányai Isten autoritásának (tekintélyének) indirekt gyakorlói a Földön. Eszter könyve Ahasvérus (I. Xerxes) király uralmáról tudósít, aki abban az időben Indiától Etiópiáig uralkodott. Ő Istennek a képe, amint – minden történés mögött állva – uralkodik a világ felett (vö. Dán 4,17).

1. fejezet. – A bevezető versek elbeszélik, hogy Ahasvérus király először minden fejedelmének és utána az egész népnek lakomát készített, a legkisebttől a legnagyobbig. Ez a kegyelem nagy ünnepének képe, amit Isten az evangélium által *minden* embernek készített (Lk 14,16). Ahasvérus király szándéka az volt, hogy az ünnepséggel „királysága csodálatos gazdagságát és nagysága ragyogó pompáját” sok napon keresztül láttassa. Az evangélium is feltárja előttünk Isten dicsőségét, hogy „megmutassa az Ő kegyelmének felséges gazdagságát, irántunk való jóságából a Krisztus Jézusban” (Ef 2,7). Éppen úgy, mint ahogy Ahasvérus ünnepsége „sok napon át” tartott, Isten hosszútűrése, szeretete és kegyelme miatt az Ő ünnepségére szóló meghívást is sok napra kiterjesztette – pünkösöd óta, az Úr Jézus visszatéréséig. A vendégek, akik Ahasvérus ünnepségére jöttek, „előkelőknek és fejedelmeknek” neveztettek. Így azokat, akik Isten meghívását az evangélium által elfogadják, hasonlóképpen királyoknak és papoknak fogják nevezni (Jel 1,6; 5,10).

A király arany és ezüst vánkosokat készíttetett. Az ezüst és az arany a Szentírásban a megváltás, ill. Isten igazságosságának szimbólumai. Ezek az értékek csodálatos nyugalmat nyújtanak a hívőknek az üdvösség tekintetében (Mt 11,28). Ezért talál ő békességet Isten jelenlétében. Drága függönyök is voltak ezen az ünnepségen, különböző színekben, hogy az megörvendeztesse a vendégeket. Ezeket a függönyöket ezüst karikákkal függesztették fel. Ez a mennyei természetű szellemi áldások képe, amelyeket a hívők a megváltás ajándékeként nyernek (Ef 1,3). Ezenkívül királyi bor is volt, nagy mennyiségben. Ez arról az

örömről beszél, amit Isten mindazoknak ad, akik elfogadják kegyelme evangéliumát.

Vasti királyné, aki különleges előjogokkal felruházott helyet foglalt el, amikor a királlyal nyilvánosan megjelent, ugyancsak meghívást kapott az ünnepségre. A király azt kívánta, hogy Vasti növelje az ő dicsőségét, amikor megmutatja szépségét a nép előtt. Mégis, amikor hívatja őt a király, nem volt hajlandó megjelenni előtte, mivel szívében büszkeség és ellenkezés támadt (Esz 1,9-12; vö. Jel 18,7). Kedvét lelte abban, hogy hivatalosan a királyhoz tartozik, de az ünnepségnek semmi hasznát sem látta.

Vasti a népegyházi keresztyénség képe, amely csak külsőképpen van összeköttetésben Krisztus nevével. Az emberek sokaságának, akik ma a keresztyénséget alkotják, megadatott a legjobb lehetőség, hogy elfogadják a szabadítást és az áldást, amelyet az evangélium kínál fel a számukra, ők azonban nem éltek ennek lehetőségével. Csak részleges keresztyén ismereteik vannak, de nincs életük Isten által.

Az ünnep utolsó napján Vasti ellenszegülése elérte a csúcspontját. Engedetlensége és vonakodása miatt, hogy a király előtt mutatkozzon, amivel emelte volna a király dicsőségét, elvételétől a királyné méltósága. Prófétai látás szerint ez azt mutatja, mi fog történni a hűtlen névleg-keresztyénekkal, a kegyelmi idő letelte után. Ellenszegülésük és engedetlenségük eljut egy olyan csúcspontra, amikor Isten már nem fogja tudni azt elviselni. Amikor az Úr visszatér az övéi elragadására, csak az igazi hívőket fogja felvinni a mennybe. Azokat, akik csak nevezik magukat keresztyéneknek, nyilvánosan meg fogja tagadni. Az elragadtatás után a Földön maradt keresztyén vallástételt ki fogja vetni a szájából (Jel 3,16).

A Vasti királynéhoz hasonló névleges keresztyének (olyan keresztyének, akik nem születtek újjá, azaz nem kaptak új életet Istentől), „levágatnak” [Károli, Új ford.: kitöretnek] és Isten elveti őket. Ahogyan a király haragja felgerjedt Vasti királyné ellen, úgy fog feltámadni Isten ítélete a névleges keresztyénség ellen, mert vonakodott Istent dicsőíteni a Földön. Miután a király Vastit elbocsátotta, nem kapott rá többé lehetőséget, hogy visszatérjen különleges előjogai helyére, amelyet addig elfoglalt. Így a keresztyénség sem fog átélni újra-helyreállítást.

2. fejezet. – Itt azokat a fáradozásokat látjuk, amelyek egy másik feleség megtalálására irányulnak, Vasti helyett. Annak az asszonynak a keresése során, aki ezt a helyet elfoglalja, Esztert veszik figyelembe

(1-7. v.). Benne a hívő maradék zsidók kerülnek kiábrázolásra. A Róma 11-ből kiderül, hogy Isten a hűtlen keresztyénség elvetése után, újra törődni fog Izráellel, hogy áldást hozzon erre a népre. Mint árva gyermek, Eszter nem talált támaszt a világban. Ezáltal találó leírást kapunk a zsidó maradék nyomorúságos helyzetéről, a szorongattatás idején. Ezek a hívő zsidók teljességgel Isten segítségére vannak utalva. Az Eszterről mint árváról való gondoskodást Márdokeus vállalta magára, akinek ő unokahúga volt. Márdokeus személyében Krisztus képe ábrázolódik ki előttünk, ahogyan gondoskodással fordult a zsidó maradék felé, és ahogy Ő ezt tenni fogja az elkövetkező szorongattatás idején is.

Mielőtt Esztert a király elé vihették, el kellett töltenie a megtisztítás [Károli, Új ford.: megszépítés] idejét (12. v.). Ez olyan gyakorlatok és nyomorúság átéléséről beszél, amelyet a zsidó maradék a szorongattatás idején át fog élni. Ezen idő alatt a hűségesek mély, belső gyakorlatokon fognak átmenni, és királyuk számára alkalmassá fognak tétetni (Dán 12,10; Mal 3,2-4; Zak 13,9).

Eszternek a felkészítési ideje alatt Márdokeus nagy figyelmet szentelt unokahúga sorsának (11. v.). Bár nem tudott vele közvetlen kapcsolatot felvenni – megtisztításának ideje még nem ért véget –, mégis felkereste azt a helyet, ahol Eszter volt, hogy nap mint nap tudakozódjék hogyléte felől, és hogy mi történik vele. Ugyanígy nem lesz közvetlen összeköttetésben Krisztus a szorongattatás idején a maradékkal. De a távolból (a mennyből) nagy együttérzéssel fogja figyelemmel kíséreni, miként válik a hívő zsidók belső állapota egyre jobbá (Ézs 8,17; 18,4; 54,8; Én 5,6; 1Móz 42,7.23.24; 43,30). Mindent pontosan meg fog figyelni, míg csak a bűnbánat és megtisztulás műve tökéletes mértékűvé válik. Ebben a pillanatban meg fogja ismertetni magát a maradékkal (1Móz 45,1-3).

A 21-23. versekben említett esemény, amikor Márdokeus a király megmentésén munkálkodott (amikor Bigtán és Teres támadást tervezett a király ellen), azt ábrázolja ki, ahogy Krisztus fáradozik Isten megdicsőítésért. Művét, még ha csak indirekt módon nyúl is bele az eseményekbe, csodálatosan el fogja végezni.

3. fejezet. – Itt megtudjuk, hogyan támogatta Ahasvérus király az agági Hámánt, amikor királyságában, magas méltóságba emelte, minden fejedelem fölé. Hámán, a zsidók ellensége, az antikrisztus képe. Felemelkedése a királyságban, prófétai utalás arra az időre, amikor Is-

ten megengedi az antikrisztusoknak, hogy kiemelkedő helyük és hatalmuk legyen a Földön, különösen Izráel országában. Hámán felhasználta hatalmi helyzetét, hogy önhittségében felemelkedjen. Azt kívánta, hogy mindenki leboruljon előtte, és tiszteletet adjon neki. Az antikrisztus, a bűn embere, ugyancsak így fog tenni, sőt még istenként is fogja magát tiszteltetni (2Tesz 2,3.4).

Márdokeus megtagadta, hogy leboruljon Hámán előtt (2. v.). Hasonlóképpen, mint ahogy Krisztus megtagadta, hogy leboruljon az ördög előtt, fogja megtagadni a maradék, hogy az antikrisztust imádja. Ez váltotta ki Hámán dühét és „arra törekedett, hogy elveszítsen minden zsidót, aki Ahasvérus országában volt” (5-15. v.). Ez annak a rettenetes üldözésnek az előképe, amelyet az antikrisztus fog elindítani a nagy szorongattatásban, azzal a szándékkal, hogy elpusztítsa az istenfélő zsidókat. Hámánnak tíz fia volt, akik nyilvánvalóan segítettek neki, hogy szándékát kivitelezze (5,11.14; 9,7-10). Talán ez utalás a tíz nyugat-európai nemzet szövetségére, a „tengerből feljövő fenevad” (Jel 13,1-8) vezetésével. Ez a politikai hatalom az antikrisztushoz tartozókat minden eszközzel támogatni fogja, hogy a zsidók hívő maradékát üldözzék. E gonosz terv kivitelezéséhez odaadta a király Hámánnak a pecsétgyűrűjét (10. v.). Ez arról beszél, hogyan fogja Isten a maga uralma útjain engedni, hogy az Antikrisztus a hívő maradékot egy előre meghatározott, korlátozott időn belül üldözze (Dán 11,36). Minden Isten engedélyével történik, hogy megvizsgálja a szívek őszinteségét és elmélyítse művét a hívőkben.

4. fejezet. – Hámán gonosz szándékai miatt a zsidók élete nagy veszélybe került. Minden tartományban sírás és keserű jajveszékélés hangzott (1-3. v.). Ez annak a szomorúságnak és a lélek mély próbájának képe, amelyen a zsidó maradék a nagy szorongattatás során át fog menni. Márdokeus „zsákba és hamuba öltözött, és kiment a városba és keservesen jajveszékelt”. Ez Krisztus érzéseit mutatja. Mély együttérzéssel fogja kísérni, amikor a maradék átmegy ezen a szorongattatáson. A Zsoltárok könyve megmutatja nekünk, mennyire azonosul Krisztus a maradék szenvedéseivel.

Miután Eszter megtudakolta, mit jelent a rettenetes összeesküvés, megbízták azzal, „hogy menjen a királyhoz, könyörögni neki, és esedezni előtte az ő nemzetségéért” (4-8. v.). Egy ilyen nehéz feladatot még soha sem vállalt magára ezelőtt, és nagyon félt ennek teljesítésekor. A törvény szerint mindenkit kivégeztek, aki bement a királyhoz,

anélkül, hogy az hívta volna. Ennek arra kell figyelmeztetni bennünket, hogy senki sem jöhet Istenhez a maga útján, vagy a maga feltételei között. Ha azonban a király odanyújtotta aranypalcáját valaki felé, ami kegyelmet jelentett, az életben maradt és nem kellett meghalnia (10.11. v.).

5. fejezet. – Amikor Eszter közeledett a királyhoz, miután nyilván már hosszabb ideje nem került eléje, kegyelmet talált szemei előtt. A király felé nyújtotta aranypalcáját (1.2. v.). Ugyanígy fog a megalázott és megtört szívű maradék imádságban közeledni Istenhez és kegyelmet találni Nála. Figyelemreméltó, hogy ez „a harmadik nap” volt, amikor Eszter közeledett a királyhoz. A harmadik nap a Szentírásban a feltámadásról beszél (Mt 12,40; 1Móz 22,4; Zsid 11,19). Ebben utalást láthatunk Izráel nemzeti feltámadására (Dán 12,1.2). Isten akkor majd meg fogja szabadítani a zsidó maradékot és vele együtt az egész nemzetet (vö. Hós 6,2).

Miután Eszter a király elé ért, nem tárta fel előtte mindjárt a szívét. Sokkal inkább azt kérte, hogy a király és Hámán jöjjön el a lakomára, amelyet neki készített. Úgy gondolta, hogy kérését majd közben nyilvánítja ki. De még ekkor is tartózkodott kérése előadásától, amíg el nem jött a következő nap. Ez azt mutatja, hogyan fog a hívő zsidóknál az Istenbe vetett hit vontatottan és lépésenként növekedni. Miután azonban Isten segítségét ilyen csodálatosan megtapasztalhatják, megnyitják Ő előtte a szívüket (vö. az ún. bűnbánati zsoltárokat: 25; 32; 38; 41; 51. Figyeljük meg a mélyreható megpróbálás előrehaladását a lélekben).

6. fejezet. – Azon az éjszakán, mikor Hámán elhatározta, hogy megöli Márdokeust, a király nem tudott aludni. A Zsoltár 121,4 ezt mondja: „Íme, nem szunnyad, és nem alszik az Izráelnek őrizője”. Ez különösen akkor mutatkozik meg, amikor az antikrisztus nekiindul, hogy Krisztus nevét eltüntesse a Földről. Az éjszaka az események figyelemreméltó fordulatával telik el. A király felismeri, hogy ideje Márdokeust tisztelettel és kitüntetéssel jutalmazni jó tetteiért. A király kívánsága értelmében Márdokeust „királyi öltözetben” és „királyi koronával” kell bemutatni az egész nép előtt. Amikor aztán eljött a nap, az addig megvetett férfit, Márdokeust dicsóséggel, tisztelettel és méltósággal vezették végig az utcákon, úgy hogy mindenki láthatta (1-11. v.). Ez Krisztus megjelenésének képe, amikor hatalomban és dicsóságban eljön a Földre. Akkor minden szem látni fogja Őt (Jel 1,7).

7. fejezet. – Amikor Eszter látta, hogy Isten gondviselése a zsidók sorsát jóra és áldássá fordította, és hogy a király a nép előtt megtisztelte Márdokeust, megjelent a király színe előtt, hogy kiöntse előtte a szívét. Így fog történni, amikor Krisztus a hívő zsidók maradéka előtt dicsőségben meg fog jelenni. Akkor elérkezik a pillanat, amikor kiönthetik előtte a szívüket (Zak 12,10-14). Eszter beszámolt a királynak Hámán gonoszságáról, és könyörgött a saját, és népe életéért. A király felbőszült és elrendelte Hámán halálát. Arra a fára akasztották fel, amit Márdokeusnak készített. Így fog Isten a jövőben a hívő maradék könyörgésére válaszolni, és az antikrisztushoz tartozók felett ítélni. „Az istentelenek vigassága rövid ideig tartó” (Jób 20,5). „Egy ellened készült fegyver sem lesz jó szerencsés, és minden nyelvet, mely ellened perbe száll, kárhoytatsz” (Ézs 54,17).

Milyen pontos is ezeknek a példaképeknek a sorrendje! Márdokeus felmagasztaltatik, és királyi öltözékben vezetik a nép elé (6. fejezet); aztán felakasztják Hámánt (7. fejezet). Éppen így találjuk ezt az Írás prófétai látásában. Közvetlenül Krisztus dicsőséges megjelenése után az antikrisztus a vadállattal együtt a tűztengerbe vettetik (Jel 19,11-20).

8. fejezet. – Miután megölték Hámánt, Eszter feltárta a király előtt, hogy rokonságban van Márdokeussal. Így lesz Krisztus megjelenésekor is, miután az antikrisztus elítéltetett. A hívő maradék boldogan fog vallást tenni az Úr mellett (Ézs 26,13; Jn 20,28). Azután Ahasvérus király Eszter királynénak adta Hámán házáat, azaz a birtokát és Eszter Márdokeust tette háza felügyelőjévé (1.2. v.). Ez arról beszél, hogyan fogják a hívő zsidók megadni Krisztusnak az Őt megillető jogos helyet. „A te néped készséggel siet a te sereggyűjtésed napján” (Zsolt 110,3).

„A király lehúzta pecsétgyűrűjét, amit elvett Hámántól, és Márdokeusnak adta.” Így fogja Krisztus megkapni Istentől a hatalmat a Föld felett, amely tévesen az antikrisztushoz alkalmazkodott (vö. Ézs 22,15-25).

Válaszul Eszter kegyelemért való könyörgésére, a király hatalommal ruházta fel Márdokeust, hogy megszabadítsa a zsidókat, az őket sújtó rettenetes határozattól. Márdokeus rendeleteket írt, amelyekben a zsidók felszabadításának parancsa volt, és elküldte ezeket minden tartományba. Ezáltal a zsidók szabadok lettek (13-14. v.). Itt egy prófétai utalással találkozunk arra, ahogy Krisztus meg fogja szabadítani a zsidó maradékot a legnagyobb nyomorúságból.

Azután „kiment Márdokeus a király elől kék bíbor és fehér királyi ruhában, és nagy arany koronával, és bíborbársony palástban” (15. v.; 9,3.4; 10,3). Ez Krisztus képe, országa hivatali dicsőségében. „A zsidóknak világosság támadta, öröm, vigasság és tisztesség” (16. v.). Itt a maradék örömeiből látunk valamit, szabadításuk napján (Ézs 25; 26).

A Márdokeustól és a zsidóktól való félelem megszállt mindenkit. „És sokan a Föld népei közül zsidókká lettek” (17. v.). Krisztus eljövendő országában sok nemzet fog csatlakozni az Úrhoz (Zak 2,11; 8,23). „Népek fejedelmei gyülekeztek össze, mint Ábrahám Istenének népe, (Zsolt 47,10).

9. fejezet. – Ez azonban még nem volt elég. A király szava és parancsa kiterjedt arra, hogy a zsidók uralkodjanak ellenségeik felett (1-4. v.). Ez Izráel képe, ahogyan a népek fölé fog tétetni. Ezzel fogja Isten beteljesíteni eredeti szándékait (5Móz 28,13; Zsolt 18,44).

„A zsidók leverték minden ellenségüket” (5-19. v.). Azon az elkövetkező napon ítélni fog azon népek felett, akik körülveszik országukat (Zsolt 47,4; 118,10-12; Ézs 11,14; Jer 51,20-23; Mik 4,13; 5,5.6; Zak 12,6; Mal 3,21).

Ezután vezette be Márdokeus a púrim-ünnepet, a királyság minden tartományában (20-22. v.). Ajándékokat küldtek egymásnak és böjtöléssel és nagy örömmel ünnepeltek. Ez arról a nyugalomról beszél, ami Krisztus békebirodalmában a Földön jelen lesz.

10. fejezet. – És Ahasvérus király adót vetett ki a Földre és a tenger szigeteire (1. v.). Azon az eljövendő napon minden nemzet alávetetik Izráel országának, és adófizetési kötelezettsége lesz. A népek gazdagsága Izráelbe fog áramlani (Ézs 60,5.6.16; 61,6; Zsolt 72,10).

Ezután a király egy, a Márdokeus nagyságáról szóló leírást rendelt beleilleszteni a méd és perzsa királyok történetének évkönyveibe (2. v.). Ez arra az időre utal, amikor Krisztus dicsősége az egész Földön hirdettetni fog. „Ez nagy léssen és a Magasságos Fiának hívattatik” (Lk 1,32; 4Móz 14,21; Ez 43,2).

Márdokeus a második volt a király után „és javát keresé népének, és békességet szerze minden ivadékanak” (3. v.). Eljövendő országában Krisztus fogja elfoglalni a legfőbb helyet és minden fáradozását földi népe áldására fogja bevetni. Akkor végre béke lesz a Földön.

II.

ESZTER KÖNYVÉNEK MAGYARÁZATA

BEVEZETÉS

Izráel bűne - Elhurcolások - Júda népe Babilonban - A világbirodalom szervezete

A Biblia 39 ószövetségi könyve közül Eszter könyve tartalmában, szóhasználatában és gondolatmenetében annyira különbözik a többitől, hogy sok komoly íráskutató, hívő bibliamagyarázó is ezt kérdezi: Vajon Eszter könyve a Biblia könyvei közé tartozhat-e? Ezt a kérdést az is indokolni látszik, hogy e könyvben Isten nevével sehol sem találkozunk. Bár ez nem azt jelenti, hogy nem áll Isten a történések hátterében, vagy hogy az események nem az Ő terve és akarata szerint folynak.

E könyv sok különössége azt a nézetet is felkeltette már, hogy itt a perzsa krónikák egy részével állunk szemben, és a „kánonba”, vagyis a szent Írások közé csak azért került, mert a zsidó nép történetének egy fontos szakaszát tárgyalja. De ha versről versre szemléljük, látni fogjuk, hogy e könyvet a Szent Szellem indíttatására írták.

Egy azonban bizonyos: Eszter könyvét a történelmi háttér alapos ismerete nélkül nem lehet megérteni és fejtegetni. Mind a zsidó, mind a babiloni és a perzsa történelmet, törvényeket, e népek életét és vallási felfogását is ismerni kell.

Kezdjük a zsidó néppel. Tudjuk, hogy Isten az ő rabságban sínylődő népét Mózes és Áron vezetése alatt, mindenható erejével, csodák és jelek sorozata kíséretében vezette ki Egyiptomból az „Ígéret földjére”, Kánaánba. Isten szigorú parancsa volt, hogy a kánaáni pogány népeket irtsák ki vagy kergessék el, és az általuk birtokba vett földrészek körül lakó népekkel semmiféle kapcsolatba se lépjenek. A zsidó tehát nemcsak „választott”, hanem „elkülönített” nép is legyen. Különösen tilos volt a pogányokkal házasság révén keveredni.

5Mózes 28. fejezetének eleje ismerteti az áldásokat, amelyeket akkor nyernek el, ha Isten törvényét hűségesen megtartják. Érdekes ezt a fejezetet figyelmesen tanulmányozni, mert Izráel népének a sorsát

tárja elének. A 15. verstől az átkok felsorolása következik. Ezek akkor zúdulnak a népre, ha Isten parancsait nem tartja meg. Tehát a nép viselkedésén múlik, hogy áldás vagy átok éri-e. Ezekből a büntetésekből kivonatossan idézünk:

„Ha pedig nem hallgatsz az Úrnak, a te Istenednek szavára, ...reád jönnek mind az átkok. Átkozott leszel a városban, a mezőn, a te méhednek gyümölcse... a te tehenednek fajtása, a te bejöveteled és a te kimeneteled. Az Úr tereád átkot bocsát: bomlást és romlást, míg nem elemészt arról a földről, melyre bemész. Az Úr elvisz téged oly nép közé, melyet nem ismertél és szétszór minden nép közé, a földnek egyik végétől a másik végéig. De a nemzetek közt sem pihensz meg és a te életed kétséges lesz előtted.”

Isten nem úgy tesz, mint a gyermekét rosszul nevelő szülő, aki fenyeget, de nem büntet, vagy ígér, de a szavát nem tartja meg. Isten állja a szavát! – Népét, amíg az engedelmisségben járt, Isten áldása kísérte. Például: Jerikót, széles fallal védett várost, egyetlen ember elvesztése nélkül foglalták el. De az egy Ákán bűne miatt, a kis Ai város ostrománál vereséget szenvedtek és harminchat halottat sirathattak. Isten kijelentésére mind az áldásban, mind a büntetésben számítani lehet. Ha a zsidó nép történetét figyeljük, mégpedig a kánaáni bevonulástól napjainkig, e kerek háromezer év arról tesz bizonyosságot, hogy Isten komolyan veszi a szavát.

Ez még ma is változatlanul érvényes igazság. Nem hiába int Pál apostol: „Ne tévelyegjete, Isten nem csúfoltatik meg, mert amit vet az ember, azt fogja aratni”. Isten hosszútűrése sem azt jelenti, hogy valamit ne venne észre, sem azt, hogy az azért járó áldásról vagy átokról, vagy mondjuk inkább: jutalomról vagy büntetésről elfelejtkezze.

Ha az első pünkösdi óta egy olyan Istenről tehetünk bizonyosságot, akiről tudjuk, hogy ő maga a szeretet, ez nem azt jelenti, hogy ez az Isten egyúttal ne lenne igazságos is! Aki Istennel nem törődik, ne csodálkozzék, ha Isten elveti őt.

Aki a Bírak könyve második fejezetét olvassa, meglepetten látja, hogy Izrael törzsei az Úr komoly intelmeit milyen rövid idő alatt elfelejtették, és a körülöttük élő pogányokkal összevegyültek. Már ott olvassuk, hogy az Úr „ellenségeik kezébe adta őket és az Úr keze ellenük volt”. Legyőztek, kifosztattak. De ha azután a nyomorúságban a hitlenné vált szívük összetört és Isten előtt bűnüket megbánva megálázkodtak, Isten egy bírót, egy hadvezért támasztott közülük, aki a megszálló ellenség felett diadalt aratott. Ameddig azután e kemény

leckére emlékeztek és a parancsolatokat megtartották, Isten áldása alatt békeességben éltek.

Csak hogy az emberi nem megromlott természete nemsokára újra feltört és Istenükhöz megint hűtlenek lettek. Ez századokon át folytatódtott, míg Isten a próféták által adott fenyegetéseit valóra nem váltotta. Előbb a kettészakadt nép északi tíz törzsét az asszírok – kerek százötven évvel később a két déli törzset –, a babiloniak fogságába adta.

Történelmi érdekesség, hogy a meghódított területek lakosságának egészben vagy részben való áttelepítése nem újkeletű jelenség. Ezt az asszír királyok kezdték meg, és e módszert az őket követő nagyhatalmak is átvették. Izráel népe nagy részét tehát Asszíriába hurcolták és helyükbe Palesztinába idegen népeket telepítettek:

Az asszírok – (fővárosuk Ninive) – és a káldeusok – (fővárosuk Babilon) – hadjárataik folyamán hasonló módszereket alkalmaztak. Ha egy megerősített városhoz értek, annak lakóit megadásra hívták fel. Így történt ez például akkor is, amikor a 2Királyok 18. szerint Asszíria királya Jeruzsálem ellen fordult, és Júda királyát, Ezékiást megadásra szólította fel. A lakosság legnagyobb része akkor járt jól, ha nem állt ellen. Így bár a rablást, fosztogatást, erőszakoskodásokat és a nők megbecstelenítését nem lehetett megakadályozni, de a várost az ellenség nem égette fel és a lakosságot nem mészárolta le. Ha azonban ellenálltak és a támadók a várost csak harccal foglalhatták el, akkor a vezetők, az előkelők és gazdagok életben maradására csak kevés remény volt. Így írja le a 2Királyok utolsó fejezete, hogy a Babilonhoz hűtlenné lett Sedékiást, Júda királyát „láncra verve vitték Babilonba, fiait a szemeláttára vágta le, őt pedig megvakították”.

Így jártak azok, akiket a győztesek az ellenállásért felelőssé tettek. Különböző fogolyként csak azokat vitték magukkal, akiket tudásuk, mesterségük vagy testi kiválóságuk miatt használhatóknak ítélték. Ezért kerültek pl. Dániel és társai is Babilonba. Az öregeket, szegényeket és betegeket a helyszínen hagyták. De ha a megszállók attól tartottak, hogy az ország vagy a város népe hamarosan pártot üthet, fellázadhat, vagyis a birodalom egységét veszélyeztetheti, akkor a lakosság hasznos részét áttelepítették.

Erről olvasunk a 2Királyok 18,11-ben is: „Asszíria királya elhurcoltatta Izráelt Asszíriába és letelepítette őket Halába, Háborba és a Gózáni folyó mellé és a Médek városába.” Ezeknek az áttelepítetteknek kezdetben kétségtelenül sok nehézséget, nyomorúságot, szegénységet és megvetetést kellett elviselniük, míg a maguk ereje és ügyessége ré-

vén apránként új otthonhoz és megélhetési lehetőséghez jutottak. A gyenge, az életteret elpusztult, az erős, az okos, az ügyes életben maradt.

E nehézségek abból is eredtek, hogy az államhatalom ezeket az áttelepítetteket nem támogatta. Ehhez járult még az új környezet, a helybeli lakosság idegen nyelve, a jövevényektől való félelem, hogy az ő kenyerüket veszik el. Az új helyen talált lakosság azonban a zsidókkal szemben nem „zsidó” voltuk miatt volt ellenséges. Azokban az időkben a Palesztina ellen harcoló királyokat nem vezette „antiszemitizmus”, vagyis a faji különbözőség miatti gyűlölet. Sem a fogságba kerültekkel, sem az áttelepítettekkel szemben nem állt ez fenn.

Az ellenséges érzületet a zsidók egyistenhite váltotta ki. Az, hogy nem hittek a bálványokban, nem imádták azokat, nem áldoztak nekik. De a zsidóságot e századokban még nem üldözték, nem törekedtek a kiirtásukra. Különböző elképzelhetetlen lett volna, hogy egyes zsidók, mint pl. Dániel, olyan magas és bizalmi állásokat nyerhettek el. Az első esetet, hogy a zsidókat mint fajt üldözték és kiirtásukra törekedtek: Eszter könyvében találjuk. Ez persze nem jelenti azt, hogy egyes zsidók ne kerültek volna nehézségekbe egyistenhitük miatt máshol is.

Emlékezzünk Sidrák, Misák és Abednégó esetére, akik a magát istentítő király szobra előtt nem borultak le. Ezért őket tüzes kemencébe vetették. Az ifjak itt a király méltóságát sértették, aki tekintélyét csak így vélte fenntarthatónak. Az élő Isten azonban nem engedte, hogy a tűz ártson azoknak, akik hozzá hűségesek maradtak.

Amikor a babiloni előkelőségek Dánielt az oroszlánok vermébe dobatták, akkor ennek oka a Dániel elleni irigységük volt. De mert benne semmi kivetnivalót nem találtak – Dániel könyve 6,5 szerint –, így szóltak: „Nem találunk ebben a Dánielben semmi okot, hacsak nem találunk ellene valamit az ő Istenének törvényében.” Ezért arra kérték a királyt, hogy az imádkozást tiltsa meg. Dániel zsidó voltában kerestek okot arra, hogy állásából kimozdítsák.

A századok folyamán a zsidók üldöztetése általánossá vált. De ez kezdetben vallásuk és nem fajuk miatt történt. Így Kr. e. 168-ban, amikor Antiókhos Epifanes Jeruzsálemet elfoglalta, a zsidók egyisten-imádságát tiltotta meg. Aki bálványimádóvá lett, sértetlen maradt. A római birodalomban időnként és helyenként a zsidókat már faji különbözőségük miatt üldözik.

A Cselekedetek 18,2 verséből megtudjuk, hogy Pál Korintusban „egy Akvilla nevű... zsidóra talált, ki nemrégén jött Itáliából... mint-

hogy Klaudius (római császár) megparancsolta, hogy a zsidók mind távozzanak el Rómából." Ez faji és nem vallási üldözés volt. A zsidók üldözése napjainkig folytatódik. Az elmúlt világháború folyamán milliókat csak azért irtottak ki, mert fajilag az Isten választott népéhez tartoztak.

E zsidóüldözések hátterét kutatva két kirívó okot találunk. Az egyik a zsidókban és az ő Istenükhöz való viszonyukban rejlik, és Isten iránti engedetlenségük következménye. A másik ok egy érthetetlen, sátáni gonoszság, amely Istennek a zsidó néppel való tervét akarja meggátolni. Ez tehát nem az egyes zsidó ellen irányul.

Júdát és Jeruzsálemet a babiloni Nabukodonozor király hódította meg. Minthogy a város nem adta meg magát, a vezetők egy részét büntetésül a helyszínen megölték. De egyeseket, mint a királyi család tagjait, zsákmányként Babilonba hurcoltak és ott ítélkeztek felettük. A zsidóság önállósága megőrzéséért a végletekig küzdött. A győztesek joggal tarthattak attól, hogy ha eddigi lakóhelyén hagyják, hamarosan lázadást szít a hódítók ellen.

Ennek megakadályozására szolgált a nép cselekvőképes, értelmes és tanult részének az áttelepítése. Nem tudjuk, milyen nagy volt a fogásba hurcoltak száma, és azt sem, hogy az útra keltek közül a több mint ezer kilométernyi út gyalogszerrel való megtétele alatt hányan veszték oda. De a zsidóság apraja nagyja, az egyszerű és az előkelő, a jámbor és a gonosz, most e csapás alatt felismerte, hogy az Élő Isten állja a szavát és hosszútűrése ellenére büntetni is tud. Borzalmasan! – Csak a puszta életüket menthették meg. A vándorlás hosszú heteken át tartó fáradalmi és nélkülözései minden testi és lelki erejétől megfosztották a zsidó népet.

A 69. zsoltár szavaira emlékezünk: „A vizek a lelkemig hatoltak. Mély sárba estem, feneketlen örvénybe jutottam és az áradat elborít engem. Elfáradtam a kiáltásban, kiszáradt a torkom. Amit nem ragadtam el, azt kell megfizetnem. Ó Isten, te tudod az én balgatagságomat és az én bűneim nyilván vannak te előtted.”

Amikor ez a megtört testű és szívű néptömeg Mezopotámiába, a Tigris és az Eufrátes völgyébe érkezett, akkor dőlt el, hogy közülük ki hova kerül. A főemberek és az előkelők egy része Babilonban maradt. Ott a királyi udvarnagykok képességeik szerint a király, vagyis az államhatalom szolgálatába állították őket. Közéjük tartozott Dániel és baráti köre is. Minthogy alázatosak és engedelmesek, de emellett ügyesek és megbízhatók is voltak, feletteseik megszerették őket és

mind fontosabb feladatokat bíztak rájuk. Tudjuk, hogy Dárius király a birodalom százhusz kerülete tisztartói fölé három igazgatót rendelt, és ezek egyike Dániel volt. Nabukodonozor és utódai felfogását az is jellemzi, hogy nem voltak szűklátókörűek a nemzetek, népek és fajok tekintetében. Nabukodonozor az általa megszállt országok irányítására nemcsak a káldeusok szolgálatait vette igénybe, más nemzetbeliek is juthattak magas tisztségekhez. Ami pedig a vallást illeti, a káldeusok ugyan a maguk pogány isteneit tisztelték, de a többi népnek sem tiltották meg saját isteneik imádását. Egyistenhitét a zsidóság is megtarthatta és a szent könyveket megőrizhették az istentiszteleti célul szolgáló épületekben. Ezekből lettek a későbbi zsinagógák. Talán érdemes itt megjegyezni, hogy a ma annyira „zsidósan” hangzó „zsinagóga” kifejezés tulajdonképpen nem is a héber, hanem a görög nyelvből ered. A görög SZÜNAGÓGÉ szó azt jelenti: „összsejárni” és a mi magyar „összejövetei helyiségünk”-nek felel meg.

A zsidóság egyetlen vallási tevékenysége az Írások tanulmányozására szűkült. Minthogy a templomot lerombolták, áldozatot bemutatni Istennek nem lehetett, mert azt csak a jeruzsálemi templom oltárain teheték. Ezért a nagy ünnepek megtartása is lehetetlenné vált, vagy csak megemlékezési formássággá süllyedt, mert azok csak az állatáldozatokkal együtt voltak teljesek. A mózesi törvényt atyáról fiúra szóbelileg adták tovább, mert a papságon kívül írni és olvasni csak kevesen tudtak. De a fogságban a szent Írások tekercei az Istennel való foglalkozás egyetlen lehetősége megmaradt, ezért a törvényt és az ünnepeket jobban megtartották, a szent tekerceket nagyon megbecsülték.

A zsinagógában a törvényt és a próféták írásait nemcsak felolvasták, hanem magyarázták is. Ez volt az írástudóság bölcsője! Ezsdrásról olvassuk, hogy „írástudó volt az Úr parancsolatainak beszédeiben” (7,11). Később kifejlődött az írástudók rendje, mely az újszövetségi időkben már fontos szerepet játszott. Az írástudók Lévi törzséhez tartoztak. A lévíták az Írások értelmezésével foglalkoztak. Az azokban foglaltak végrehajtása a papok feladata maradt.

Ebből a fejlődésből láthatjuk, hogy Isten az ő választott népét ugyan rettenetes szigorral büntette, de nem vetette el. Mert Isten adott szavát ez irányban is megtartotta és még mindig megtartja. Az egyszer választott nép, a zsidóság, minden őt ért és még elkövetkező csapás ellenére is, mindenkorra választott nép marad. A zsidóságot megtizedelni lehet, de kiirtani nem. Minden ostromoztatással az Isten célja, hogy népét visszavezesse magához. Az idők folyamán bálványimádóvá lett

zsidóság Babilonban, a bálványokat imádó pogányok közepette véglegesen megszabadult a bálványimádástól.

De Isten azok bűneit is látta, akiket Izráel népe megbüntetésére rendelt – bár ez az ő engedélyével történt –, ha a zsidókkal ok nélkül kegyetlenkedtek. Ezért jövendölték a próféták Babilon, AsszírIA és más, Izráel ellen támadó népekről: Jaj annak, aki az Úr népe ellen tör, jaj minden egyesnek, aki a zsidót csak azért, mert zsidó, megveti, üldözi vagy igazságtalan iránta. Zakariás 2,8-ban ezt mondja az Úr Isten: „Aki titeket bánt, az Úr szemefényét bántja”. Isten sem az asszírok, sem a babiloniak, de más népek gonoszságait sem felejtette el, és az ő idejében mindegyiknek megfizetett, vagy meg fog fizetni.

Az Eszter könyvében leírt eseményeket az akkori birodalmak szervezettségének ismerete nélkül nehéz megérteni. A mi mai korunk technikai fejlettsége mellett a kényelmes, gyors és biztos hír- és adatközvetítések idejében alig fogható fel, hogy mind e hasznos segédeszközök nélkül hogyan lehetett a nagy birodalmakat kormányozni és fejelem alatt tartani. Ezért előbb földrajzi áttekintést kell nyernünk. Könnyebbség kedvéért a távolságokat felkerekítve és légvonalban adjuk meg.

Palesztina észak-déli irányban 300 km hosszú. Jeruzsálem és Kairó között a távolság 500 km. Jeruzsálem és Damaszkusz között 200 km, Jeruzsálem és Susán, az akkori perzsa főváros, 1200 km távolságra fekvőtek egymástól. De az egyik helyről a másikra vezető út sokkal hosszabb volt, mert a sivatagokat és hegyeket meg kellett kerülni, úgyhogy például a Jeruzsálem és Susán közötti utat közel 2000 km-re becsülhetjük.

Szinte mesébe illő, hogy ezek az ókori birodalmak milyen óriási kiterjedésűek voltak. AsszírIA, melynek fővárosa Ninive volt, kelet-nyugati irányban 2000 km, Babilon még ennél is nagyobb volt. A perzsák birodalma kelet-nyugati irányban 4000 km – ez több mint a Varsó-Lisszabon közti távolság –, észak-déli irányban pedig 1500 km átmérőjű volt.

Ezeket az útvonalakat elsőként a nyájakat terelő pásztorok taposták ki. Utánuk a kereskedők csoportjai, a karavánok következtek. Ezek az utak már rövidebbek és járhatóbbak voltak, de egyengetést, feltöltést, hídverést még ne keressünk. Ezt csak a rómaiak kezdték el. Az ő kövezett és hidakkal ellátott utánpótlási útvonalaiknak a romjai máig is fennmaradtak.

A közlekedés általában gyalogszerrel történt. Akinek barma, legin-

kább számara vagy ökre volt, azt a terhek hordására használta. Már nagyon gazdag, beteg vagy öreg volt az, aki az utat számár- vagy lóháton tette meg. A kocsit már az egyiptomiak is ismerték, de ezek harcászati célokat szolgáltak, ezeket a mostani tankok elődjének tekinthetjük. Ilyen harci kocsin csak királyok, hadvezérek és más előkelőségek utaztak. Így láttuk ezt például Naámánál, majd a Cselekedetek 8. fejezetében a szerecsennél. Az utazás a rugózás nélküli szekereken nagyon kényelmetlen volt.

A nagy birodalmakban a királyi parancsok továbbítására külön író-, fordító- és küldöncszolgálatokat szerveztek. Nabukodonozor idejében ez a hírtovábbítási mód már minden részletében ki volt építve. A királyi rendeleteket cserépre, papírra vagy bőrre írták, mégpedig minden népnek a maga nyelvén. Az iratok elkészítésére a királyi udvarnál nagyszámú írástudót alkalmaztak, akik a parancsokat nemcsak leírták, hanem a sokféle nyelvre le is fordították. A kész iratokat a király pecsétjével látták el, és ezeket a futári szolgálatokra beosztottak kapták kézhez.

A futárok a rendeleteket öszvér- vagy lóháton vitték. A küldöncök részére meghatározott távolságokra állomásokat tartottak fenn, ahol a küldönc megpihenhetett, és elfáradt lova helyébe, útja folytatására másikat kapott. Az ország kerületekre volt osztva, melyek száma százon felül volt. Ez azt jelentette, hogy minden rendeletet a kerületek száma és minden azokban beszélt nyelv szerint kellett elkészíteni és a kerületek élén álló királyi helytartóknak kézbesíteni. E helytartók voltak felelősek azért, hogy a király parancsairól a felügyeletük alatt álló kerület minden lakója kellő időben értesüljön. Ezt az óriási szervezési munkát ezek az ókori népek tökéletesen oldották meg.

A törvény állandóságának és sérthetetlenségének gondolatát már Babilonban is megtaláljuk, de a médek és a perzsák uralma alatt ez annyira fejlődött, hogy az érvényesen kiadott rendeletet még maga az azt kibocsátó király sem változtathatta meg. Ezt Dániel könyvének 6. fejezete bizonyítja.

Dánielt ellenségei – hogy megrontsák – Dárius királlyal imádkozási tilalmat adtak ki. Ha Dánielt rajtakapják, hogy Istenéhez imádkozik, az oroszlánok vermébe kell dobni. A király habozott. Ekkor a 15. versben a főemberek a királyt így támadták meg: „Ez a médek és perzsák törvénye, hogy semmi tilalom vagy végzés, amelyet a király rendel, meg ne változtassék”. Ez ellen Dárius sem tehetett semmit.

Eszter könyvében azt is látni fogjuk, hogy az ország fontos eseményeit és rendeleteit krónikákba gyűjtötték.

Elnézést kell kérnem az olvasótól, ha kissé hosszúnak találta az előzmények leírását, de e történelmi és népszokási adatok ismertetése nélkül Eszter könyvét nem lehetne megérteni. Ha pedig ezeket a részleteket ott fejtegetnénk, ahol szóba kerülnek, az események menetét kellene minduntalan megszakítani.

Eszter könyve így kezdődik: „Ahasvérus idejében történt – ez az Ahasvérus az, aki uralkodott Indiától fogva Szerecsenországig 127 tartományon – ...uralkodása harmadik évében”. Tudjuk, hogy Júda, Izrael déli királysága volt. Népét Nabukodonozor, Babilon királya hurcoltatta el. 50 évvel később Babilont a méd-perzsa Círus király hódította meg, aki nem sokkal trónra lépése után megengedte, hogy a zsidók Jeruzsálemben Isten templomát újra felépítsék. E munkálatok elvégzésére minden zsidó, aki ezt akarta, haza is térhetett. Egy részük így is cselekedett.

Újabb 50 év után az uralmat a perzsa birodalom leghatalmasabb királya, Xerxes vette át, akit a Biblia Ahasvérusnak nevez. A perzsa királyok sorából úgy magaslott ki, mint Nabukodonozor a babiloniakéból, vagy Salamon a zsidókéből. Eszter könyvéből azt is olvashatjuk, hogy világbirodalma „Indiától Szerecsenországig” terjedt. Ezek a legkeletibb és a legdélnyugatibb országok nevei. A birodalom tehát a mai Perzsa-öböltől még jó messzire keletre terjedt, délnyugatra pedig az Egyiptomtól délre fekvő, és már „szerecsenek”, sötétbőrűek által lakott Etiópiáig ért, északnyugatra pedig a Fekete-tengerig.

Azt is olvastuk, hogy Ahasvérus „127 tartományon” uralkodott. Az országokat egyenként hódította meg, és minden újabb ország vagy nép egy új „tartományt” képezett. Ezeknek az élén egy, a király bizalmát élvező helytartó állt.

Ezeknek a meghódított országoknak sarcot és adót kellett fizetniük, melyek behajtása a helytartó kötelességei közé tartozott. Ezek az óriási bevételek a királyi udvartartás és az ország katonai és polgári szervezete fenntartására szolgáltak.

De ezenkívül a király méltósága emelésére rengeteget költött templomok, paloták és díszkertek létesítésére, melyeket aranyból meg ezüstből készült díszítések és szobrok ékesítettek.

Az ókori hadjáratok a mai háborúkkal egyben megegyeztek: az értékes épületeket, hidakat, templomokat és műkincseket sem akkor, sem ma nem lehetett megkímélni. De míg ma a háború megszűntével

a pusztítás is véget ér, akkoriban mindent, ami a rombolást túlélte, szándékosan semmisítettek meg. Az értékeket pedig a győztes magával vitte. Így történt ez pl. Jeruzsálemben is, melyet először Nabukodonozor égettetett fel és romboltatott le. Majd 70-ben a római Titus hadvezér és későbbi császár a várost is, a templomot is felgyújtatta. A templomi kincseket, mint a hétágú arany mécses, a szent kenyerek arany asztalát és az ezüst kürtöket Rómába vitette és diadalmenetében körülhordatta. Ezeknek a tárgyaknak a képe Titus római diadalívén, annak egyik domborművén ma is megtekinthető.

Amikor Nagy Sándor egész Perzsiát elfoglalta, a Perzsa birodalom sok műkincsét is ugyanez a sors érte. Nagy Sándor Babilont egyenlővé tette a földdel, de éppen így a Xerxes által épített Persepolist, az új fővárost is, melyből napjainkra csak egyes oszlopok és a paloták romjai maradtak meg. A mai kutató meglepetten szemléli az ókoriak mérész és nagyvonalú terveit. A királyi paloták termeinek, szobáinak se szeri, se száma. Nagyságra túltesznek a középkor és az újkor legnagyobb királyi palotáin. A persepolisi palota nagyobb volt, mint a budai királyi vár.

Történetünk kezdetén Ahasvérus (Xerxes) király Susán várában tartózkodott. Susán, az Élán-birodalom fővárosa, Perzsiától északra, egy hatalmas ország fényesen felépített fővárosa volt.

Susánt a perzsa királyok azért nevezték ki székhelyüknek, mert központi fekvése volt. Szövegünk Susánt „várnak” nevezi, mert az udvartartás épületei, falakkal körülvéve a város feletti hegyen emelkedtek.

Az udvari élet az „Ezeregy-éjszakák” meséinek leírásai szerint folyt. Rengeteg előkelőség tolongott a termekben és a folyosókon. A szolgák, apródok és küldöncök éjjel-nappal rendelkezésre álltak, hogy a legkisebb jelre uruk szolgálatára siessenek. A királyt, Ahasvérust szinte istenként tisztelték. Mindenki szívét félelem szorongatta. A király teljhatalmú volt. Tanácsot kérhetett, de ha nem volt inyére, nem kellett megfogadnia.

A királyi hatalom azért emelkedhetett ilyen magasra, mert a mindenható Istent nem ismerték, nem imádták. Ahol csak embercsinálta bálványokat tisztelnek, ott egy nagyságra vágyó ember hatalma mértéktelenné nő. Ezt látjuk Xerxesnél (Ahasvérus) is. Ha hiányzik az erkölcsi alap, a mérték is hiányzik. Egy ember hajlamai és pillanatnyi hangulata szabja meg az irányt.

E bizonytalansággal szemben áll Isten soha nem változó, állandó, igazságos és szent erkölcsi mértéke. Nála és Benne az egyenestől el

nem térő irányt találunk. Aki ezt követi, el nem téved. Az isteni és az emberi mérték közti különbséget és az ezekből keletkező feszültségeket Eszter könyve tanulmányozásánál ismételtelen látni fogjuk.

* * *

UÁSTI ÉS ESZTER

Vásti királyné engedetlensége - Eszter, a „csillag” feltűnik

Eszter könyve 1,1-3. a következőket közli: Ahasvérus király uralkodása 3. évében susáni várában nagy ünnepséget tartott. Erre alattvalóinak százai, sőt ezrei hivatalosak voltak. A vendégeket kísérő szolgák száma a tízezret is meghaladhatta.

E nagy ünnepség oka a győzelmesen befejezett Egyiptom elleni hadjárat volt. A görög Herodotos Ahasvérus király hadjáratait a történetíró pontosságával jegyezte fel. Ahasvérus királyról és a perzsa birodalomról Herodotos könyveiből sok mindent megtudhatunk. A Biblia ezekről azért nem szól, mert nincsenek kapcsolatban Istennek a zsidó népre vonatkozó üdvtörténeti terveivel. Herodotos könyveiből tudjuk, hogy Xerxes leigázta Egyiptomot és azt a legdélibb részéig birtokába vette.

E győzelmet királyi méltóságához illően kellett megülni. Egyrészt mert a vezetése alatt álló csapatok parancsnokait jó teljesítményükért meg kellett jutalmaznia, másrészt a kerületek helytartóinak is elismerés járt. Ha ugyanis a király nem kapott volna tőlük elegendő katonai szolgálatra alkalmas férfit és pénzt, nem sikerült volna a hadjárata.

De Xerxes ezt az alkalmat arra is felhasználta, hogy az anyaországok, vagyis a médek és perzsák előkelőségeit is vendégül lássa. A királyi udvarba való meghívás nagy megtiszteltetést jelentett. Így a nép gazdag, vezető rétegét lekötelezte és a későbbi szolgálatokra is hajlandókká tette. Xerxes eljárása jó lélektani megfigyelőképességét bizonyítja. Ma is érvényes ez az elv: aki mások felett áll, beosztottjaitól ne csak szolgálataikat igényelje, hanem minden jó szolgálatot ismerjen el és dicsérjen is meg. Ez a legjobb mód arra, hogy a beosztottak a jövőben is szívesen és ne csak kényszeredetten engedelmeskedjenek. Ezért

olvassuk a 3. versben, hogy ki mindenki volt jelen: a 127 tartomány fedelmei, vagyis a helytartók, a polgári és katonai vezetők, de nemcsak a médek és perzsák, hanem a sokféle népek királyai és előkelőségei is. Ezeket a király a 4. vers szerint azért hívta, hogy „nekik megmutassa országa dicsőségének gazdagságát és az ő méltóságának fényes díszét”. Igen, a király a hatalmával dicsekedni akart, a kevélység pedig mindig rossz tanácsadó!

Ez az ünnepség e vers szerint 180 napon át tartott. Ezt nem kell úgy érteni, hogy mindenki már pontosan az első napon köteles volt megjelenni, és hogy a dáridózás 180 napon át megszakítás nélkül folyt volna. Az óriási távolságok miatt nem is volt lehetséges, hogy mindenki ugyanegy napon jelenjék meg. De az biztosra vehető, hogy a király az együttléte tanácskozásokra is felhasználta. Kitüntetés volt, ha az egyes helytartókkal külön-külön tárgyalhatott. E megbeszélések hadászati célokat is szolgáltak. Ahasvérus Görögország leigázására készült. Ez a hadjárat megint pénzt, katonákat és a főemberek együttműködését kívánta. Ezért a fél év alatt a vendéglátások háttérben komoly tanácskozások is folytak.

Feltehető, hogy a tárgyalások jó eredménnyel végződtek, mert a 180 nap elmúltával a király még egy 7 napig tartó záróünnepélyt tartott. Ezen, az 5. vers szerint, Susán város egész lakossága részt vehetett. Ezt az ünnepélyt már nem a várban, hanem annak „kertjeiben és udvarában” tartották. Minden résztvevő kedve szerint ehetett és ihatott. A 8. vers végéig tart a sok dísz és ékesség leírása. Az arany kancsókból felhordott bor mindenkinek korlátlanul rendelkezésére állt. A dúskálás, Xerxes fényűző cselekedetei rengeteg értéket pazaroltak el. Összegyűjtésük nemcsak erőt és munkát, de könnyet és vért is jelentett. Gondoljunk a rabszolgák tízezreinek ingyenes, verejtékes munkájára, a győzelmet kivívó harcosok szenvedéseire, sebeire, nélkülözéseire, de a sok elesetre is. Rájuk az ünnepségen már senki sem gondolt. Az apa vagy a fiú helye hány susáni házban maradt üresen. Bánat és siralom költözött sok családba.

E világ általános megromlottságának egyik szomorú következménye, hogy a nagyszerű műemlékek, amelyek évezredek során „örökségül” reánk maradtak, nemcsak a jó emberek hagyatékaik, hanem a zsarnokoké, a fáraóké, a császároké és a királyoké is. Az egyiptomi piramisoktól a kínai falig, vagy a római birodalom arénáitól a középkori palotáig, még a templomokat is ide sorolhatjuk. Építésükhöz sok verejték és könny tapad. Amikor ezeknek az alkotásoknak a szépségét meg-

csodáljuk, ez is jusson eszünkbe: az építők az uralkodóktól a jólétet kiérdemelték volna. Igaza volt annak, aki ezt mondta: „A hatalmasok tetteit kövekben örökítik meg, míg a jókét a homokba írják”.

De valahol, a mi emberi látóhatárunkon kívül, Isten mindent pontosan nyilvántart. Ezért mondhatta az Úr Jézus, hogy a legkisebb dolgok sem mennek feledésbe. Még egy odaadott vagy megtagadott pohár víz sem. Isten mindent lát, mindenre emlékszik és mindenért megfizet.

A következő eseményeket Eszter 1,9 verse írja le: „Vásti királyné is lakomát szerzett a nőknek, a királyi házban, mely Ahasvérus királyé volt. A hetedik napon, mikor megvidámult a király szíve a bortól, mondta... a hét udvarmesternek... hogy hozzák el Vástit, a királynét a király elé, királyi koronával, hogy megmutassa a népeknek és fejedelmeknek az ő szépségét, mert szép volt. De Vásti királyné nem akart menni”.

Először arról értesülünk, hogy a király feleségeinek és ágyasainak elsője, Vásti, a királyné a Susánban jelenlévő előkelő asszonyok részére ugyancsak ünnepséget rendezett. Ez a lakoma valószínűleg rövidebb ideig tartott és a jó ételek mellett kevesebb bor folyt. Akik ide hivatalosak voltak, a királyi palota női szárnyában gyűltek össze. Oda a királyon kívül férfi nem léphetett be. E lakoma kétségtelenül nem volt olyan szertartásos, mint a királyé, de kedélyesebb és illendőbb is volt.

Azután azt halljuk, hogy „a hetedik napon a király szíve megvidámult a bortól”. Vagyis a szesz nála sem maradt hatás nélkül, és egyszerre arra gondolt, milyen jó is lenne, ha most kedvelt asszonya, Vásti királyné vele együtt vigadozna. Ezért az „udvarmestereit” a királynéért küldte. Azt olvassuk, hogy úgy rendelte, hogy teljes királynői ékességben, koronával a fején jelenjen meg.

Ebben a pillanatban a királyt még csak az a gondolat foglalkoztatta, hogy szép felesége mutogatásával királyi méltóságát növelheti. Annak idején egy szép asszony is vagyont jelentett. A királyné magatartása meglepő: nem akart menni. Tudta, hogy királya és férje hívatta. Tudta, hogy engedelmeskednie kellene. Nemcsak azért, mert a királynak mindenki engedelmességgel tartozik, hanem mint nő és feleség még inkább férje alárendeltjének számított. Ezt Vásti nagyon jól tudta. Mégis, miért nem akart elmenni?

Vásti királyné attól tarthatott, hogy a lakoma általános paráználkodássá válhat. Az 1,12-ben ez áll: „...Erre igen megharagudott a király, és az ő haragja felgerjedt benne”.

Ahasvérus haragja két okból érthető. Őt Vásti mint férjét és mint királyát is megsértette. Ha egy nő, még ha a kedvelt királyné is, az ő királyi parancsát nem teljesíti, országa nagyjai és szolgálai mit gondoljanak felőle?

Ezért hívatta a király „az időket mérő bölcseket” – így olvassuk a következő versekben –, hogy tegyenek javaslatot, hogy „törvény szerint mit kellene cselekedni Vásti királynéval”. A királyi udvartartáshoz tanácsadó bölcsek is tartoztak. Ezek a férfiak mind a csillagászat, mind a csillagjóslás terén jártasak voltak. Ezért áll róluk, hogy „az időket mérték”. De ők az ország törvényeit is ismerték. Ezért szól így a kérdés, hogy „a törvény szerint”, vagyis a perzsák és a médek törvényeivel összhangban mit kellene tennie. A hét tudós tanácskozott, hogy meddig, nem tudjuk, de a lakoma még nem ért véget, amikor az egyik bölcs, Mémukán, a következőt javasolta. Okoskodásuk a perzsa-méd birodalomban akkoriban uralkodó felfogást tükrözi, mely szerint a feleség feltétlen engedelmességgel tartozik.

Tanácsuk így szólt: Ami történt, több mint a király és Vásti személyes ügye. Vásti engedetlensége a nyilvánosság előtt történt. Ezt a jelenlévő asszonyok is hallották, és ez a hír hamarosan minden asszony füléhez eljut. Csak természetes, hogy ezután mindegyikük így fog gondolkozni: Ha a királyné a férje kívánságát büntetlenül megtagadhatta, akkor nekik sem kell többé engedelmeskedniük. Az egész társadalmi rend fel fog borulni, ha a nők azt tehetik, ami nekik tetszik, és nem hallgatnak férjük szavára. Ezt egy kötelező királyi rendelet kibocsátásával kell megakadályozni.

Ebben ez álljon: „Írattassék visszavonhatatlanul a törvények közé, hogy Vásti ne jöjjön többé Ahasvérus király színe elé, és hogy az ő királyságát adja a király másnak, aki jobb őnála”. Egyszóval: Vásti engedetlensége következményeképpen királynéi méltóságától fosztassék meg. A király színe elé ne kerüljön többé. Ugyanakkor felszólítják Ahasvérust, hogy a királynéi méltóságot valaki másra ruházza, vagyis válasszon új királynét, aki „jobb őnála”, vagyis aki nem hoz a királyra szégyent.

A fejezet utolsó versei szerint a király egy ilyen rendeletet ki is bocsátott. Ezt birodalma minden népének nyelvére lefordították, szét is küldték, közhírré is tették, hogy „minden férfi úr legyen a maga házában”, vagyis előírhasa, hogy a feleségétől mit kíván.

Eszter könyvének 2. fejezete így kezdődik: „Ezek után, amikor megszűnt Ahasvérus király haragja, megemlékezett Vástiról és arról,

amit cselekedett és arról, amit végeztek felőle. És mondták a király apródjai (helyesebben: udvaroncai), akik neki szolgáltak: Keressenek a királynak szép ábrázatú szűz leányokat... és gyűjtsenek össze minden szép ábrázatú szűz leányt... és az a leány, aki tetszik a király szemének, uralkodjék Vásti helyett.”

„Ezek után” – így kezdődött ez a fejezet. Ez az időmeghatározás nem a lakomára vonatkozik. A 16. versből tudjuk, hogy Eszter Ahasvérus uralkodásának 7. évében került a király elé, míg az 1,3. vers szerint az ott ismertettek a király uralkodásának 3. évében történtek. Vonjuk még le a 2,12. versben említett esztendőt, mely a leányok „előkészítésére” szolgált. E két esemény közt tehát 3 év telt el. Elképzelhetetlen, hogy Ahasvérus az új királyné választására komoly ok nélkül ilyen soká várt volna.

Közbevetően jegyezzük meg, hogy az évek naptár szerinti számítását nem vették pontosan. Egy alig elkezdett évet már egésznek vettek. Ez a számítás még az újszövetségi időkben is így volt szokásos.

A görögök történelmi feljegyzéseiből tudjuk, hogy Xerxes király az Eszter könyve első és második fejezete közt eltelt időben hadjáratot vezetett Görögország ellen. Egyesek szerint Xerxes szárazföldi és tengeri hadereje másfélmillió emberből állt. A hadjárat előkészítése nemcsak időt, de pontos szervezést is igényelt.

Xerxes király ezt a háborút elvesztette. A kisebbségben lévő görögök megvédték hazájukat. A döntést a salamisi (ejtsd: szalamiszi) tengeri csata hozta meg, melyben a több száz egységből álló perzsa hajóraj megsemmisítő vereséget szenvedett. Ahasvérus király a visszavonulással kapcsolatos védelmi utóharcokat hadvezéreire bízta, ő maga Susánba tért haza. Elképzelhető, hogy szövegünk folytatása: „Amint megszűnt Ahasvérus király haragja” inkább a veszített hadjáratra, mint Vásti engedetlenségére vonatkozik. Előbb birodalmában kellett gondoskodnia a rendről, csak azután volt ideje, hogy királynét válasszon.

Az udvaroncok idővel már merték figyelmeztetni, hogy a királyné még mindig hiányzik. Javaslatukban részletes tervet is előterjesztettek. Eszerint a király jelöljön ki megbízottakat, akik az egész birodalom legszebb leányait Susánba gyűjtsék egybe, ahol Hégainak, a király kamarásának gondjára bízattassanak. Ő foglalkozzék a leányokkal, míg azokat alkalmasnak ítéli, hogy a király színe elé léphessenek.

Az akkori idők nőkre vonatkozó felfogására jellemző, hogy az a gondolat fel sem merült, hogy a kiválasztott leányokat megkérdezzék, akarnak-e a király szolgálatára állni.

A király sem egészítette ki a javaslatot azzal, hogy a leány ne csak szép, de nemes jellemű és okos is legyen. Minek is! – Ha erkölcsös, megint a Vásti útját választhatná, aki azon bukott el, hogy egy erkölcstelen dózsölésen nem akart megjelenni. Ha pedig okos lenne, még az államügyek vezetésébe is beavatkozhatna, ami a király tekintélyét rontaná.

Eszter könyve 2,5 versében találkozunk először a zsidó Márdokeus nevével. Megtudjuk, hogy Benjámin törzséből, mégpedig Kis családjából származott, aki Saul király atyja volt. Ez a királyi származás udvarképessé tette annak ellenére, hogy őseit kb. száz évvel előbb Nabukodonozor király hurcoltatta el Jeruzsálemből. A zsidóság szabad költözködési lehetőségét bizonyítja, hogy őt és hozzátartozóit most Susánban találjuk.

7. vers: „Ez gondviselője volt Hadassának, azaz Eszternek, az ő nagybátyja leányának, mert sem atyja, sem anyja nem volt. Amikor meghalt az ő atyja és anyja, Márdokeus leánya gyanánt magához fogadta.” Eszter eredeti héber neve Hadassa volt, ami mirtuszvirágot jelent, de amikor a királyné-jelöltek közé került, perzsa nevet vett fel.

Az Eszter név csillagot jelent. Amikor Ahasvérus király számára szüzeket kerestek, nem valószínű, hogy e célból a királyi megbízottak a fél világot bejárták volna. Elég szép leány akadt a közelben is. Eszter is így került a „leánynézők” szeme elé és végül Hégainak, az asszonyok őrének keze alá”, hogy őt a királlyal való találkozásra előkészítsék. A 9. versből megtudjuk, hogy „Eszter megtetszett Hégainak, aki kegyeibe fogadta.”

A Biblia nem közli, hogy Eszter szépségében mi volt az a különleges, ami által Hégai kegyét elnyerte, hogy az kezdettől fogva előnyösebben bánt vele. A választ inkább a szívüinktől, mint az értelmüinktől nyerhetjük.

Márdokeus háza a zsidók vallásos szellemét megőrizte, és Eszter e légkörben nevelkedett. A mózesi törvények tisztességes és erkölcsös életet írtak elő. Bizonyára Márdokeus a különböző eseményekre és étkeszésekre előírt áldásokat elmondta. Eszter istenfélő volt. Ezt később is látni fogjuk, amikor Márdokeus által a zsidókat böjtölésre szólítja fel, mielőtt a király színe elé lépett volna.

Eszter könyve nem a szokott értelemben vett „vallásos irat”. Benne erkölcsi intelmeket, isteni parancsokat vagy jóvendöléseket hiába keresünk. De a figyelmes olvasó szeme előtt a pogány és a zsidó felfogás életmód és szándék közti nagy különbség feltárul. A pogány züllöttséggel, haszonleséssel és élvezethajhászással szemben áll a zsidó egy-

szerűség és tisztaság. Ez az egy, élő, igaz Istennel való kapcsolatukból következett.

Minden ember két szépséggel rendelkezik. Az egyik a test körvonalaiából, a bőr simaságából és színéből vagy a mozdulatok rugalmasságából és összhangjából fakad. A másik a szív szépsége, amely belülről sugárzik ki, és a testet áthatja, sőt meg is tudja változtatni: Ez a belső szépség a testi szépség hiányait is ki tudja pótolni. Ez szavakban nehezen kifejezhető bájt, kedvességet, melegséget kölcsönöznek, mely az illető személyt, akár férfi, akár nő, különösen vonzóvá teszik.

Nem csalódtunk-e már, amikor egy szép formájú vagy színű rózsát kézbe vettünk, de illata nem volt! Éppen az hiányzott, ami a rózsát valóban rózsává teszi. Az az ember, akinek a szívéből ez a lelki illat nem árad, mert ez hiányzik belőle, minden külső testi szépség és kiválóság ellenére sem tud lekötni, legfeljebb csak rövid időre. Ebben rejlik sok hívó férfi és nő szavakkal ki nem fejezhető személyisége. Pál ezért írhat arról, hogy „Krisztus jó illata vagyunk”, az egyiknek, aki az Úr Jézust elveti, halálra; annak pedig, aki elfogadja: az üdvösségre.

Ezt az „illatot” nem drága kenetek által nyerjük el. Esztert sem a hónapokon át tartó testi kezelés tette megnyerővé, hanem az, ami belőle áradt. Mi is csak azt sugározhatjuk, ami bennünk van. Ha hitre jutotunk, akkor a Szent Szellem az, aki hitre jutásunkkor öntetett belénk, hogy mások felé továbbáradjon.

Eszter idejében más isteni rend uralkodott, mint ma, a kegyelem, a Gyülekezet korában. De az, aki őszinte szívvel fordult Isten felé, mindig sokat kapott. A jámbor szívű zsidónak Istennel belső kapcsolata volt, mert Isten a törvényen át érintkezett választott népével. Azok közt, akik az Ő áldását keresték, sok lelki-szellemi adományt osztott ki. Gondoljunk Dávidra, Sámuelre, Dánielre, de éppen így Ruthra vagy Naómira is. Ne feledkezzünk meg Máriáról, az Úr Jézus édesanyjáról sem. Mindezek szíve illattal volt tele, mely a környezetük előtt is nyilvánvalóvá lett.

Eszter könyve 2,10. versét idézzük: „Mert nem mondta meg Eszter az ő nemzetségét és származását, mert Márdokeus meghagyta neki, hogy meg ne mondja.” A perzsák nagyvonalú gondolkozására jellemző, hogy a király számára kiválasztott leányok népi és faji származását nem vizsgálták. A válogatásnál egyedül a leány szépsége volt az irányadó. A zsidó leány a nem zsidótól testileg semmiben sem különbözött.

Márdokeus tanácsa nagy megfontoltságra vall, amikor azt ajánlotta, hogy Eszter ne beszéljen zsidó voltáról. Eszter esélyei származása következtében talán már kezdettől hátrányosabbak, ha kitudódik,

hogy egy idegen, legyőzött és fogságba hurcolt és más vallási beállítottságú nép sarja.

Márdokeus nem tagadta zsidó voltát. Lehet, hogy ezt már ruházata is elárulta. Talán az, hogy állandóan valamilyen fejedőt hordott, amint azt ma a rabbiknál és a hithű zsidóknál is látjuk. A 3. fejezet elején nyíltan színt is vall, amikor Hámán előtt nem borul le. Ezt azzal indokolja, hogy a zsidó csak az ő Istenét imádja, és csak Isten előtt borul le. A történetek majd arra is rámutatnak, hogy a háttérben ezt maga Isten rendezte így. Eszter pedig segítségére lehetett népének, mikor azok életét veszély fenyegette.

Hégai, a király embere, Esztert megkülönböztető módon „fogadta kegyébe, és sietett neki szépítőszereket adni és kiadni az ő részét és 7 leányt, akit neki a király házából kellett kiszemelnie, és vitte őt és az ő szolgálóleányait az asszonyok legjobb házába.”

Hégai jóindulatát valószínűleg lényé kisugárzásával nyerte el Eszter, ezért felőle megkülönböztető módon gondoskodott. A királyi udvartartáshoz tartozó rabszolgaleányok közül hetet kizárólag Eszter szolgálatára rendelt.

Az új életmód Eszter számára gyökeres változást jelentett. Eddig dolgoznia kellett, de legalábbis a maga dolgaival törődnie. Most megpihenhetett, és ha bármire szüksége volt, csak intenie kellett, és a leányok minden kívánságát teljesítették.

De Hégai a leányoknak még sok szépítőszert is adott. Eszter számára pedig a ház legjobb helyiségeit utalta ki.

Az előkészítés egy teljes évig tartott. Nagy gondot fordítottak arra, hogy a leányok külső megjelenése minden elképzelhető kívánságnak megfeleljen.

A következő két vers közli, hogy a leányokat egyenként vezették a király elé. Díszül olyan ruházatot és ékszert választhattak, amely szerintük szépségüket még inkább emelte. A leányt este kísérték át a király házához, ahol a király udvaroncái vették gondjukba, és az ágyasházba kísérték.

Reggel pedig, miután a király elbocsátotta, egy másik házba került. Ebben egy másik udvarmester tevékenykedett, aki a király „hálótársa-inak”, vagyis ágyasainak felügyelője volt. Itt azokkal élt együtt, akik a királlyal egy éjszakát már eltöltöttek. Ott kellett várnia arra, hogy a király név szerint hívassa. Ha a király nem kívánta meg újra, más férfivel soha többé nem kerülhetett kapcsolatba.

Mikor letelt az esztendő, mely alatt Esztert előkészítették, a 2. feje-

zetben ezt olvassuk: „Mikor azért eljött az ideje Eszternek... hogy bemenne a királyhoz, nem kívánt mást, mint amit Hégai, a király udvarmestere, az asszonyok őrzője mondott neki, és kedves volt Eszter mindenki szeme előtt, aki látta.”

Ahasvérus eddig még nem talált az eléje vezetett leányok közül egyet sem alkalmasnak királynéul. Az előző versekből tudjuk, hogy erre, a leányok egész életére oly jelentős eseményre mindegyik úgy készülhetett fel, amint azt legjobbnak találta. Vagyis ruházat, ékszer, hajviselet és minden egyéb dísz tekintetében azt választhatta, amit kívánt, amiktől remélte, hogy általuk a király tetszését elnyerheti. De a háttérben még egy másik gondolat is állt: Az, amit a leányok magukra vettek, az övék maradt, még ha a király többé nem is hívatta őket. Ezért ki-ki arra törekedett, hogy ilyképpen egy kis vagyont gyűjtsön össze.

De Eszterről azt olvassuk, hogy ő erre nem gondolt, semmilyen igényt nem támasztott, hanem mindent Hégaira bízott. Hégai illet még nem tapasztalt. Ezért olvassuk, hogy „kedves volt mindenki szeme előtt”. Eszter nem tartotta szebbnek magát a többinél, de kapzsi sem volt. Nem törekedett a maga meggazdagodására. De ami még fontosabb, Eszter hiú sem volt. Nem akart kirívóan feldíszített lenni. Ezért hagyta Hégaira az elkerülhetetlenül szükséges kellékek kiválasztását. Ez megteszi. Több nem kell.

Eszter szívét talán egészen más gondolatok és érzések is irányították. Hogy később mi vár reá, ha Ahasvérus király választása reá esne, nem sejtette. De Eszter bízott Istenben. Ha az Úr az ő életét erre az útra terelte, akkor a továbbiak is az ő kezében vannak. Talán ez a szakban ki nem mondott, de szerénységében megnyilvánuló belső beállítottsága tette őt újra Hégai és mindenki más szeme előtt kedvessé.

Eszter tehát – a 16. vers szerint – a király házába külső egyszerűségben, de belső, szívbeli gazdagságban ment be.

A 16. vers így hangzik: „És a király Esztert minden asszonynál inkább szerette, és minden leánynál nagyobb kedvet és kegyelmet nyert előtte, és tette a királyi koronát az ő fejére és királynévá tette Vásti helyett.”

Eszter „kegyelmet nyert előtte” azt jelentette, hogy a királyt a többi, számára előkészített leány már nem érdekelte. Eszternél szebbet, okosabbat és kedvesebbet nem találhat. Az itt használt kifejezés Ahasvérus királyi méltóságának gyakorlását szemlélteti: Határozott! Vette a koronát és Eszter fejére helyezte. Ezzel Eszter felesége és királynéja lett.

MÁRDOKEUS ÉS HÁMÁN

A zsidó Márdokeus - Az agágita Hámán - A kiirtási rendelet

Márdokeus „gondviselője volt Eszternek, mert sem atyja, sem anyja nem volt... és Márdokeus leánya gyanánt magához fogadta.” Hogy Márdokeusnak volt-e felesége és gyermeke, arról nem értesülünk. De az egész könyvön átvonul ez a szerető atyai gondoskodás, amelyben Márdokeus az elárvult Esztert részesítette. Ha Eszter jellemében jól fejlődött, akkor ezt szívének hajlamain kívül kétségtelenül nevelőatyja gondviselésének is köszönhetette.

Márdokeus e gyámi felelősségét nagyon komolyan vette. Amikor Eszter a király jövődó feleségeinek jelöltjei közé került és a „király házába”, helyesebben a királyi palotának a szüzek számára rendelt szárnyába költözött, akkor ő a 11. vers szerint: „mindennap járt az asszonyok házának pitvara előtt, hogy tudakozódják Eszter hogyléte felől és hogy mi történik vele”. Márdokeus gondolhatta volna azt is, hogy most, amikor Eszter a király szolgálójának a felügyelete alá került, az ő gyámi feladata befejeződött.

De nem ezt látjuk. A „király házába”, ahová Eszter került, férfi nem léphetett be. Márdokeus a kapu közelében tartózkodott és beszédbe elegyedett az örökkel. Idővel már jól ismerték, és megtudták, hogy Eszterhez rokoni kapcsolat fűzi. Minthogy az örökkel barátságos volt, kapott Eszter felől híreket. Ne feledjük, hogy a herélteket, mint nyomorékká tetteket nemcsak a nők, hanem a férfiak is megvetették. Nem így Márdokeus, s e barátságos viselkedésének köszönhetette, hogy Eszterrel érintkezésben maradhatott.

Akkoriban a faji és a fajon belül a családi összetartás, különösen a zsidók közt nagyon fejlett volt. Mint Isten választott népe, a zsidóság a mózesi törvény alatt állt. Habár a törvényt az idegenben nem lehetett minden részletében megtartani, az egymásért való felelősség gondolata első helyen állt. Összetartottak, segítették egymást, az elhagyott, a magára maradt befogadása számukra természetes volt. Márdokeus Eszter befogadásával az Isten által előírt feladatát teljesítette. De az, hogy ezt olyan körülmények közt is megtette, amikor az

egyházi és vallási szervezet ezt nem ellenőrizte, az ő belső, szívbeli nemességét tanúsítja.

A 2,9. versből ezt látjuk: „Márdokeus a király kapujában ült.” Amikor a király Esztert királynévá emelte, ennek öröme nagy ünnepséget rendezett, akkor „ajándékokat is osztogatott”, mégpedig királyi módon. Az ajándékok közé tartozhatott, hogy sokan, különösen Susán lakói közül, kitüntetésben részesültek. Minthogy Márdokeus előkelő, királyi családból származott és így „udvarképes” volt, a király udvartartásába is felvették. Lehet, hogy ez Ahasvérus valamelyik udvaroncája ajánlatára történt, de az is elképzelhető, hogy a király Esztert is megkérdezte, javasolna-e valakit kitüntetésre. Akárhogy is történt, az bizonyos, hogy Márdokeus most már nemcsak a kapun kívül álldogált, hanem „a kapuban ült”. A „kapuban ülni” pedig azt jelentette, hogy ott tartózkodhatott, ahol a palota bejáratán belül a nyilvános kihallgatásokat és ítélezéseket tartották. Ha a királynak egy megbízható emberre volt szüksége, „a kapuban ülő” kiválasztották egyike azonnal rendelkezésére állhatott.

Most a 21. versből idézünk: „Azokban a napokban... megharagudott Bigtán és Téres, a király két udvarmestere, a kapu őrei, és azon voltak, hogy rávetik magukat Ahasvérus királyra. Tudtára esett a dolog Márdokeusnak és megmondta Eszter királynénak, és Eszter elmondta a királynak, Márdokeus nevében. És megvizsgálták a dolgot és úgy találták, és mind a kettőt fára akasztották. És megírták a krónikák könyvében a király előtt.”

Hogy a két udvarmester miért szövetkezett a király meggyilkolására, nem tudjuk. De tervezgetésüket Márdokeus akaratlanul kihallgatta. Ezt azután az egyik udvarmester által Eszter tudomására hozatta, aki pedig elmondta a királynak. Az ügyet kivizsgálták, Márdokeus jelentését igaznak találták, és a két összeesküvőt halálra ítélték és kivégezték.

Ezt az eseményt a király fontosnak tartotta, és megparancsolta, hogy országa történetének könyvébe jegyezzék fel. Márdokeus a pogány király, Ahasvérus iránt is hűséges volt. Mivel a király kitüntette a bizalmával, az így nyert bizalom hűséges magatartásra kötelezte. Hogy ez a hűség mire fog vezetni, azt ekkor még nem sejtette. De az Eszter könyvében leírtak bizonyítják, hogy ennek az eseménynek Márdokeusra, Eszterre és az egész zsidóságra sorsdöntő következménye lett.

A 3,1-2-ben ezt olvassuk: „Ezután pedig nagy méltóságra emelte

Ahasvérus király Hámánt, a Hammedáta fiát, az agágitát, és felmagasztalta őt és feljebb helyezte székét minden fejedelemmél, akik vele voltak. És a király minden szolgálói, akik a király kapujában voltak, térdet hajtottak és leborultak Hámán előtt, mert úgy parancsolta meg nekik a király. De Márdokeus nem hajtott térdet és nem borult le”.

Ki volt ez a Hámán? Nem tudjuk, hogy ősei mikor és mi úton kerültek Susánba, de kétségtelen, hogy Hámán gazdag és tekintélyes emberré emelkedett, akinek sikerült a király kegyét mindjobban megnyernie. Apránként a király közvetlen szolgálatát ellátó 7 udvarmester sorába került, és most meg arról értesülünk, hogy a király őt a többi 6 fölé emelte. Sőt, méltóságát még azzal a rendelkezéssel is emelte, hogy Hámán előtt mindenkinek térdet kellett hajtania. Ez azt jelentette, hogy a király a helyettesévé tette, és királynak járó tiszteletadást írt elő a számára.

Érdekes megfigyelni, hogy mindig találunk olyanokat, akik nem kiváló képességeik révén jutnak tekintélyhez, hanem azért, mert ügyesen tudnak forgolódni. Aki nem jó emberismerő, az ilyeneknek könnyen „bedől”. Hámánnak az volt a szerencséje, hogy a király nem ismerte fel az ő valódi lényét.

Azt is olvastuk, hogy Hámán agágita, vagyis Amálek nemzetségéből való volt. 2Mózes 17,8 verse így szól: „Eljött pedig Amálek és hadakozott Izráel ellen.” Izráel népét, még mielőtt a Hóreb hegyéhez ért volna, ahol a tízparancsolatot kapta, az amálekiták népe minden ok nélkül megtámadta. Izráel harcosait Józsué vezette. De a harc lefolyását szemlélve úgy tűnik, mintha az amálekiták mögött egy sátáni hatalom lappangott volna, amelyik Izráel népe megrontására, megsemmisítésére tört. Csak Mózes imája hozott győzelmet. Mózes szavait éppen Amálek szívének gonoszsága váltotta ki: „Megesküdött az Úr, hogy harca lesz az Úrnak Amálek ellen nemzetségről nemzetségre.”

Az Amálek és Izráel közti feszültség hátterében még valami más is lappang: Isten Izráel népét a nemzetek sokaságából kiemelte, hogy az emberiség megváltására irányuló gondolatai, parancsai és jövendölései hordozójává tegye. A Megváltó, aki az emberiség bukása miatti kárt jóváteszi, és aki az Isten és az ember közti megromlott viszonyt helyreállítja: test szerint Izráel népéből származik. Ez volt Isten terve.

Ha a Sátánnak nem lett volna szándékában Isten ellen törni és az ember javára történő terveit megakadályozni, akkor Amálek békében hagyta volna Izráelt. Ahhoz, hogy a Sátán akadályozza Isten terveinek valóra váltását, szükséges eszközre volt szüksége. Ezt találta meg az

amálekítákban. Ez az oka a végletekig menő, elkeseredett küzdelemnek Izráel és Amálek között.

Mózesnek Istenhez emelt karjai döntötték el ezt a harcot imában. Ekkor az ő népe győzelméért és megmaradásáért maga Isten küzdött. De ameddig Isten Izráellel való terveit véghez nem viszi, ez a harc – részben a látható, részben a láthatatlan világban – állandóan folytatódik.

Az amálekíták Ézsau leszármazottai, tehát Edomiták voltak, akik azóta, hogy Ézsau és Jákób egymással szemben álltak, állandóan Izráel, vagyis Jákób ellenségei voltak. Istennek az amálekíták iránti türelme egyszer véget ért. 1Sámuel 15. szerint Saul király Sámuel által azt a parancsot kapta az Úrtól, hogy egész Amáleket irtsa ki. Saul a hadjáratot győzelmesen megvívta, de a kiirtási parancsot csak részben hajtotta végre. Agágot, a királyt megkímélte.

Nagyon kegyetlenül hangzik, de Isten parancsának és ítéletének végrehajtása volt, amikor Sámuel a foglyul ejtett királyt maga elé rendelte és saját kezűleg felkoncolta. Úgy látszik, az ítéletet a királyi család más tagjai is elkerülték, mert Hámán ennek az Agág királynak a családjából származott.

Ézsau és Jákób ellenségeskedése újra feléled Hámánban és Márdokeusban. Hámán csak a maga előmenetelére törekedett, és amint láttuk, igen sokra is vitte. Most egy olyan emberbe ütközött, aki őt nem volt hajlandó istenként tisztelni. Amikor rájött, hogy Márdokeus zsidó, egyszerre a lelke tudatalatti mélységeiből az amálekíták zsidógyűlölete újra fellángolt. Hámán ettől fogva minden erejével arra törekedett, hogy ezt az embert, de ha lehet, egész népét is kipusztítsa.

Az amálekíták és Izráel közti ellenségeskedés még az Egyiptomból való kivonulás idején kezdődött. Ez az ellentét a Sátán Isten elleni harcából ered. Úgy látszik, az Ézsau és Jákób közti viszály az utódokban nemzedékről nemzedékre tovább él.

Izráelnek, éppen különleges elhívása folytán több az ellensége. Így pl. az arabok, Ismáel leszármazottai. Izráel elleni gyűlöletük napjainkig sem csökkent.

Eszter könyve 3,2 verséből idézünk: „És a király minden szolgálói, akik a király kapujában voltak, térdet hajtottak és leborultak Hámán előtt, mert úgy parancsolta meg nekik a király, de Márdokeus nem hajtott térdet és nem borult le. Mondták azért a király szolgálói, ... Márdokeusnak: Miért szeged meg a király parancsát?... Mikor pedig... nem hallgatott rájuk, feljelentették Hámánnak, hogy lássák, megállnak-e Márdokeus dolgai, mert azt jelentette nekik, hogy ő zsidó”.

Hámán élvezte a király által nyert kitüntetést, mely előírta, hogy előtte úgy boruljanak le, mintha maga a király jelenne meg. A pogány udvaroncok részére ez nem jelentett nehézséget. A keleti népek még ma is könnyen hajolnak meg az előkelők előtt. Azután meg előnyösnek látszott a kevélykedő Hámán jóindulatát elnyerni, és ezért nemcsak meghajoltak, de le is borultak.

A felettes előtt féltérdre ereszkedni és így köszönteni, akkoriban a mindennapi udvariassághoz tartozott. Ettől Márdokeus sem zárkózott el. De Hámán előtt le is kellett borulni! Ez pedig már imádatnak számított. Már Dániel könyvéből tudjuk, hogy az akkori királyok istenként imádtatták magukat. Sőt, Nabukodonozor még azt is követelte, hogy a szobra előtt mindenki boruljon le, mint az ő istenségének bálványa előtt. Ez vezetett azután arra, hogy a parancsot nem teljesítő három zsidó férfit a tüzes kemencébe vetették.

Márdokeus hajlandó volt Hámánnak minden tiszteletet megadni, ami embert megillet, de istenként imádni nem! Márdokeus ismerte a tízparancsolatot: „Én az Úr vagyok, a te Istened... Ne legyenek neked idegen isteneid... Ne imádd és ne tiszteld azokat.” Ez vonatkozott minden embercsinálta bálványképre, de emberre is. Márdokeus udvaronctársainak nyíltan megvallotta, hogy ezt azért nem teheti, mert ő zsidó, akinek ezt a hite nem engedi meg.

Hogy udvaronctársai értesültek-e már Márdokeus zsidó léte felől, nem tudjuk. Lehetséges, hogy zsidó származását igyekezett eltitkolni, ahogyan Eszternek is ezt tanácsolta. Ha Susánban nem is élt sok zsidó, mégis ismeretes lehetett, hogy ők minden más néptől különböznek. Különösen az, hogy nagy többségük a vallását komolyan veszi. Most, amikor Márdokeusnak olyasmit kellett volna tennie, ami a hitével nem egyeztethető össze, kertelés nélkül megvallja, hogy zsidó. Vállalja mindazt, ami ebből következik.

Ma a különféle keresztyén gyülekezetek állami elismerés alatt állnak. Ennek ellenére, ha a hívő emberek valamit nem tesznek, amit mindenki más tesz, vagy valamit megtesznek, amit más nem tesz meg, ez feltűnik. Így például észreveszik, ha valaki nem káromkodik, nem mond trágárságot, vagy étkezés előtt, ha csak egy pillanatra is, fejet hajt, mert az ételért hálát ad. Annak, hogy valaki színt vall, következményei is lehetnek. Egyesek jobban megbecsülik – esetleg csak titokban. Mások talán ártani fognak, ahol lehet.

Márdokeus esetében ezt látjuk. Egyesek ismételten intették, hogy Hámán ellenszenvét ne vonja magára. Mások ezt jó alkalomnak tekin-

tették, hogy Hámánnál beárujják. Nemcsak azt mondták róla, hogy nem borul le előtte, hanem hogy ezt azért nem teszi, mert zsidó. E pillanattól kezdve már nemcsak Hámán és Márdokeus, hanem a zsidókat üldöző amálekíták és Isten választott népe, a zsidóság állnak egymással szemben.

Eszter könyve 3,5-6: „És látván Hámán, hogy Márdokeus térdet nem hajt és nem borul le előtte, megtelt Hámán haraggal. De kevés volt előtte, hogy csakis Márdokeusra magára vesse rá kezét – mert megmondták neki Márdokeus nemzetségét –, ezért igyekezett Hámán elveszteni minden zsidót, aki Ahasvérus egész országában volt, a Márdokeus nemzetét.”

Miután Márdokeus rosszindulatú udvaroncársai jelentették Hámánnak, hogy ez a zsidó nem hajt térdet előtte, ezentúl Hámán a királyi palotába menet gondosan megfigyelte, hogy Márdokeus a neki járó tiszteletadást valóban meg meri-e tagadni. Márdokeus ugyan meghajolt, de nem borult le. Hámán haragra lobbant. Először azért, mert ebben tekintélye megsértését látta. A király által számára kötelezően előírt és rangjának megfelelő köszöntést nem kapta meg. A feljelentők tehát igazat mondtak.

De sokkal fontosabb a második ok: Márdokeus zsidó! – A szívében egyszerre lánggra lobbant a bosszúállás szikrája. Hámán nem elégszik meg azzal, hogy Márdokeust felelősségre vonja, elítélteti, talán ki is végezteti.

Nem elég, ha csak a tettes, Márdokeus részesül büntetésben, hanem egész rokonságát, sőt egész nemzetségét, tehát az egész zsidóságot egyszer és mindenkorra ki akarja irtani.

Ha nincsenek zsidók, nem születhet meg a Messiás, az emberiség nem békülhet meg Istennel. Hámán terve végeredményben az egész emberi faj kárhuzatára vezetett volna.

Ha Eszter könyvének a szent Írások közt helye van, akkor ez a következőkéért van: Benne lesz nyilvánvaló, hogy a szellemvilágban, a láthatatlan háttérben hogyan dúl az az elkeseredett harc, amely már az Éden kertjében kezdődött. „Az ellenségeskedés a kígyó és az asszony magva között.” A kígyó állandóan arra törekszik, hogy az „asszony magva” – most még csak Izráel népének – „a sarkát mardossa”. De vagy ötszáz év múlva, amikor Betlehemben megszületik a „gyermek”, annak is az életére fog törni.

Amióta Isten Ábrahámban egy embert és Izráel népében egy nemzetet elhívott és kiválasztott, ez a harc sohasem szünetelt. És még ma

is, az „Elvégeztetett!” elhangzása után is változatlan heveséggel folytatódik. Csakhogy most két párhuzamos vágányon halad. Az egyik a zsidóság, mellyel Isten végső célját még nem érte el, és ezért az ő választott népe – mert a zsidó még a Golgota után is választott nép maradt – még mindig üldöztetések alatt áll.

A másik vonal az újszövetségi népé, a Gyülekezeté. A Sátánnak a Gyülekezet elleni sorozatos támadása meg-megújul. Ha a Sátánnak sikerül egy hívőt elhallgattatni, akár megfélemlítés, akár vértanúság által, akkor a bizonyágtevők száma eggyel csökken.

Minden sátáni támadás célja ugyanaz, akár a zsidóság, akár a hívők ellen irányul: hogy az Isten szeretetéből fakadó és az emberiség megváltását célzó szándékot elgáncsolja.

Akár zsidók, akár hívők vagyunk, tudomásul kell vennünk, hogy mindannyiunkra ugyanaz a teher nehezedik. Átmeneti jó, kellemes és támadásoktól mentes idők ne tévesszenek meg. Aki Isten ó- vagy újszövetségi választottai közé tartozik, annak számolnia kell a támadásokkal.

De térjünk vissza Márdokeushoz. Ellene és egész népe ellen halálos támadás volt készülőben, csak azért, mert zsidók voltak és mert Isten parancsolataihoz tartották magukat.

De Eszter könyve nemcsak azt tárja fel, miként igyekeznek a Sátán Isten népét kipusztítani, hanem azt is, hogy Isten milyen csodálatos módon intézi minden egyes ember, de minden egyes nép sorsát is úgy, hogy végül is az ő isteni szándéka valósuljon meg. Így tervezte el, amikor Esztert szépséggel ruházta fel, hogy ezáltal a király számára egybegyűjtött leányok közé kerüljön és hogy amikor Eszter királyné lesz, általa kivezető út nyílhasson meg, amikor – emberileg szólva – már semmilyen menekvés lehetőség nincs.

Eszter könyvéből Isten mindenhatósága lesz világos. Ha úgy is tűnik, hogy a Sátánnak nagy a hatalma, ez csak azért van, mert Isten az övéit nagy szorongatások által tudja magával újra olyan szoros és zavartalan kapcsolatba és közösségbe hozni, hogy azután az Ő közbelépésében nyilvánvalóvá legyen, hogy nem az emberi ravaszság és tudás, hanem az Úr meg nem érdemelt kegyelme áll az események mögött.

Hámán minden zsidót ki akart irtani. Az volt a terve, hogy Ahasvérussal egy olyan rendeletet adat ki, amely ennek az egész népnek a megsemmisítésére vezet.

De Hámán babonás volt. Aki nem hisz egy olyan Istenben, aki az

egész emberiség, de minden egyes ember felett is szerető gondviseléssel őrökdi, hanem bálványokat imád, melyekről tudja, hogy tehetetlenek, bizonytalanná lesz. Tervei, szándékai keresztülvitelére támaszpontokat, mankókat keres. Az ókori népek királyai udvartartásában csak úgy nyüzsgötek a papok, a csillagjósok, a sorsvetők és a jósok. Ezek a hozzájuk fordulók kérdéseire igyekeztek kielégítő vagy megnyugtató választ találni a csillagok állása, az áldozatok füstje, a madarak röpte segítségével.

Ebből látjuk, hogy az ember, noha hatalmát és önállóságát hangoztatja, alapjában véve teli van félelemmel. Ez ma is így van! Ahhoz túl büszke az ember ma is, hogy Isten előtt meghajoljon és magát az ő kegyelmére bízza. Ezt a gögje nem engedi. Inkább kártyavetőhöz megy, vizsgálta a keze vonalait, a csillagok járása szerinti jó és rossz napokat igyekezik megtudni és egyéb babonákba kapaszkodik.

Az Istentől megvont bizalmát ezeknek a silány pótlékoknak adja. Szegény emberiség, mely a hegyi patak friss vize helyett poshadt, fertőzött mocsárból iszik!

Hámán is babonás volt, a zsidók kiirtására egy kedvező napot akart választani. Rossz nap választása által nem akarta veszélyeztetni a tervét. Jósokhoz fordult. Eszter könyve 3,7. versében ezt olvassuk: „Az első hónapban, ez a Nisán hónapja, Ahasvérus királyságának 12. évében Purt, azaz sorsot vetettek Hámán előtt, napról napra és hónapról hónapra, a 12-ig, ez az Adár hónapja.”

Eszterint minden napra külön-külön megtudakoltatta, hogy az a nap alkalmas-e vagy sem terve véghezvitelére. Ez a „pur”, vagyis sorsvetés általában így történt: Egy fadarab vagy egy csont egyik oldala „igent”, a másik meg „nemet” jelentett. A sorsvetés előtt feltették a kívánt kérdést.

A felelet napról napra, hónapról hónapra következetesen „nem” volt. Csak amikor már majd az egész évet végigsorsolták, tehát már több mint háromszáz napot, az Adár hónapban, a 12. hónap 13-ára végre „igent” jelzett a sorsvetés. Hámán a hosszú nyúlta jövőmondás végén tudomásul vehette, hogy gonosz terve végrehajtására ez a sikeres nap. A kedvező nap előzetes, jóslás általi megállapítása azért volt fontos, hogy Hámán a királynak alkalmas napot is javasolhasson a zsidók kiirtására.

Ez Ahasvérus uralkodásának 12. évében történt. A 2,16-ból pedig tudjuk, hogy Eszter Ahasvérus országglásának 7. évében lépett a király elé. Tehát a királynéi koronát már öt éve hordta. Öt év hosszú idő, ez

alatt sok minden történhetett. Hámán az uralkodó kegyeibe mindjobban behízeleghette magát, míg végül a király után a birodalom első emberévé emelkedett. Márdokeus a király kapujában töltött évek alatt mind több udvarnoktársával jutott kapcsolatba. Egyesek megszerették, mások megutálták.

De a legfontosabb, hogy Eszter ez öt év alatt lényének valódi értékét férjével és királyával mindjobban megismertette. Ha kettőjük közt csak testi kapcsolat lett volna, Eszter közbelépésének a sikere csak egy hajszálon függött volna. De a későbbiekből látni fogjuk, hogy Ahasvérus király Esztert nemcsak szerette, hanem igen sokra is becsülte. És ez nem elsősorban Eszter szépségének, hanem belső, szívbeli és értelmi gazdagságának az eredménye.

Van még egy érdekessége ennek a résznek: Miért kellett a sorsot, a „pur”-t olyan sokszor dobni? Mert a gonosz, démoni szándékba maga Isten nyúlt bele. Ahhoz ugyanis, hogy a zsidók kiirtásának a tervét még meg lehessen akadályozni, idő, több hónapi idő kellett. Ezt a „sorsot” tehát Isten vetette így, hogy az ellenintézkedések alapos megfontolására és végrehajtására elegendő idő álljon majd rendelkezésre.

Isten nevét ugyan nem olvassuk ebben a könyvben, de „módszerét” itt is láthatjuk. Isten módszere nem abban áll, hogy valamilyen nehézség fellépését eleve kikapcsolja, hanem abban, hogy a próbák által az emberekben a jó vagy a rossz nyilvánvalóvá válják. Isten végül úgy lép közbe, hogy mindenben az ő akarata valósul meg. Ez a mi egyéni életünkre is érvényes.

Hámán tehát készülődött a döntő csapásra. Minthogy a király kegyeltjeként sokat tartózkodott az uralkodó közelében, olyan pillanatra várt, amikor Ahasvérus megfelelő hangulatban volt, hogy az ő előterjesztését meghallgassa. Eszter könyve 3,8. verse szerint ezt mondta: „Van egy nép elszórva és elkülönítve a népek közt, országod minden tartományában, és az ő törvényei különböznek minden nemzetségtől és a király törvényeit nem teljesítik. A királynak bizony nem illik így hagyni őket.”

Amit Hámán a zsidóságról mondott, egy pont kivételével megfelelt a valóságnak. A zsidóság a perzsa birodalom minden tartományában található volt, amit a történelmi feljegyzések is igazolnak. Ez a nép „elkülönítve” él, vagyis a többi néppel érintkezik, de nem keveredik. Azt is megtudjuk, hogy az ő törvényeik minden más néptől különböznek.

Amint a keresztyén hit erkölcsi és vallási alapelvei minden más vallásétól sok lényeges pontban eltérnek, úgy az akkori zsidók is a po-

gány népekétől különböző hitbeli meggyőződést követtek. Ezek legfontosabbja az volt, hogy csak egy Isten van, és rajta kívül nem szabad mást imádni. Az ókori királyok pedig istenként tiszteltették magukat. Ez az, amit Hámán elferdítve mondott, mintha a zsidók a király törvényeit egyáltalában nem tartanák meg. A törvény megszegése a zsidó számára csak akkor vált elkerülhetetlenné, ha a mózesi törvény másképpen rendelkezett. Ez az eset állt fenn, amikor Márdokeus nem volt hajlandó Hámánnak az egy Istennek kijáró tiszteletadást megadni. Jogilag: a magasabb rendű törvény az alacsonyabb rendűt hatályon kívül helyezi.

Hámán végül arra hivatkozik, hogy a zsidók magatartása a király tekintélyét állandóan sérti és a 9. versben hozzáfűzi: „Ha a királynak tetszik, írja meg, hogy ők elveszítessenek, és én 10 ezer talentum ezüstöt méretek a hivatalnokok kezeibe, hogy a király kincsesládájába vigyék.” Egyszóval a király a birodalmában élő összes zsidók kiirtását rendelje el. Hámán pedig a királynak ezért a hozzájárulásáért 10 ezer talentum ezüstöt hajlandó adni.

E régi időkben már vertek ugyan pénzerméket, de a nagy összegeket még súlyban mérték. Egy talentum 60 kiló súlyt jelentett. 10 ezer talentum tehát 600 ezer kiló ezüst volt. Ha egy vasúti teherkocsit átlagosan 10 ezer kilóval raknak meg, akkor a felkínált összeg elszállításához 60 kocsi lett volna szükséges. Hámán itt kétségtelenül nagyzott. Számított Ahasvérus kapzsiságára. De ez nem következett be. A 10. versből kivonatossan idézünk:

„Akkor lehúzta a király az ő gyűrűjét a maga kezéről és adta... Hámánnak... és mondta... Az ezüst a tiéd legyen és a nép is, hogy azt cselekedjél vele, ami neked tetszik. Előhívtak a király írnokai... és megírták úgy, amint Hámán parancsolta... és megpecsételtetett a király gyűrűjével... hogy kipusztítsák, megöljék és megsemmisítsék mind a zsidókat... ifjúktól a vénig, gyermeket és asszonyokat egy napon, a 12. hónap 13. napján, és hogy javaikat elragadják... A futárok kimentek... és a törvény Susán várában is kiadatott.”

Ahasvérus gyűrűjét Hámánnak adta. Ebbe volt vésve a királyi pecsét. Minden irat, amelyen ez a pecsét volt, úgy számított, mintha azt maga a király fogalmazta volna meg. A király Hámán iránti korlátlan bizalmának, de egyben felületességének is jele, hogy a rendelet szövege nem érdekelte. Különben is a birodalom békéje és fennállása fontosabb, mint egy jelentéktelen népi kisebbség! A birodalom érdeke az el-

ső, s ha ezt veszélyeztetik a zsidók, cselekedjék Hámán belátása szerint – gondolta a király.

Hámán tehát kiadhatta a kedve szerinti utasítást: minden zsidót ki kell irtani, javaikat el kell kobozni. Ezt a rendeletet a szokott módon a futárok minden nemzetiségnek kézbesítették.

Idézzük a 15. verset: „És a törvény Susán várában is kiadatott, a király pedig és Hámán leültek, hogy igyanak, de Susán városa felháborodott.” Mint akik munkájukat jól végezték, Ahasvérus és Hámán a királyi termék egyikében iszogat. Megelégedettek!

„De Susán városa felháborodott.” A nép, a sokféle nemzethez tartozó nép nem értette a rendeletet. Sokuknak közömbösek voltak a zsidók, egyesek szerették, mások gyűlölték őket. De nem is annyira a zsidók sorsa érdekelte most őket. A rendelet félelmet keltett bennük. Igaz, most a zsidók kiirtásáról van szó – de ki tudja, mikor kerül rájuk a sor?! Egyszerre bizonytalanná vált minden!

* * *

A ZSIDÓSÁG A HALÁL ÁRNYÉKÁNAK VÖLGYÉBEN

Márdokeus gyásza – Eszter elhatározása

A 4. fejezet elejéről idézünk, ahol e rendelet Márdokeusra tett hatásáról hallunk.

„Márdokeus pedig megtudta mindazt, ami történt, és Márdokeus megszaggatta ruháit, zsákba és hamuba öltözött és a város közepére ment és kiáltott nagy és keserves kiáltással. És eljött a királynak kapuja elé, mert nem volt szabad bemenni a király kapuján zsákruhában.”

Isten minden emberbe erős életösztönt helyezett, mely élete megtartására, megóvására indítja. De Márdokeus nemcsak a saját életét féltette.

Megtudta, hogy Hámán ezt a rendeletet azért adatta ki, mert ő nem tisztelte istenként Hámánt. Így önmagát vádolta az egész zsidó népet ért veszedelem miatt. Talán eszébe jutott az is: nem lett volna okosabb

Hámánt kívánsága szerint tisztelni, ha csak színleg is? A szíve csendjében kiálthatott volna az ő Istenéhez. Nem volt-e tetteiben dac, szembezállási vágy, kihívás és a zsidóságával való kérkedés?

Az ő tette miatt a perzsa birodalom egész zsidó lakossága a halál árnyékának völgyébe került. Ha Hámán csak őt vonatta volna felelőségre, ezt minden további nélkül vállalta volna. Aki a „király kapujában ült”, királyi kihallgatás nélkül úgy sem ítélték el. Ezt Bigtán és Téres esetében is látta.

Egy ilyen kihallgatásnál a királynak megmagyarázhatta volna, hogy a Hámán által követelt magatartással vallása parancsait, Istenének törvényét szegte volna meg, A király részéről megértésre számított. Talán rendreutasította vagy megbüntette volna, de arra, hogy a király ítélete halált is jelenthetne, nem is gondolt. De még ha igen, akkor is csak őróla magáról lett volna szó! De most egyszerre őreá is és az egész zsidóságra is halál várt.

Természetes, hogy Márdokeus az igazságtalanság miatt szíve mélyén feljajdult, és e nagy fájdalomnak a zsidók és pogányok által egyaránt gyakorolt módon adott kifejezést. Díszes, a „király kapujában ülők” méltóságához illő ruháját levetette és zsákruhába öltözött. Ez a legdurvább szövetszövet volt, amelyből a zsákokat készítették. Ilyen zsákruhában csak az a rabszolga járt, akivel ura rosszul bánt, vagy valami okból meg akarta büntetni. De akit mély gyász vagy valamilyen nagy veszteség ért, az is ilyképpen öltözködött. Márdokeus a zsákruháját még meg is szaggatta. Ez úgy történt, hogy a ruha elülső részét a nyak kivágásától derékig egy vagy több helyen beszakították. Az így keletkezett szakadáson át a csupasz test kilátszott. Ezenfelül még „hamuba” is öltözött, vagyis a zsákruhát, de az előzőleg összekuszált haját és szakállát is hamuval meg porral hintette be. Ezt vagy úgy tették, hogy a földre vetették magukat, vagy a hamut és a port a levegőbe szórták és a fejükre hullatták.

De Márdokeus még ennél is többet tett. „A város közepére ment”, és ott mindenki szeme láttára és füle hallatára kiáltozott. Ez gyászeselekben általános szokás volt. Úgy látszik, hogy ezzel nemcsak Susán zsidó lakosságával való együttérzését akarta kifejezni, hanem a nem zsidó lakosság figyelmét arra akarta felhívni, hogy itt nagy igazságtalanság és embertelenség történik. Márdokeus keservét és gyászát a király alkalmazottai előtt sem titkolta. Zsákruhában, hamuval a fején a „király kapuja elé” ment. Nem mehetett a király kapujába a szokott helyére, mert a király jelenlétébe nem léphetett gyászoló. A király

ugyanis istensége képviselőjének tartotta magát, akit mindentől, ami szomorúságra, betegségekre vagy a halálra emlékeztet, meg kellett kí-mélni.

Mindannyiunknak szembe kell néznünk betegséggel, gyásszal, de a magunk halálával is. Ezt elmulasztani végzetes könnyelműség lenne. Egyesek ugyan nagyon jól tudnak Isten nélkül élni, vagy legalábbis ezt a látszatot keltik, de Isten bocsánata és békéje nélkül meghalni kétség-beejtő, mert ez kárhozatot jelent!

Márdokeus csak az első egyike volt, aki zsákruhában, porral és ha-muval a fején járt körbe és siránkozott, a 3. versből megtudjuk, hogy amint a királyi futárok a különböző tartományokba értek és a rendelet ismertté lett, a zsidók ott is „nagy gyász” közepette „böjtöltek és si-ralomban jajgattak”. Mindenfelé sokan zsákruhában jártak.

Ez a rendelet csak a zsidóság ellenségei közt váltott ki örömet, de ezek kisebbségben voltak. A lakosságot nyugtalanság, félelem, sőt a zsidók felett való sajnálkozás fogta el. Senki sem értette, miért kell egy, a körükben élő népet kiirtani.

Miért? E kérdésre senki sem talált választ. Sokakat félelem fogott el. Ha a király most látszólag minden ok nélkül – a zsidók kurtását ren-delte el, vajon nem jöhet-e hamarosan egy másik rendelet, mely az asz-szírok vagy az egyiptomiak megsemmisítését fogja parancsolni? Ahasvérus rendelete a nagyjából elzárt királyi palota lakói közt is ismeretessé lett, de még a különös szigorral őrzött női lakosztályba is beszivárgott.

A 4. verset idézzük: „Eljöttek azért Eszternek leányai és udvarmes-terei, és megmondták neki és megszorodott a királyasszony na-gyon és küldött ruhákat, hogy felöltöztessék Márdokeust és hogy ves-se le a zsákot magáról, de nem fogadta el.” Eszter „leányai” felől már korábban hallottunk. Amikor a feleségjelöltek sorába került, Hégai hét különösen ügyes és megbízható rabszolgaleányt bocsátott személyes rendelkezésére, és feltehető, hogy ezek hat év után még mindig körü-lötte voltak.

A leányok azt a hírt hozták, hogy Márdokeus a palotán kívül az ut-cán gyász- illetve zsákruhában kesereg. Ez a hír többet jelentett, mint újdonságot a királyné számára. Az együtt töltött idő folyamán a leá-nyok és Eszter közt egy bizonyos családi kapcsolat alakult ki, mivel Eszter a leányokkal másképpen bánt, mint ahogyan azt a palota többi asszonyai tették.

Az összes népek az általuk legyőzötteket, mégpedig nemcsak a har-

coló férfiakat, hanem az asszonyokat és leányokat is rabszolgákként vették tulajdonukba. A rabszolgával nem kellett jól, emberségesen bánni. Erejét, ügyességét ingyenesen vették igénybe, és velük gorombák, durvák is lehettek. A legkisebb mulasztásért megkorbácsolhatták, sőt agyon is verhették.

Ezzel szemben Isten a zsidóságnak Mózes által megparancsolta, hogy a szolgálatukban állókkal emberségesen bánjanak, ne feledjék, hogy Egyiptomban ők is rabszolgák voltak. A zsidóknál tehát inkább szolgákról, mint rabszolgákról kell beszélnünk. A Babilonba történt elhurcoltatás által a zsidóság újra megtanulta, mit jelent a rabszolgaság.

Eszter, aki ebben az emberséges lelkületben nevelkedett, amikor rabszolga-leányokhoz jutott, velük is emberségesen beszélt és bánt.

Amikor a 2. fejezetből azt tudtuk meg, hogy „Eszter mindenki szeme előtt kedves volt”, akkor ez a szolgálóleányaira is vonatkozott. Örültek, hogy a jóságos Eszter mellé kerültek. Esztert megszerették és másoknál hűségesebben szolgálták. A köztük létrejött viszony akkor sem változott, amikor Eszter Ahasvérus felesége lett. A királynői rang Esztert nem tette büszkévé.

A leányok bizonyára azt is tudták, hogy Esztert és Márdokeust családi kapcsolat köti össze. Márdokeus zsidó létéről eddig nem tudtak. Eszter leányai és udvarmesterei csak azt jelenthették, hogy az a Márdokeus, aki a „király kapujában ült”, most a palota falán kívül zsákruhában siránkozik, de siralma okát nem ismerték.

Eszter erre nagyon megszorodott, különösen azért, mert Márdokeus gyászána az okát nem ismerte. Ruhákat küldött számára, hogy azokat öltse magára, de ő ezt elutasította. Márdokeus továbbra is a zsákruhát hordta, és a leányok csak azt jelenthették, hogy nem sikerült nekik más belátásra bírni.

A 4,5-6. verséből a következőket tudjuk meg: „Akkor előhívatta Eszter Hatákot, a király udvarmesterei közül, aki az ő szolgálatára volt rendelve, és kiküldte őt Márdokeushoz, hogy megtudja, mi az és miért van az. Kiment tehát Haták Márdokeushoz a város utcájára, mely a király kapuja előtt volt.”

Márdokeus tehát Eszter „leányainak” nem akarta elmondani gyászja igazi okát. Ez a Haták a legmagasabb rangú udvarmesterek egyike volt, aki kizárólag Eszter királyné rendelkezésére állt. Ma személyi titkárról vagy kamarásról beszélnénk. Haták Eszter bizalmasa volt, akinek hűségére és segítségére számíthatott. Jóindulatú és tisztességes

szándékú emberek a pogányok közt is voltak. Haták tehát az utcára ment Márdokeushoz. Kérdezősködésére „elmondta neki Márdokeus mindazt, ami érte őt, és az ezüst összegét, amelyet Hámán mondott, hogy juttat a király kincseihez a zsidókért, hogy elveszítessenek. És az írott rendeletek mását is, amelyet Susánban adtak ki eltöröltetésükre, átadta neki, hogy mutassa meg Eszternek, és jelentse és hagyja meg neki, hogy menjen a királyhoz könyörögni neki és esedezni előtte az ő nemzetségeért.”

Ezek a tények. Márdokeus azonban még azt fűzte hozzá, hogy e fenyegető vész elhárítására csak egy megoldást lát, mégpedig hogy Eszter keresse fel a királyt, és addig és úgy könyörödjön előtte, míg Ahasvérus meghallgatja. Így olvassuk: „Jelentse és hagyja meg.” A helyzet Márdokeus előtt annyira súlyosnak látszott, hogy csupán kéressel nem elégedhetett meg. „Meghagyta” – vagyis gyámi hatalmánál fogva megparancsolta ezt Eszternek. Miután Haták Márdokeus üzenetét tolmácsolta, Eszter válaszával újra visszatért Márdokeushoz. A 11. versből kivonatolva idézzük: „A király minden szolgája tudja, hogy... aki bemegy a királyhoz... hívatlanul, egy a törvénye, hogy megölettesék. Kivéve, akire a király arany pálcáját kinyújtja, az él. Én pedig nem hívtam, hogy a királyhoz bemenjek, már 30 napja.”

Eszter üzenete ezt jelenti: Márdokeus, te tőlem lehetetlent kívánsz! Lásd be, hogy csak az életemet veszélyeztetném, de a zsidóságnak nem lennék hasznára. Ha kudarcot vallok, a népem sorsa csak még rosszabb lesz.

Eszter kitérő válasza nagyon is érthető. Ahasvérus szeszélyességét, befolyásolhatóságát, jellemének ingatagságát az évek folyamán megismerhette. Ezért a kitérő válaszáért nem ítélné el. Annál inkább a javára szól, hogy később mégis hajlandó volt a közbenjárásra.

Nem tudjuk, hogy Eszter lelkét milyen gondolatok töltötték el. Lehetséges, hogy más szabadulási módban reménykedett. De az is elképzelhető, hogy magában ezt forgatta: Ha a többi zsidót baj is éri, nekem semmi bántódásom nem lesz, hiszen felőlem senki sem tudja, hogy zsidó származású vagyok. Eszter üzenetét Márdokeus is így értelmezhetette, különben nem úgy válaszolt volna, amint azt a 4,13–14. verseiben látjuk:

„Ne gondold magadban, hogy te a király házában megmenekülhetsz a többi zsidó közül. Mert ha a mostani időben te hallgatsz, más honnan lesz könnyebbségük és szabadulásuk a zsidóknak, te pedig és atyád háza elveszték. És ki tudja, talán a mostani időért jutottál király-

ságra." Márdokeus válasza határozott, parancsoló, sőt fenyegető. Anynyira, hogy ez Esztert megrendíti és helyzete alapos átgondolására és magatartása felülvizsgálatára készíti. Márdokeus ezt is mondja: Eszter, ne képzeld, hogy te lennél az egyetlen zsidó, aki a pusztulást elkerülheti. Zsidó származásod nem marad rejtve, és helyzeted az eltitkolás következtében csak annál veszélyesebb lesz. Azután – és Márdokeus itt a láthatón az Isten előttünk elrejtett világába tekint, amikor azt mondja – „talán a mostani időért jutottál királyságra.” Vagyis Eszter nem véletlenül lett királyné, hanem azért, mert népe, a zsidóság érdekében egy fontos feladat betöltése vár reá.

Tehát: Isten tervezte, rendezte ezt így, hogy akkor, amikor más menekvés nem lehetséges, Eszter legyen az, aki Isten eszközeként a szabadulást meghozhatja. Csodálatos, hogy Márdokeus milyen szilárd, Istenbe vetett hitről tesz bizonyosságot. Előtte nem kétséges, hogy Isten az ő választott népét nem fogja cserbenhagyni. Mintha Pál apostolt hallanánk, aki a rómaiaknak ezt írta: „Mert megbánhatatlanok az Istennek ajándékai és az ő elhívása.” A zsidóság sem akkor, sem ma még nem ért szerepe végére, ezért Isten a kiirtástól valamilyen úton megvédi. Szinte jövendölésként hangzik, amikor Eszternek mondja, hogyha ő hallgat, „a zsidóknak máshonnan lesz szabadulásuk”.

Ezek a kemény szavak nem maradtak hatástalanok. Eszter gondolkodóba esett. Sőt, ha ezt a Bibliában nem is olvassuk, az egész kérdést kétségtelenül az Úr Isten színe elé vitte. Így jutott arra a döntésre, melyet Márdokeussal a 16. versben közölt: „Menj és gyűjts egybe minden zsidót, aki Susánban találtatik, és böjtöljetekek érettem és ne egyetek és ne igyatok három napig se éjjel, se nappal, én is és leányaim is böjtölünk, és ekképpen megyek be a királyhoz, noha törvény ellenébe, ha azután elveszek, hát elveszek!”

Eszter tehát népe megmaradásáért hajlandó életét kockáztatni. Megkísérli a lehetetlent. „Ha azután elveszek, hát elveszek!” Nagy szó ez! A vértanúság vállalása. Eszter igazi lelki nagysága itt bontakozik ki. Nem vár tétlenül, hogy vajon megmenekülhet-e, vagy a többi zsidóval együtt pusztul el. Nem! Hajlandó az első áldozat lenni, és így talán az ő halála révén népének szabadulást szerezni.

De jól tudja, hogy vállalkozása csak akkor sikerülhet, ha azt kellő belső, lelki felkészülés előzi meg. Ehhez pedig az Istennel való zavartalan közösség szükséges. Mégpedig nemcsak a maga részéről, hanem a hamarjában elérhető, vagyis a Susánban lakó zsidóság részéről is. Ezért szólítja fel Márdokeust, hogy a város zsidóságát gyűjtse össze,

és három napig étlen és szomjan böjtöljenek. Ő és az ő leányai ugyan csak böjtölni fognak, és csak azután fog a király színe elé lépni.

A szétszóratásban élő zsidóságnak nem volt temploma, nem voltak áldozataik, a nagy ünnepeket nem ülhették meg. Talán az engesztelés napjának böjtöléssel való megünneplése volt az egyetlen, amit még megtarthattak. De az is lehetséges, hogy a böjtölést a pogányok is ismerték, és Eszter azért választotta ezt, mert ez volt a legkevésbé feltűnő.

Nagyon érdekes a fejezet utolsó verse: „Elment azért Márdokeus, és úgy cselekedett mindent, amint neki Eszter parancsolta.” Most, hogy Eszter döntött, Márdokeus az utasításait parancsként fogadja. Eddig ő, a gyám parancsolt, de most Eszter vette át az irányítást. Márdokeus meghajlik előtte, engedelmeskedik. Ugyanakkor Eszter elhatározta, hogy ő is és leányai is böjtölni fognak. A böjtölés, az Isten előtti megalázkodás, a test jogos kívánságainak félretétele azért, hogy Istennel igazi közösségre juthassanak, hogy imájuk meghallgatásra találjon. Ezzel a mózesi törvény ígéretére támaszkodtak, hogy Isten az ő népéről nem feledkezik meg, segítségére siet, ha az bűnbánó szívvel fordul hozzá.

Minden zsidó közt Eszter érezte legjobban, hogy közte és Isten közt teljes összhangra van szükség. Különös, hogy ebbe a böjtölésbe, megalázkodásba a szolgálatában álló hét rabszolgaleányt is bevonta. Az bizonyos, hogy ő, mint a leányok úrnője, bármit megparancsolhatott rabszolgáinak. De itt azt látjuk, hogy a leányok vele együtt böjtölnek. A leányokkal tehát közössége volt. Valószínűleg tájékoztatta őket, hogy a zsidók érdekében a király elé akar lépni, tehát életveszélynek teszi ki magát. Ezért akar böjtölni, imádkozni, a szívét feltárni Isten előtt, hogy amikor a súlyos lépés ideje elérkezik, ezt a nehéz utat tisztá lelkiismerettel, az Úr segítségében és erejében bízva tehesse meg.

A Gecsemáné-kert nehéz órájában az Úr Jézus is szükségét érezte az emberi támogatásnak. Eszter leányai hit dolgában bizonytalanságban álltak nála, mégis támaszára, segítségére voltak ebben a nehéz időben.

Ha a leányok Eszter gondolatait, érzéseit és indulatait nem is tudták felfogni, kétségtelen, hogy jóindulatú jelenlétük és együtt-böjtölésük mégis erősítette Esztert.

Különben: az Úr Jézus gondolatait a tanítványok sem értették, de az Úr mégis szükségesnek ítélte, hogy vele együtt ébren maradjanak. Eszter terhet a leányok nem vehették át, ezt neki egyedül kellett hordoznia, de a vele való együttérzés támogatást jelentett neki.

Ha az Úr Jézus által ma az Istenhez való közeledés útja sokkal könnyebbé is lett, mindannyiunk számára segítséget jelent, ha lelkünk terhével nem kell egymagunkban állnunk, hanem tudjuk, hogy mások a mi gondjainkat velünk együtt hordozzák. Ezért mondja az Úr Jézus Máté 18,19. versében: „Ha ketten közületek egy akaraton lesznek... megadja nekik az én mennyei Atyám.”

Másrészt azonban a közös ima, akár egy helyen, akár nagy távolságra hangozzék is fel, azt, aki a terhével Isten elé lép, nagyban segíti. Embertársunk terhét nem tudjuk levenni. A tanítványok az Úr keresztjét nem vehették át, a leányok nem léphettek Eszter helyett a király elé, de jó szándékukkal, hitükkel és Istenbe vetett bizalmukkal megkönnyítették Eszternek a hitben való helytállást és a belső győzelem elnyerését. Így hat egy betegért, egy életfontosságú döntésért, egy missziós szolgálatért való közös ima is.

A 6. fejezet elejéről idézünk: „Történt pedig harmadnapon, hogy Eszter felöltözött királyiasan, és megállt a király házában belső udvarában, a király háza ellenében, és a király a királyi székében ült, a király házában, a ház ajtajának átellenében.” Eszter és leányai, de Susán városa egész zsidósága is három napon át böjtölt, hogy Eszternek Ahasvérus előtt történő megjelenését lelkileg előkészítsék. Hogy Eszter szívében mi minden történt, arról az írás nem szól.

Eszter tudta, hogy vállalkozása életveszélyes. Ezért bizonyos, hogy különösen arra az esetre készült fel, ha a király kegyét nem nyerné el, és ez a halálát jelentené. Teremtője színe elé tiszta lelkiismerettel, megbékülten szeretett volna lépni, mint aki semmit el nem könnyelműsködött, csak a kötelességét teljesítette. De abban is tanácsra és Isten sugallatára volt szüksége, hogy mit mondjon a királynak, mit hogyan kérjen, és hogy előtte mikor és milyen öltözetben jelenjék meg. Kétségtelen, hogy Eszter magát e feladat megoldására alkalmatlannak tudta.

Talán a 41. zsoltár szavait forgatta a szívében. Ezekből idézünk: „Rendelj segítséget Jákóbnak!... Te szabadítasz meg minket szorongatóinktól és gyűlölőinket te szégyeníted meg. Megvetettél, meggyaláztál minket... odadobtál minket vágójuhok gyanánt... Kelj fel a mi segítségünkre, ments meg minket a te kegyelmedért.”

Talán Dáviddal, a 86. zsoltár szavaival is imádkozott: „Hajtsd hozzá, Uram füledet, hallgass meg engem, mert nyomorult és szegény vagyok én! Tartsd meg életemet... mentsd meg én Istenem a te szolgádat, aki bízik benned... Nagy vagy te és csodákat művelsz... Mutasd meg nekem a te utadat, hogy járhassak a te igazságodban... Tekints re-

ám és könyörülj rajtam. Add a te erődet a te szolgádnak, és szabadíts meg!”

A három napi böjtölés és imádkozás után Eszter bizonyosan remegő szívvel, de Istenbe vetett hittel, és ezért külsőleg nyugodtan hagyta el a lakosztályát. Azt olvastuk, hogy „királyiasan” vagyis teljes királynői díszben, koronával a fején. Ismerte Ahasvérust, tudta, hogy a pillanatnyi benyomások milyen hatást gyakorolnak reá. Ezt a maga előnyére, de ügye érdekében is ki akarta használni.

Meglepő az a részletesség, amellyel az Írás a király tartózkodási helyét leírja. A palota azon szárnyának, melyben a király lakott, egyik bejárata előtt egy tetővel fedett és három oldal felé nyitott hely volt. Itt állt az uralkodó királyi széke, az arannyal és drágakövekkel ékesített trónus. Ezt egy belső udvar vette körül, ahova csak azok léphettek, akiket a király maga elé rendelt.

A trónussal szemben egy másik bejárat volt, és emögött egy nagyobb terem. Ebben tartózkodtak azok, akik „a király kapujában ültek”. Ez volt tehát Márdokeus helye is, ahová azonban még zsákruhában járt, nem léphetett be.

Ezek a „kapuban ülők” is csak akkor léphettek be a trónussal szembeni kapun, ha a király valamelyiküket hívatta. Eszternek tehát előbb e külső termen kellett áthaladnia, ahol az udvaroncok várakoztak, a belső udvarba vezető kapun csak azután lépett be. Ott megjelenve, a trónussal szemben megállt.

A döntő pillanat most következik: Ahasvérus vagy kegyelemben részesíti, vagy kivégezteti. Élet és halál felett ez a pillanat dönt! Valószínű, hogy az ott tartózkodó sok férfi közt ő volt az egyetlen nő, így megjelenése annál feltűnőbb volt. A király és a szolgák szeme egyaránt rajta pihent. Eszter állt, mozdulatlanul állt és a királyra tekintett. Ahasvérus szívében akkor két erő munkálkodott. Az egyik a Mindenható láthatatlan irányítása Eszter érdekében, mivel Eszter hajlandó volt feláldozni magát.

A másik erő Eszter személyiségéből sugárzott ki. Eszter szép, sőt gyönyörű volt. Emellett azonban a ránehezedő teher és az Istenével való benső kapcsolat még valamilyen különös ragyogással is felruházta. Istvánról, az első vértanúról olvassuk, hogy „olyannak látták az arcát, mint egy angyalét”. Eszterből is földöntúli, Istenből fakadó szépség áradt. Ez mindig a leghatékonyabb bizonyoságtétel.

Az 5. fejezetből idézek: „...amint meglátta a király Eszter királynét, hogy áll az udvarban, kegyet talált szemei előtt, és kinyújtotta a király

Eszterre az aranypálcát, amely a kezében volt. Akkor odament Eszter és megillette az aranypálca végét.” Eszter kegyelemben részesült.

Eszter Istenbe vetett bizalommal a tilalom ellenére cselekedett, amikor királynéi díszben, hívatlanul a király palotájába merészkedett és Ahasvérus trónjával szemben megállt. Esztert az Istennel töltött idő nem merítette ki. Ellenkezőleg: testileg, lelkileg felfrissült, és szépsége – nem elsősorban a testi, hanem inkább a lelki szépsége – csak annál jobban ragyogott.

Ahasvérus király meglátta, nézte, talán arra gondolt, hogy nála szebbet, jobbat nem választhatott volna. Ugyan hívatlanul jött, de el nem vesztet, különben e kincstől saját magát fosztaná meg. – Ezért „kinyújtotta a király Eszterre az aranypálcát”. A királyi jogar a királyi hatalom jelképe volt. Kinyújtása életet, kegyelmet, a király jóindulatát jelentette. Eszterre tehát nem várt halál! „Akkor Eszter odament és megillette az aranypálcát.” Ezzel a tettevel azt fejezte ki, hogy a királyi kegyelmet igénybe is veszi. Hála töltötte el a király, de elsősorban Istene iránt.

Ebből az ókori pogány szokásból egy párhuzam adódik, ahogyan Isten az ember számára lehetővé tette, hogy a színe elé lépjen. A bűneset által elbukott, Istentől elszakadt emberiség nem léphetett elé, mert 5Mózes 4,21 verse szerint: „Az Úr, a te Istened megemésztő tűz!” Csak az léphet eléje, akit megidéz, hogy bűneiért felelősségre vonja.

De amint Ahasvérus kezében ott az arany jogar, melynek kinyújtása által kegyelmet, életet ajándékozhat, úgy Isten is egy ilyen életben maradási lehetőséget szerzett. Ezért engedte meg, hogy az ő egyszülött Fia, a názáreti Jézus emberré, hozzánk mindenben hasonlóvá legyen. Életével, de még inkább kereszthalálával lehetővé tette, hogy az ember Isten színe előtt kegyelemre találhasson, ha az engesztelést, amit az Úr Jézus megszerzett, igénybe veszi.

Az út, amelyet az embernek meg kell járnia, hasonlatos Eszter útjához. Tudnia kell, hogy az Isten elé való lépés halálos. Az embernek az Istennel való találkozásra elő kell készülnie. Érdemtelenisége tudatában kell döntenie, hogy az Isten kegyelmét akarja-e, meri-e kérni. Azután megint, akár Eszter esetében, az Úr színe elé kell merészkednie, abban bízva, hogy Isten az őszinte, alázatos és bűnbánó szívére való tekintettel az „arany jogart” feléje nyújtja.

Isten „arany jogara” az Úr Jézus vértől átázott keresztje. Ahasvérus és Isten közt azonban az a nagy különbség, hogy míg a király döntései szeszélyétől és emberi hajlamaitól függtek, Isten mindig és mindenki

iránt irgalmas és igazságos. A mindentudó Isten azonban azt is látja, amit az ember Ahasvérus nem láthatott, hogy a hozzá forduló szívet milyen érzések és indulatok töltik el.

Még egyet meg kell tennie az embernek, csakúgy mint Eszternek: a király elé lépve a jogar csúcsát megérinteni. Ez a kegyelem elfogadását jelenti. Isten az Úr Jézus keresztjében a kegyelmet minden embernek felkínálja. De azt tudatosan el is kell fogadni. A kereszthez való járásban, az előtte való megalázkodásban lesz Istenből, az „emésztő tűzből” szeretet és Atya!

Lehetséges, hogy Ahasvérus mindig kegyelemben részesítette volna Esztert, de ezt csak akkor adhatta tudtára, amikor Eszter eléje mert lépni. Így az elkészített megváltást, bocsánatot és az örök üdvösség bizonyosságát csak az nyerheti el, aki dönt, Isten elé lép és kegyelmét el is fogadja.

* * *

HÁMÁN NAGYRATÖRÉSE

*Eszter terve - Hámán gyűlölete -
Az álmatlan király - A kocka fordul*

Egy görög államférfiről jegyezték fel, hogy mikor komor tekintettel a népgyűlésre tartott és barátja megkérdezte: „Mi a bajod? Talán nem tudod, hogy mit kell mondanod?” - ezt válaszolta: „Nem ott a baj - hogy mit, azt tudom, de azt latolgom, hogyan mondjam.” Ilyképpen Eszter is, mielőtt Ahasvérus király színe elé lépett volna, nemcsak imádkozott és böjtölt, hanem afelől is tervet készített, hogy mit mondjon és mit hogyan intézzon. A következőkben azt láthatjuk, hogy Eszter nemcsak szép, de okos is volt.

Az 5,3-4. verseiben ez áll: „És mondta a király: Mi kell neked, Eszter királyné? És mi a kérésed? Ha az ország fele is, megadatik neked. És felelte Eszter: Ha a királynak tetszik, jöjjön a király és Hámán ma a lakomára, melyet neki készítettem.” Ahasvérus király Esztert nemcsak kedvesen, hanem rangjához méltóan szólította meg. Eszter ebből megtudta, hogy a király jóindulattal van iránta. Elővigyázatosságát azon-

ban nem befolyásolta még az sem, hogy a király „az ország felét” is felkínálta.

Eszter jól tudta, hogy ez az akkori idők szokása szerinti szólásmód, melyet nem lehetett szó szerint venni. Valószínű, hogy a király körül sok udvarnok állt, és talán éppen ez indította Ahasvérust nagyzolásra. De Eszternek is nehezebb lett volna a jelenlevők előtt a kérését előterjeszteni. Azonban Eszter nemcsak Ahasvérussal akar bizalmas körben beszélni, a lakomára Hámánt is meghívja. Ez rettenetes merészség! Mindent egy lapra tett fel. Ahasvérusnak döntenie kell majd, hogy királynéja, Eszter vagy első helyettese, Hámán mellett foglal-e állást. Kettőjük közül az egyiknek vesztenie kell. Vagy Eszter marad meg, és vele együtt az egész zsidóság, vagy Hámán, az amálekita.

E párviadalt egyenlőtlen felek, egyenlőtlen fegyverekkel fogják megküzdeni. Az egyik oldalon egy minden gonoszságra hajlandó, lelkiismeretlen és könyörtelen férfi, a másik oldalon egy jólelkű, érelyes, de testi erő tekintetében hátrányos helyzetű nő, aki azonban értelmileg nem áll ellenfelénél alább. A két ellenfél mögött a háttérben ugyancsak viadal folyik: Isten és ellenlábasa, a Sátán közt. Eszter Istenbe kapaszkodik, segítséget, tanácsot, vezetést vár tőle, míg Hámánt a Sátán irányítja, aki Izráel népének romlására tör.

A király Eszter meghívását elfogadta, és utasítást adott, hogy Hámánt kerítsék elő. Azzal, hogy Eszter a lakomára nemcsak Ahasvérust, hanem Hámánt is hívta, nyilvánvalóvá tette, hogy fontos ügyben kíván tárgyalni, amely Hámánt is érinti, sőt amelyben a király Hámán tanácsát is hallani szeretné.

A lakomán – a 6. vers szerint – a király borivás közben így szólt: „Mi a te kívánságod? Megadatik neked. És mi a te kérésed? Ha az ország fele is, megteszem!”

Eszter eljárásában mindvégig azt láthatjuk, hogy az udvari szokásokat nagyon jól ismerte, és ki is használta. De nem siette el a dolgát. Feltehető, hogy Ahasvérus király udvaránál is szokásos volt a jelenlevőket a lakoma alatt énekkel és tánccal szórakoztatni. Eszter úgy intézte, hogy nemcsak a király, de Hámán is jól érezze magát.

Eszter a Hámán elleni indulatain annyira tudott uralkodni, hogy Hámán nem gyanakodott, ellenkezőleg, amint látni fogjuk, még hengegett is azzal, hogy Eszter e meghívásával csak őt tisztelte meg. Eszter a legkedvezőbb időpontot akarta kivárni. Ezért így folytatja:

„Ha kegyet találtam a király színe előtt, és ha a királynak tetszik megadni kívánságomat és teljesíteni kérésemet: jöjjön el a király és Há-

mán a lakomára, amelyet készítetek nekik, és holnap a király beszéde szerint cselekszem.” Úgy látszik, hogy a király Eszter lakomáján igen jó hangulatban volt, úgyhogy Eszter egy másnapi találkozást is mert javasolni. Vagyis: az első alkalom csak előkészületül szolgált, hogy a király iránta való érzelmét és Hámánt is megismerhesse.

Remélte, hogy a következő napra Ahasvérus is és Hámán is már minden gyanú nélkül jön el, a hangulat még közvetlenebb lesz, és neki módjában lesz kérésével a király elé járulni.

Az 5. fejezet 9. versétől kezdve Hámán cselekedeteiről értesülünk: meglegedettségéről, elbizakodottságáról, de Márdokeus iránti gyűlöletéről is. Először azt idézzük, ami Hámán fennhéjázására mutat: „És kiment Hámán azon a napon vígan és jókedvvel... elküldetett és magához hívatta barátait és Zérest, az ő feleségét. Elbeszélte nekik Hámán gazdagságának dicsőségét, fiainak sokaságát és mindazt, amivel felmagasztalta őt a király, és hogy feljebb emelte őt a fejedelmeknél és a király szolgáinál. És mondta Hámán: Nem is hívott Eszter királyné mást a királlyal a lakomára, amelyet készített, hanem csak engem, és holnapra is meghívott hozzá a királlyal.”

Úgy látszik, hogy Hámán a lakoma végeztével „vígan és jó kedvvel” tért haza. Ha valaha, akkor most gondolhatta, hogy szilárdan ül a nyeregben, a király kedvencévé lett és kellemetlen meglepetéstől nem kell tartania.

Olyasmivel is henceg, ami nincs kapcsolatban a királyhoz való viszonyával. A maga érdemének tulajdonítja, hogy felesége 10 fiat szült neki.

Ebből a dicsekvési vágyból valami mindannyiunkban lappang. Mindannyian többre tartjuk magunkat, mint amik valóban vagyunk. Ki az okosságával, ki a szépségével, ki az ügyességével, ki az erejével, ki a származásával, ki a társadalmi állásával dicsekszik. Sőt, olyan is akad, aki az erényeivel, de még az alázatosságával is henceg. Ez a sántáni vonal! – Erre vonatkozik az Úr Jézus szava, amellyel a farizeusok képmutatását megbélyegezte. Kijelentette, hogy a kérkedő a jutalmát önhatalmúlag veszi el, és így Istentől nem részesül elismerésben.

A mai ember is nehezen tudja a neki jutó javakat isteni áldásként fogadni. Ezt mondani: „Isten jóságos volt és megsegített”, olyan idegenül hangzik, mintha nem is e világból lenne. Valóban, ez a beállítottság nem ebből a világból, hanem az Úr Jézus világából való, aki: „amikor Istennek formájában volt... önmagát megüresítette.”

Az Isten nélkül élő és csak a maga képességeire építő embert

Hámán személyében láthatjuk. Azt hiszi, hogy felfelé ívelő pályáját nem lehet megakadályozni. Ő olyan erős, olyan okos, hogy semmi sem állhat az útjába.

Minden eredményt a maga képességének tulajdonít. Ez felfuvalkodottá, elvakulttá és indokolatlanul magabiztossá teszi. Nem ismeri a közmondást, hogy „a bukást fennhéjzás előzi meg!”

Amikor Hámán az Eszternél töltött lakomáról diadalittasan távozott, örömebe hamarosan üröm vegyült. Ezt az 5. fejezetből tudjuk meg: „És kiment Hámán... de amint meglátta Márdokeust a király kapujában, és az fel nem kelt és nem mozdult meg előtte, megtelt Hámán haraggal Márdokeus ellen. De megtartóztatta magát Hámán és hazament.”

Miután otthonában felesége és barátai előtt kiválóságával és gazdagságával büszkélkedett, így folytatta: „De mindez semmit sem ér nekem, amíg látom a zsidó Márdokeust ülni a király kapujában. És monda neki Zéres, az ő felesége és minden barátja: Csináljunk ötven könyöknyi magas fát, és reggel mondd meg a királynak, hogy Márdokeust akasszák reá, és akkor menj a királlyal a lakomára vígan. És tetszett a dolog Hámánnak és megcsináltatta a fát.”

Megtudjuk, hogy Márdokeus ismét „a király kapujában ült”, vagyis levetette zsákruháját, megfürdött, az udvari szolgálathoz illő ruházatot öltötte fel és visszatért szokott helyére. Ezt minden valószínűség szerint a három napi böjtölés után tette, úgyhogy azon a napon, amikor Eszter a király elé szándékozott lépni, ő megint a palotában tartózkodott, hogy megfigyelhesse, mi történik, illetve azonnal értesüljön a fejleményekről.

Amikor azután Hámán a lakomáról hazafelé tartott, a „király kapujában ülők” mind felkeltek és tisztelettel köszöntötték. Csak az egy Márdokeus nem!

Hámánt előntötte a méreg, hogy ez a megátalkodott Márdokeus minden tiszteletadást megtagad. De Hámán „megtartóztatta magát”. Vagyis nem azt tette, amit pillanatnyilag leginkább szeretett volna. Jó lett volna ráförmedni, megütni vagy őt valamilyen más módon megalázní. Hámánnak a Márdokeus elleni gyűlölete olyan fokot ért el, hogy sikerei hangoztatása mellett sem hallgathatta el, hogy ez a zsidó mennyi bosszúságot okoz neki. Annyira eltöltötte a vak düh, hogy ez meggondolatlan cselekedetre sarkallta.

A felmagasztaltatása feletti örömét tönkreteszi, ha Márdokeus csak a szeme elé is kerül. Erre felesége és barátai azt tanácsolják, hogy men-

jen másnap a király elé; és Márdokeus azonnali felakasztását kérje. Hogy a kivégzés végrehajtását semmi se késleltesse, legjobb, ha az akasztófát már most elkészítteti. A tervezésben annyira mentek, hogy a bitófa magasságát ötven könyöknyire javasolták. Ez közel huszonöt méternek felel meg.

Hámánnak tetszett a javaslat, és az akasztófa elkészítését és felállítását azonnal el is rendelte. Mégpedig a háza előtt, hogy élvezhesse, ha majd Márdokeust lógni látja. Hogy felesége és barátai Hámán kegyetlen lelkületével mennyire egyetértettek, bizonyítja, hogy tanácsukat így fejezték be: „Márdokeust akasszátok reá, és akkor menj a királlyal a lakomára vígan.”

A „fára való akasztásról” már Mózes könyveiből, a pusztai vándorlás idejéből értesülünk. A halálos ítéletet fegyver vagy megkövezés által hajtották végre. Azután igen súlyos büntetteknel megalázásul, de még inkább elrettentő például a holttestet egy karóra vagy fára függesztették. De még aznap, naplemente előtt levették és eltemették. Az akasztást mint kivégzési módot nem alkalmazták. De öngyilkosságot így már Dávid korában is követtek el, és Júdásról is tudjuk, hogy felakasztotta magát. Az elevenen póznára függesztést egyes pogány népek gyakorolták.

Eszter könyvéből nem tűnik ki, hogy az elítélteket még élve, vagy már holtan függesztették a fára. A Hámán által felállított huszonöt méteres fa azért volt ilyen magas, hogy sokan már jó messziről is láthassák, hogy a hatalmas Hámán a vele szembeszegülőkkel így jár el.

A 6. fejezetben ezt olvassuk: „Azon éjjel került az álom a királyt, és megparancsolta, hogy hozzák elő a történekek emlékkönyvét és ezek olvastattak a király előtt.” Eszter eseményekkel teli könyvében veszély és szabadulás, gonoszság és jóság, alattomoság és becsületesség, haszonlesés és hűség, fennhéjázás és alázatosság állnak egymással szemben. De azt is láthattuk, hogy a történekeket valaki a láthatatlanból irányítja.

Ez a mindeneget irányító hatalom Isten, aki szándékainak megvalósítására és az általa kívánt eredmények elérésére sokszor nagyon is tekervényes utakat választ. Ezeket mi sokszor nem értjük, fel sem tudjuk fogni. Az Eszter könyvében leírt érthetetlen események egyike az is, hogy Ahasvérus királyt azon éjjel „elkerülte az álom”. Miért? A nap szépen folyt le. Eszter váratlanul megjelent, szépségével újra elbájolta, majd lakomára hívta, amely igen jó hangulatban telt el. A fogyasztott bor is álmosítóan hatott, hát miért nem tudta a király az éjszakát átaludni?

Ez az Isten által Ahasvérusra bocsátott álmatlanság hozza azt a döntő fordulatot, mely új irányt szab a végzetesnek látszó események menetének, és az igazság diadalát eredményezi. Ez a fordulópont! – Az álmatlan király unalmában azt rendelte el, hogy birodalma évkönyvét hozzák be és abból olvassanak fel. Miért az évkönyvet, a krónikát? Azért, mert más, érdekesebb könyvek, helyesebben: tekercsek akkoriban nem léteztek. Ebből olvassanak neki, amíg elálmosodik és elalszik.

A 2. verset idézzük: „És írva találták, amint Márdokeus feljelentette Bigtánát és Térest, a király két udvarmesterét, a küszöb őreit, akik azon voltak, hogy rávetik kezüket Ahasvérus királyra!” A krónikákból felolvasottak közt ez az esemény is szerepelt. Márdokeus véletlenül meghallotta, hogy ez a két udvarnok a király ellen merényletet tervez. Ő ezt Eszteren keresztül a király tudomására hozatta. A király az ügyet alaposan kivizsgáltatta, és miután a lázadás igaznak bizonyult, a két udvarmestert halálra ítélte és kivégeztette.

Ezt az esetet annakidején „a király előtt”, vagyis Ahasvérus utasítására jegyezték fel. A krónika szövegében ennek az eseménynek leírása egyszerre megszakad. A király itt felfigyelt, mert észrevette, hogy valami még hiányzik. Az ugyanis, hogy mi történt Márdokeussal. Ezért a király a 3. versben ezt kérdezi: „Micsoda tisztességet és méltóságot adtak ezért Márdokeusnak? És a király apródjai, az ő szolgálói felelték: Semmit sem juttattak neki ezért”. Annak idején mindenki megfélemlített arról, hogy Márdokeusnak köszönet és jutalom is járna.

Miért? Erre a kérdésre emberi választ könnyű találni: hanyagság, rosszindulat vagy talán mert ezt az ügyet nem találták külön jutalmazásra érdemesnek. De figyeljük meg, hogy a király ezt éppen abban a pillanatban veszi észre, amikor Márdokeus élete már csak egy hajszálon függ! Vagyis: Annak idején a jutalmazást azért mulasztották el, hogy az most kerüljön sorra! A „miért”-re a nem emberi válasz tehát: Isten rendezte úgy, hogy éppen most terelje a király figyelmét és jóindulatát Márdokeusra. Annak idején egy jutalom keveset jelentett volna, most azonban az ő és az egész zsidóság életét jelenti. Ezért kellett Ahasvérusnak a Márdokeus hűségére éppen most emlékezni, amikor Hámán Márdokeus számára a bitót már felállította. Néha úgy tűnik, mintha Isten késedelmes lenne. Pedig Isten soha el nem késik.

Mikor Ahasvérus király megtudta, hogy Márdokeus semmiféle jutalomban nem részesült, a jutalmazás kérdését meg akarta tárgyalni valakivel. Érdeklődött, hogy a főudvarmesterek, vagyis „a király ud-

varában ülők” közül ebben a korai órában ki van már jelen. De idézzünk tovább: „Mert Hámán jött a királyi ház külső udvarába, hogy megmondja a királynak, hogy akasztassa fel Márdokeust a fára, melyet készítetett neki. És felelték neki a király apródjai: Íme, Hámán áll az udvarban. És mondta a király: Jöjjön be!”

Hámán csak úgy égett a vágytól, hogy a király a halálos ítéletet mielőbb kimondja és ő Márdokeust felakasztathassa. Ezért sietett már korán a palotába, hogy az udvarmesterek közül elsőnek érjen oda. Így ha a király valakit hívat, ő jelenhessen meg, és mikor a király elé lép, a királyi parancs átvételével egyidőben kérhesse Ahasvérustól a halálos ítélet kimondását is.

A 6. versben azt olvassuk: „És bement Hámán és mondta neki a király: Mit kell cselekedni azzal a férfúval, akinek a király tisztességet kíván?” Mielőtt Hámán még egy szót is szólhatott volna, vagyis mielőtt Márdokeus felakasztását kérhette volna, a király egy kérdést tesz fel, Hámán tanácsát, javaslatát szeretné hallani. Nem tudjuk, hogy a király szándékosan, vagy csak véletlenségből nem nevezte meg azt „a férfiút”, akinek nagy megtiszteltetést akar adni. Az is lehet, hogy ez csak egy akkori szokás volt: szerettek az emberek találos kérdéseket feltenni beszéd közben.

Ez a kérdés Hámánban különös gondolatokat ébreszt, annyira, hogy jövedele célját egy pillanatra el is felejtí. Agyában a lehetőségek és a tervek csak úgy zsonganak. Elsősorban azon töpreng, ki lehet az, akinek a király ilyen nagy kegyet kíván nyújtani? Amennyire emlékszik, az utolsó hetek, sőt hónapok alatt nem történt semmi rendkívüli. Senki felől nem hallott, aki valamilyen tetteért különleges jutalomra méltónak bizonyult volna.

De igen! Egyvalaki van, és ez ő maga: Hámán! – Hát nem ezt jelentette a tegnapi meghívás? Eszter, a királyné a királlyal töltendő lakomára csak őt hívta meg. A lakoma jó és sikeres hangulatát Ahasvérus bizonyára az ő magatartásának tulajdonítja. A kitüntetésre kijelölt tehát csak ő lehet. Csak ezért nem említette a király az illető nevét, akit meg akar jutalmazni.

Az önteltség rossz tanácsadónak bizonyult. Ezt fejezi ki a 6. vers vége: „Hámán pedig arra gondolt az ő szívében: Kinek akarna a király nagyobb tisztességet adni, mint énnekem!” Csak róla lehet szó! Ezt az egyszeri alkalmat alaposan ki kell használni. Azon töpreng, hogy mit javasoljon, ami szokatlan, felmagasztaló és kitüntető lenne a számára. Olyan, amely nemcsak jutalmat, hanem egyszersmind előléptetést is

jelent. Hámán annyira el volt telve önmagával, annyira biztos volt abban, hogy csak róla lehet szó, hogy eszébe sem jutott megkérdezni, ki az, akit a király ki akar tüntetni.

Így válaszolt: „Hozzanak királyi ruhát, amelyben a király jár és lovat, amelyen a király szokott ülni, és amelynek fejére királyi koronát szoktak tenni. És adják azt a ruhát és lovat a király egyik legelső fejedelmének a kezébe és öltöztessék fel azt a férfiút, akinek a király tisztességet kíván, és hordozzák őt a lovon a város utcáin és kiáltsák előtte: így cselekszenek a férfiúval, akinek a király tisztességet kíván!”

Ezt a javaslatot a maga személyére szabta. Hadd tudja meg az egész város, hogy ő milyen nagy, és a király mennyire kedveli! Ha a dicsőséges körlovaglásról visszatér, akkor majd Márdokeus fejét fogja kérni, és semmi kétség, hogy a király a halálos ítéletet azonnal jóvá is hagyja.

A 6. fejezet 10. versét idézzük: „Akkor mondta a király Hámánnak: Siess, hozd elő azt a ruhát és azt a lovat, amint mondtad, és cselekedjél úgy a zsidó Márdokeussal, aki a király kapujában ül, és semmit el ne hagyj mindabból, amit szóltál.” Ekkora csalódás! Ennél hidegebb zuhany nem érhetne volna Hámánt. Ő azért sietett a királyi palotába, hogy a gyűlölt Márdokeust halálra ítéltesse, és most Ahasvérus azt parancsolja, hogy a király nevében ezt a zsidót ő maga vezesse az egész városon át. Ennél borzalmasabb dolog nem történhetett volna Hámánnal.

Persze, ha sejtette volna, kit akar a király megjutalmazni, egészen mást javasolt volna. Egy díszes ruha is megtette volna. Az, hogy a ruhát a király már hordta, és a ló is a király lovai közül volt, azokban az időkben jelképes jelentőségű. A király által hordott ruha a királyi méltóság egy részének az átruházását is jelentette. A ló is a királyi hatalom jelképe volt. Ha Hámán így vonult volna át a városon, akkor az rendjén lett volna. De hogy a zsidó Márdokeust ez a megtiszteltetés érje! És ráadásul még Hámán legyen az, aki Márdokeust körbevezesse és hirdesse, hogy ezt a zsidót a király mennyire kegyébe fogadta!

Arról most már szó sem lehetett, hogy Hámán Ahasvérustól Márdokeus fejét kérje. Ezt egy későbbi alkalomra kellett halasztani, ha egyáltalában még adódik ilyen. Hámán nem tehetett mást, mint hogy, ha csikorgó fogakkal is, de meghajolt a király előtt, mert az engedelmesség megtagadása számára halált jelentett volna.

Ezért olvassuk a 11. versben: „Előhozta Hámán a ruhát és a lovat, és felöltöztette Márdokeust és lovon hordozta őt a város utcáin, és ki-

áltotta előtte: Így cselekszenek a férfiúval, akinek a király tisztességet kíván." Különös látvány lehetett ez. A király helyettese, Hámán, gyalogszerrel az utca porát tapodja, és közhírré teszi, hogy a király azt, aki a lovon ül, nagy megtiszteltetésben részesíti.

Az emberek a kapukba gyűltek, és nem akartak hinni a szemüknek, amikor azt látták, hogy a nagy megtiszteltetésben részesülő: Márdokeus, a zsidó. Éspedig nem sokkal azután, hogy az összes zsidó megölését elrendelő iratot kihirdették a városban. – Ha igaz, hogy minden zsidót ki kell pusztítani, akkor miért éri, hogyan érheti Márdokeust ilyen nagy megtiszteltetés?

Erre az ellentmondásra senki sem talált feleletet, sem Márdokeus, sem Hámán, de még maga Ahasvérus sem. Csak Isten, aki a történések fonalát a kezében tartotta, tudta, hogy Márdokeus halálát csak így akadályozhatja meg, és a zsidók megmenekülése is csak így valósulhat meg.

Vajon Márdokeust milyen érzések és gondolatok tölthették el, amikor legnagyobb ellensége, Hámán, kénytelen volt a lovát vezetni és mellette a kikiáltó szerepét betölteni! Káröröm volt-e a szívében, vagy Isten iránti mély hála, hogy az Úr közbelépett? A háromnapos böjtölés után inkább az utóbbit tételezhetjük fel.

* * *

HÁMÁN BUKÁSA

Rossz előjelek – Eszter Hámánt vádolja – Hámán veszte

A 6. fejezet 12. versét idézzük: „Márdokeus visszatért a király kapujához. Hámán pedig házába sietett, búsulva és fejét betakarva.” Amikor Hámánt megalázottan, megtörten, szégyenkezve látjuk – ezt jelentette az elfedett ábrázat –, szívünket ne töltsse el a káröröm. Igaz, hogy nagyon fennhéjázóan viselkedett, és így a saját meggondolatlansága hozta rá a szégyent, de azon, hogy valakinek a sorsa – ha megérdemelten is rosszra fordul, sohase örüljünk! Inkább sajnálhatjuk, mert Hámánt csak a rajta esett gyalázat sújtotta le, de a szívében – egész belső beállítottságán – semmit sem változtatott az, ami vele történt. Pedig könnyű lett volna a körlovas alatt Márdokeussal beszédbe elegyedni, vele

ki is békülni. De ennek a legcsekélyebb jelét sem látjuk. A királyi palota előtt, még mindig a parancs szerint, Márdokeust a lóról lesegítette, majd azt olvastuk, hogy „Márdokeus visszatért a király kapujához”, mégpedig egyedül. Ha kibékültek volna, kettesben léptek volna be a palotába.

Ezzel szemben azt olvastuk, hogy „Hámán pedig házába sietett, búsulva és fejét betakarva”. Otthon pedig, a 13. vers szerint: „Hámán elbeszélte Zéresnek, az ő feleségének és minden barátjának mindazt, ami vele történt. És mondták neki az ő bölcsei és Zéres, az ő felesége: Ha Márdokeus, aki előtt kezdte hanyatlani, a zsidók magvából való, nem bírsz vele, hanem bizony elesel előtte.”

Hámán nem hős, csak nagyszájú. Amíg kedvez neki a szerencse, merész, goromba és kegyetlen. De mihelyt valami nem sikerül neki, ha kudarc éri, elveszti az önbizalmát, feleségének és barátainak panaszkodik és tanácsukat kéri.

Az egész ügy közel sem lett volna olyan jelentős, ha nem éppen Márdokeusról, arról a zsidóról lett volna szó, akinek már a bitófát is elkészíttette. Hámánt az nyugtalanította, hogy Ahasvérus a zsidóságot kiírtó rendelet kihirdetése után éppen egy zsidót tüntet ki. Az, hogy ez a kitüntetés az ő tanácsára, javaslatára lett olyan rendkívüli, csak tetézte a dolgot.

Hámán bizonytalanságát az idézte elő, hogy ha a király rájön arra, hogy ő az egész zsidóság kipusztítását tervezte, akkor ebből nagy bonyodalom származik, mert ez a Márdokeus a jelek szerint a királynak valamilyen igen fontos szolgálatot tehetett. Ezért kapta a nyilvános kitüntetést.

Felesége és barátai jól látják, hogy nem az a baj, hogy Ahasvérus Márdokeust kitüntette, és nem az a hiba, hogy Hámán a kitüntetés kivitelezésében szerepet kapott, hanem amiatt jóvátehetetlen Hámán cselekedete, mert Márdokeus zsidó! Zéres, a felesége ezért mondja: „ha előtte hanyatlani kezdett”, akkor vele szemben a rövidebbet húzza.

Nem sokkal előbb ő beszélt rá Hámánt, hogy Márdokeust akasztassa fel, most meg ő félemlíti meg azzal, hogy a zsidóság elleni tervei miatt ügye váratlanul nagyon rosszul áll, kegyvesztetté válhat. Ha Hámán a zsidók és Márdokeus elleni gyűlöletét le tudta volna vetni, és hibáját belátva a zsidók elleni királyi rendelet visszavonására törekszik, talán még minden békés elintézés nyerhetett volna. De nem! – A zsidók elleni olthatatlan gyűlölet megkötözi.

Mielőtt még valamilyen kivezető utat találhatott volna, a 14. vers

szerint: „Eljöttek a király udvarmesterei és siettek Hámánt a lakomára vinni, melyet Eszter készített”. Hámán nem tehetett mást, mennie kellett.

Hámánnak részt kellett vennie Eszter királyné második lakomáján. Az a Hámán, akit az udvari emberek erre a lakomára kísérnek, nem hasonlított az előző napéhoz. Magabiztosságában megrendült, amióta Márdokeust, a zsidót éppen neki kellett a városon körbevezetnie. Rossz előérzetét még felesége, Zéres megjegyzése is fokozta, melyben bukását jósolta meg. Úgy közeledett a palotához, mintha ítéletre, és nem megtiszteltetést jelentő lakomára vezetnék.

Ez a második lakoma az előzőhöz hasonlóan folyt le, és amikor az ételeket már elfogyasztották és a király meg Hámán megint borozgattak, Ahasvérus érkezettnek látta az időt, hogy az előző napon Eszterhez intézett kérdését megismételje.

Megint rangjának megfelelően „Eszter királyné”-nak szólítja, és már előre, még nem is sejtve, hogy Eszter mit akar kérni, megígéri, hogy azt, akármilyen legyen is, teljesíteni fogja. Ezért hallottuk a király szavában, hogy „megadatik”. Eszter tehát kérelme előterjesztésében a király jóindulatával számolhatott.

Most tehát Eszteren volt a sor. Válaszát, melyet tovább már nem halgathatott, a 3. és 4. versekben olvassuk:

„Ha kegyet találtam szemeid előtt, ó király! És ha a királynak tetszik, add meg nekem életemet kívánságomra, és nemzetségemet kéresemre. Mert eladattunk én és az én nemzetségem, hogy kipusztítsanak, megöljenek és megsemmisítsenek minket. Ha csak szolgálókul vagy szolgálókul adattunk volna el, akkor hallgatnék, jóllehet az ellenség nem adna kárpótlást a király veszteségéért.”

Eszter röviden, világosan és kertelés nélkül beszél. Az akkoriban szokásos és ezért el nem hagyható bevezetés után azonnal a legfontosabbal kezdi: A maga életét kéri! Tudja, hogy ez Ahasvérusra villámcsapásként hat, mert a király még álmában sem gondolhatta, hogy felesége életét valamilyen veszély fenyegeti. De Eszter nemcsak a maga életéért könyörög, hanem a „nemzetségéért” is. Még nem nevezte meg, hogy mely néphez, illetve nemzetséghez tartozik, de ezzel a néppel kezdettől fogva azonosítja magát.

Eszter bátor kiállásához Istentől kapott erőt az imádság és böjtölés által. Kertelés nélkül kimondja, hogy Ahasvérus alattvalói közül egy nemzetséget a kiirtás veszélye fenyeget, és ennek a nemzetségnek ő is egyik tagja. Elmondja, hogy mi vár reá és az ő nemzetségére: Eladtak „kipusztításra, megöletésre és megsemmisítésre”. Ahasvérus most

már tudja, hogy a zsidóságról van szó. A Biblia szövege arra nem tér ki, hogy ez a színvallás a királyra és Hámánra milyen hatást gyakorolt, de ennek váratlansága és határozottsága bizonyára meglepte mindkettőt.

Eszter még két gondolatot említ. Ha nem kiirtásról, hanem „eladásról”, vagyis csak szolgai sorsra való lefokozásról lenne szó, nem zaklatná a királyt. A másik gondolat: e nép, e nemzetség kipusztítása a király birodalma számára nagy kárt jelentene. Más szóval: a zsidók a király birodalmát nem veszélyeztetik, azzal meg éppen nem, hogy Istenük törvényeit megtartják, ellenkezőleg, a király számára nagy értéket jelentenek, és a kiirtásuk jelentékeny veszteséget okozna.

Ahasvérus előtt ott áll az ő gyönyörű felesége és királynéja, Eszter, akivel már évek óta boldog házasságban él, és most egyszerre egy egészen új szerepben látja: a maga és a népe életéért harcoló, halálasztó hősként.

Eszter bátor és elszánt fellépése Ahasvérusra nagy hatást gyakorolt. A király Esztertől ezt kérdezte: „Ki az, és hol van az, akit az ő szíve erre vitt, hogy ezt cselekedné?”

Ahasvérus kérdése megnyugtatóan hangzott. Kicsendült belőle, hogy feleségét és királynéját, Esztert védelmébe kívánja venni. Kétségen felül állt, hogy Esztert minden támadás ellen meg akarja oltalmazni, és vele együtt azokat is, akik hozzá, vagyis az ő nemzetségéhez tartoznak. Érdekes, hogy míg Márdokeussal kapcsolatban nevével együtt minduntalan az ő nemzetségét is megnevezi az Ige: „a zsidó Márdokeus” – a király és Eszter párbeszédében a „zsidó” szó nem fordul elő. Ebből az látszik, hogy a zsidók kiirtásának kérdésére a király ekkor már emlékezett.

Lehet, hogy a király a dologról azóta semmit sem hallott. Ne feledjük, hogy a perzsa birodalom akkoriban 127 tartományból állt. Érthető, ha Ahasvérus nem emlékezett arra, hogy Hámánnak mi volt a szerepe ebben az ügyben.

De Eszter válasza mindent megvilágít: „Az ellenség és gyűlölő ez a gonosz Hámán!” Eszter vele szemben három kifejezést, jelzőt használ. Először „ellenség”-nek nevezi. Emögött újra elénk tárul az amálekíták és Izrael népe közti megmagyarázhatatlan, elkeseredett ellentét. Másodszor „gyűlölőnek” hívja. Hámánban az egész zsidóság ellen olthatatlan gyűlölet élt. A harmadik megbélyegzés az, hogy „gonosz”. Hibátlan ember nincs. De aközött, hogy valaki bűnös, hibás, és aközött, hogy valaki gonosz, nagy a különbség. A gonoszság szívbeli állapotot jelent, a bűn, a hiba egyes cselekedetekre vonatkozik.

A bűneset óta minden emberben ott a bűn gyökere. Senki sincs, aki ne lenne kísértéseknek kitéve, tehát „kívülről”, vagy a szíve indulatai és vágyai által, tehát „belülről” ne jutna olyan körülmények közé, hogy a rossz elkövetésének vágya felébred benne. De az embernek a kísértéssel szemben ott a lelkiismerete, amely igyekszik a helyes irányba terelni. Az átlagember a jót, a helyeset szeretné tenni, még akkor is, ha ismételten a rosszat teszi. De aki gonosz, abból minden jó kiveszett. Az ilyen embert a megszemélyesített gonoszság, vagyis a Sátán tölti be és irányítja. Az ilyen ember csak gonosz tud lenni. Ez annyira a lényévé válik, hogy ebből többé nem tud megszabadulni. Ilyen volt Hámán.

Eszter és Márdokeus sem büntelének, nem tökéletesek. De nem rögzödtek bele a gonoszságba. Ha bennük a rossz felüti a fejét, küzdenek ellene és segítségért Istenhez kiáltanak. Áldott az, aki minden benne gerjedező rosszaság ellenére is törekszik az Isten akaratával meg egyezőre.

Az Eszter második lakomáján lejátszódó sorsdöntő eseményeket a Biblia kevés szóval írja le. De minden egyes kifejezés fontos.

Mivel a király az idők folyamán Eszter őszinteségéről, szavahihetőségéről és igazmondásáról több alkalommal meggyőződhetett, a Hámán ellen emelt vádat tényként fogadta el. Eszter minden szavának hitelt adott.

Hámán valami okból Ahasvérusnak birodalma minden zsidó nemzetiségű polgára kipusztítását ajánlotta. Ezt úgy állította be, mintha ez az ország biztonsága érdekében elkerülhetetlenül szükséges lenne.

Ahasvérus valószínűleg tudott Eszter zsidó származásáról, de nyilván nem tulajdonított ennek fontosságot. Birodalma sok népe közt a zsidók szám szerint kevesen voltak. Azonban az ő közvetlen környezetében is két igen értékes zsidó élt. Márdokeus, a húséges, akinek fenntartás nélküli megbízhatóságáról meggyőződött, és – akit első helyen kellett volna említenünk – a felesége, Eszter.

Esztert a több mint ötévi házasság alatt jól megismerte. Nemcsak mint odaadó, őt boldoggá tevő feleséget, hanem mint sokat jelentő élettársat és barátot is. És most Hámán alattomos fondorlataival e két értékes embertől meg akarja fosztani. Ez a hála azért, hogy első helyettesévé tette, még a pecsétgyűrűjét is átadta, hogy a nevében rendeleteket adhasson ki?!

Csalódott Hámánban. Ahasvérus szívének mérlege Eszter, Márdokeus és az egész zsidóság javára billent.

Hámán számára a világ egy nap alatt gyökeresen megváltozott. Előző nap még a király és a királyné kegyeltjének hitte magát, most meg mindketten ellenfelei lettek.

Amikor a király felszólítására Eszter azt kérte, hogy Ahasvérus mentse meg az ő életét, mert a „gonosz” Hámán a vesztére tör, akkor Hámán megrémült. Főképpen azért, mert Eszternek minden szava igaz volt. A zsidók teljes kiirtására irányuló rendeletet ő szövegezte meg és a király pecsétjével ellátva ő küldte el minden tartományba. Az, hogy Eszter, a királyné magát nyíltan zsidónak vallotta, még inkább megrémítette. Derengeni kezdett előtte, hogy a lakoma megrendezése a számára csapda volt. Nem csoda, hogy megrettent!

A 7. verset idézzük: „A király pedig felkelt haragjában a borivástól és a palota kertjébe ment. Hámán pedig ott maradt, hogy életéért könyörögjön Eszter királynénál, mert látta, hogy a király részéről elvégeztetett az ő veszte.” A magabiztos Hámán, aki magát élet és halál urának érezte – nem is olyan régen –, most egy asszony előtt leborulva életéért könyörög. Ahasvérus haragja és felháborodása, de különösen az, hogy kiment a kertbe a dühét levezetni, nagyon rossz előjelnek számított. „Látta, hogy a királynál elvégeztetett az ő veszte.” Hogy Eszternek mit mondott, nem tudjuk, de nem valószínű, hogy Eszter valamit is válaszolt volna szavaira.

Ahasvérus, mialatt a kertben járkált, döntött. „Mikor a király visszatért a palota kertjéből a borivás házába, Hámán a kerevetre esett, amelyen Eszter volt. Akkor mondta a király: Erőszakot is akar elkövetni a királynén nálam, a házban! Amint e szó kijött a király szájából, Hámán arcát befedték.” Vagyis: Amikor Ahasvérus a lakoma termébe visszatért, éppen azt látta, hogy a kétségbeesett Hámán Eszter előtt leborul. Valószínűleg a karját is Eszter felé nyújtotta, talán meg is érintette, és ez azt a látszatot keltette, mintha meg akarta volna ölelni.

Ahasvérusnak ez kapóra jött. Úgy állította be, mintha Hámán Esztert a karjába akarta volna zárni. Ez a büntett elegendő volt egy halálos ítélet kimondására. Nem kellett kivizsgálni, hogy az Eszter által emelt vádak helytállóak-e. Hogy a király szavait a jelenlévők is így értelmezték, az bizonyítja, hogy Hámán fejét egy kendővel beborították. Ez a teljes elvettetést jelentette. Hámán arra sem méltó, hogy a király lássa.

Ekkor a jelenlévő udvarmester, Harbona, a 9. vers szerint ezt mondta: „Íme a fa is, amelyet készített Hámán Márdokeusnak, aki a király javára szól, ott áll Hámán házában, ötven könyöknyi magas”. Erre ezt

mondta a király: „Akasszátok őt magát reá!” Hámán elvettetését senki sem sajnálta. Ebből az tűnik ki, hogy erőszakos, nagyratörő és gonosz magatartása miatt valójában senki sem szívelte, de mint a király bizalmasát, el kellett tűrniük. A különben gyengéd és jóindulatú Eszter Hámán érdekében egy szót sem szólt, a halálos ítéletet igazságosnak tartotta.

Végül még a 10. verset idézzük: „Felakasztották azért Hámónt a fára, amelyet készített Márdokeusnak, és megszűnt a király haragja.” A király tehát felesége és a zsidóság javára döntött. De ez még sem Eszter, sem a zsidóság számára nem jelentette a nehézségektől való megszabadulást.

AZ ÚJ TÖRVÉNY

A perzsa törvények - Új rendelet - Adár hónap 13-a

Hámán kivégzésével a zsidók élete még nem volt biztosítva. Ezen az sem változtatott, amiről a 8,1-2. verse szól: „Azon a napon adta Ahasvérus király Eszter királynénak Hámánnak, a zsidók ellenségének házát, és Márdokeus bement a király elé, mert elmondta Eszter, hogy mi csodája ő neki. Lehúzta azért a király az ő gyűrűjét, amelyet Hámántól elvett, és adta azt Márdokeusnak. Eszter pedig Márdokeust tette Hámán házának fejévé.”

Itt arról értesülünk, hogy a király Hámán gonoszságát olyan súlyosnak ítélte, hogy a „házát”, vagyis minden vagyonát elkobozta. Eszternek mintegy „fájdalomdíj” odaadta. Úgy látszik azonban, hogy erre Eszter nem tartott igényt. Továbbá e vagyon felügyeletét ő maga úgysem gyakorolhatta volna. Ezért ezt a tevékenységet Márdokeusra bízta.

Most, hogy a király és mindenki más előtt Eszter zsidó volta ismeretessé lett, semmi akadálya sem volt már annak, hogy a király megtudja, hogy Márdokeus az ő gyámja. Elmondhatta, hogy elárvulása után Márdokeus őt, még mint gyermeket gondjaiba fogadta és felne-

velte. Márdokeus az összeesküvés leleplezése által már úgyszólván a király kegyében állt, hiszen tiszteletadásban részesítette. Ezért csak örült, amikor megtudta, hogy e hűséges udvarmestere és az ő szeretett királynéja rokonok. Ez a Márdokeus iránti kegyét, jóindulatát és bizalmát csak megerősítette. A pecsétgyűrűjét, amely a király nevében való intézkedésekre adott felhatalmazást, és amelyet az utóbbi időben Hámán hordott, most új helyettesének, Márdokeusnak adta. Ez Márdokeus részére előléptetést jelentett. Ezért olvastuk, hogy „Márdokeus bement a király elé”. De ezzel nem oldódott meg a legsúlyosabb kérdés, mert a zsidóság ellen kibocsátott rendelet érvényben volt.

„És tovább szólt Eszter a király előtt és leborult annak lábaihoz, és sírt és könyörgött, hogy semmisítse meg az agági Hámán gonoszságát és tervét, amelyet kigondolt a zsidók ellen. A király kinyújtotta Eszterre az arany pálcát, és Eszter felkelt és megállt a király előtt. És mondta: Ha a királynak tetszik és ha kegyet találtam előtte, és ha helyes a dolog a király előtt és én kedves vagyok a szemei előtt: Írassék meg, hogy vonassanak vissza az agági Hámánnak, Hammedáta fiának terveiről szóló levelek, amelyeket írt, hogy elveszítsék a zsidóságot, akik a király minden tartományában vannak. Mert hogyan tudnám nézni azt a nyomorúságot, mely érne az én nemzetségemet, és hogyan tudnám nézni az én atyámfiainak veszedelmét.”

Eszter tehát Ahasvérus színe elé másodszor is bemenetel. Bizony jóval nyugodtabb szívvel, mint első alkalommal. Nemcsak azért, mert a legutóbbi hívatlan megjelenésekor a királynál kegyelmet talált, hanem mert az elmúlt napok eseményei meggyőzték, hogy a király szereti és megbecsüli.

De figyeljük meg, hogy Eszter az udvari előírásokhoz mindezek ellenére mégis szigorúan ragaszkodott, és a királynak kijáró tiszteletadást nem mulasztotta el. De a korábbi megjelenésével ellentétben: „Eszter a király előtt annak lábaihoz borult, sírt és könyörgött”. A maga életét most nem említette. Úgy látszik, hogy a király már Hámán elítélteésekor közölte vele, hogy az ő életét semmilyen veszély nem fenyegeti.

De nemzetsége megmentéséért még nagyobb odaadással könyörög, mint amikor korábban a maga életét kérte. Eszter az események hatása alatt lelkiében fejlődött, növekedett, erősödött.

Eddigi sikerei nem tették elbizakodottá, ellenkezőleg: nem szégyelli magát a király lába elé vetni, sem az udvaroncok jelenlétében sírni és könyörögni. Itt Mózesre hasonlít, aki Izráel népének bűneiért ismét Isten elé lépett, hogy számukra kegyelemért könyörögjön.

Eszter könyörgésére a király válaszát a 7. és 8. versek közlik: „Mondta pedig Ahasvérus király Eszter királynénak és a zsidó Márdokeusnak: Íme Hámán házát Eszternek adtam és őt felakasztották a fára azért, mert a zsidókra bocsátotta kezét.”

„Ti pedig írjatok a zsidóknak, amint tetszik néktek, a király nevében és pecsételjétek meg a király gyűrűjével, mert az írás, amely a király nevében van írva és a királynak gyűrűjével van megpecsételve, vissza nem vonható”. A király szavaiból két tény lesz világossá. Egyrészt, hogy a király a zsidók megmentését kívánja, másrészt meg, hogy az érvényesen kibocsátott törvényt visszavonni, megváltoztatni vagy semmissé nyilvánítani nem lehet.

A törvények visszavonhatatlanságát nem Ahasvérus vezette be. A médek birodalma közel 200 évvel előbb jutott hatalomra, és a törvények megmásíthatatlansága már Dárius király uralkodása alatt is bevezetett előírás volt.

A kiadott rendelkezés akármilyen gonosz és igazságtalan is volt, hatályban maradt. A vérontás megakadályozásának egyetlen módja az lehetett, ha egy új rendeletet adnak ki.

Ahasvérus Eszternek és Márdokeusnak ezért adott engedélyt egy ilyen ellentörvény megszerkesztésére.

A király válaszában a következő szavak fontosak és a továbbiak szempontjából döntőek: „Ti pedig írjatok a zsidóknak, amint tetszik néktek, a király nevében”. Vagyis ne csak a helytartóknak, a hatalmat képviselőknak, hanem maguknak a zsidóknak. Ahasvérus válasza a mai köznyelven úgy hangzana: „Abból, hogy Hámánt kivégeztettem, mert a zsidóság kipusztítására tört, és abból, hogy az ő javait Eszternek juttattam, láthatjátok, hogy a zsidók pártján állok. Most azután rátok bízom, hogy olyan rendeletet szerkesszettek, amely a korábbinak a hatását feloldja.”

A feladat nem volt könnyű. A zsidók megölését nem lehetett megtiltani. Ahasvérus csak annyit tehetett, hogy egy új törvény kiadását engedélyezte.

Hogy Márdokeus teljhatalommal járhatson el, a királyi pecsétgyűrűt is neki adta át. E munkálatok kezdetét a 8,9. vers eleje közli: „Hívattattak azért a király írnokai azonnal, a 3. hónapban (ez a Síván hónap), annak 23. napján.” Hámán az 1., vagyis a Nisán hónapban vetetett sorsot a rendelet kibocsátásakor.

Két hónap telt el azóta, hogy a rendeletet Susánban közhírré tették. Ha meggondoljuk, hogy Susán a birodalom egyes távol eső tartomá-

nyaitól légvonalban 2000 kilométerre feküdt, akkor megértjük, hogy ezt a kéthavi késedelmet csak azonnali és sürgős intézkedésekkel lehetett jóvátenni.

Elsősorban az okozta a nehézséget, hogy egy olyan rendeletet kellett kitervezni, amely a zsidóságot úgy védi meg, hogy az előző törvényt nem változtatja meg. Márdokeus ezért a „jog- és törvénytudó bölcseket” is meghallgatta. Az új törvény szövegét, melyet a médek és perzsák jogelvei szerint fogalmaztak meg, a 11. és 12. versek tartalmazzák:

„A király megengedte a zsidóknak, akik bármely városban vannak, hogy egybegyűljenek és keljenek fel életükért, és hogy kipusztítsák, megöljék és megsemmisítsék minden népnek és tartománynak seregét, amely őket nyomorgatná, kicsinyeket és nőket és hogy javaikat elragadják. Egy napon Ahasvérus király minden tartományában, 13. napján a 12. hónapnak (ez az Adár hónapja)”. Ennek az új törvénynek a lényege az, hogy a zsidóságnak biztosítja a fegyverrel való védekezés jogát. Ezt jelenti, hogy „keljenek fel életükért”.

De ezt az önvédelmi harcot csak egy napon engedi meg a törvény, mégpedig ugyanazon a napon, amelyen Hámán törvénye a zsidók megölését rendelte el. A rendelet minden további részletében a korábbi rendelet szövegét vette át. Abban is a „kipusztítsák, megöljék és megsemmisítsék” kifejezéseket találjuk.

Feltehető volt, hogy a zsidókat kiirtani szándékozók e célból csoportosulni fognak, a zsidóknak is engedélyezte a törvény, hogy védekezésük céljából csoportosuljanak. Hámán az asszonyok és gyermekek megölését is elrendelte, valamint hogy a megölt zsidók „javaikat elragadják”, ugyanezt az új törvény értelmében a zsidók is megtehették. A zsidók tehát nem kaptak sem más, sem több jogot, csak ugyanazt, amit ellenségeiknek Hámán rendelete megadott.

Márdokeus rendelete a védekezést, megtorlást csak egy napra és csak „ellenségeikkel” szemben engedélyezte.

Miután a szöveg elkészült, szétküldése és kihirdetése is sok munkát igényelt. Az erre vonatkozó tevékenység részleteit Eszter könyve 8,9. verséből kivonatossan idézzük:

„Hívattattak azért a király írnokai azonnal... és megírták úgy, amiként Márdokeus parancsolta a zsidóknak és a fejedelmeknek, a kormányzóknak és a tartományok fejeinek Indiától fogva Szerecsenországig, 127 tartományba, minden tartománynak annak írása szerint és minden nemzetségnek az ő nyelvén, és a zsidóknak az ő írásuk és az ő nyelvük szerint.”

Ahasvérus írnokainak tehát egyszerre rengeteg és sürgős dolguk akadt. Ezt az új parancsot is minden tartományba nemcsak a helytartóknak, hanem minden ott lakó népnek is a maga nyelvén és a maga „írása” szerint lefordítva és megírva kellett eljuttatni. Az „írása szerint” azt jelentette, hogy olyan betűkkel, mint amilyeneket az a nép használt. Tehát a görögöknek görög betűkkel, a zsidóknak héber betűkkel. A perzsa birodalomban ügyeltek arra, hogy a rendeleteket úgy hirdessék ki, hogy arról a birodalom minden érdekelt polgára tudomást szerezzen.

A Hámán által szétküldött rendeletről az volt eltérő, hogy ezt „a zsidóknak az ő írásuk és nyelvük szerint” is megküldték. Eszter és Mardocheus fontosnak találták, hogy az új rendeletről elsősorban a zsidók szerezzenek tudomást, hogy idejében csoportosulhassanak és a védelemre alkalmassá tegyék házaikat. A legfontosabb az volt, hogy fegyvereket is beszerezhettek.

Tovább idézünk: „És megírta Ahasvérus király nevében, és megpecsételte a király gyűrűjével. És küldte a leveleket lovas futárok által, akik lovagolnak a királyi ménes gyors paripáin... A futárok a királyi gyors paripákon kimentek sietve és sürgősen a király parancsolata szerint, és kiadatott a törvény Susán várában is.” Ami ebben az ismertetésben meglep, az az ismételt és nagy sietséget jelölő jelzők használata: „Lovas futárok által, akik lovagolnak a királyi ménes gyors paripáin.” „A futárok.. kimentek sietve, sürgősen.”

A sürgős kiértésítés azt a célt szolgálta, hogy a zsidóknak legyen idejük fegyverek beszerzésére és védekezésük megszervezésére. Erre céloz a 13. versnek a következő része: „...hogy a zsidók készen legyenek azon a napon.”

Talán érdemes megemlíteni, hogy Szerecsenország határán, vagyis Egyiptom legdélibb részén állomásozó egyik helyőrség zsidókból állt. Tehát a zsidókat Hámán fellépéséig olyan megbízhatóknak tartották, hogy még határőri szolgálatra is igénybe vették.

Az új rendelet értelmében tehát a zsidók védekezhettek bármilyen ellenséges indulatú személlyel szemben. De a „tartományok seregei” ellen is. Ha pl. egy tartományi helytartó a csapataival akarta volna kipusztítani a zsidókat, az ellen is joguk volt védekezni.

A 16. versből idézünk: „A zsidóknak világosság támadt, öröm, vigasság és tisztesség. És minden tartományba és minden városba, ahová a király szava és rendelete eljutott, öröme és vigalma lett a zsidóknak, lakoma és ünnep.”

Milyen másképpen hangzanak ezek a szavak, mint a 4,3. verse: „És

minden egyes tartományban, ahová a király parancsa és törvénye eljutott, nagy gyásza volt a zsidóságnak, böjt és siralom és jajgatás, zsák és hamu volt terítve sokak alá.”

Ezek a szavak a zsidóság kétségbeesését írják le. A zsidók „siralma” nem csupán önsajnálkozás volt, hanem Istenhez való kiáltás, könyörgés és imádkozás. Vagyis ki-ki a maga módja, ismerete és lehetősége szerint Isten segítségét kérte. Ezért a böjtölés, a gyászruha, a por és a hamu. Úgy vélték – és nem alaptalanul –, ha az Úrhoz fordulnak, nagyobb az esélyük a meghallgatásra, a megmenekülésre.

Egyszerre lehullott a zsidók nagy lelki terhe. Védekezhetek, mégpedig a Seregek Urának oltalma alatt. Nem csoda, ha félredobták a zsákruhát, ha lemosták a port meg a hamut, és orcáikat újra olajjal kenték be, ha megint jó ételekhez ültek le lakmározni és bor mellett vigadoztak. A sötét éjszaka elmúlt és a reménység felderengett.

De megváltozott a zsidók iránti általános közhangulat is. Ezt jelenti a „tisztesség” kifejezés. Amíg az elmúlt hetek folyamán mindenki megvetette és kerülhette őket, ez az állapot megszűnt. A kifejezetten zsidógyűlölők kivételével a többiek ismét mertek barátkozni a zsidókkal:

Sőt, a 17. vers még egy meglepő hírt közöl: „Sokan a föld népei közül zsidókká lettek, mert a zsidóktól való félelem szállotta meg őket.” Úgy látták, hogy Ahasvérus birodalmában ezentúl előnyt jelenthet, ha valaki zsidó.

Idézünk Eszter könyve 9. fejezete elejéről: „A 12. hónapban azért (ez az Adár hónap), annak 13. napján, amikor eljött az ideje a király szavának és végzésének, hogy akkor teljesíttessék, azon a napon, amelyen a zsidók ellenségei remélték, hogy hatalmat vesznek rajtuk, ellenkezőleg fordult, mert maguk a zsidók vettek hatalmat azokon, akik őket gyűlölték. Egybegyűltek a zsidók a városokban, Ahasvérus király minden tartományában, hogy rávessék kezüket azokra, akik vesztüket keresték.”

Akiket a Biblia gyűjtőnévvel „a zsidók ellenségeinek” nevez, amikor Hámán rendelete hozzájuk ért, örültek, hogy végre büntetlenül a zsidókra törhetnek. A zsidóknak a védekezésre nem volt joguk.

Amikor azután Adár hónapjának 13-ára virradt, akkor a zsidók egybesereglettek, és fegyverrel a kezükben várták ellenségeik támadását. A zsidók és „ellenségeik” összecsapásáról nem értesülünk, de a 2. versnek az a kifejezése, hogy „rávessék kezüket azokra, akik vesztüket keresték”, arra utal, hogy senki sem mert a zsidókra törni. A zsidók támadták meg azokat, akikről tudták, hogy a kiirtásukra készülnek.

A 3. és 5. versekből: „És a tartományok minden feje, fejedelmek, kormányzók és a király hivatalnokai magasztalták a zsidókat, mert Márdokeustól való félelem szállott reájuk... És levették a zsidók minden ellenségeiket fegyverrel, megölve és megsemmisítve azokat, és akaratuk szerint cselekedtek gyűlölőkkel.”

A 3. vers arra utal, hogy az egyes tartományok vezetésével megbíztak a hámáni rendelet vétele után azt tervezték, hogy a zsidók kiirtásában segédkezni fognak. A rendelkezésükre álló őrségeket és csapatokat szolgálatba állítják, hiszen a rendelkezés Ahasvérus király nevében jött, és ennek kötelességük eleget tenni.

De a második rendelet ezt a helyzetet megváltoztatta. Az egész birodalomban ismeretessé lett, hogy Ahasvérus király Hámánt éppen a zsidók elleni rendelet kiadása miatt akasztatta fel. Kitudódott, hogy Eszter, a királyné zsidó származású, és hogy gyámja, a zsidó Márdokeus a király kegyében áll, mert a király ellen tervezett összeesküvést felderítette. Emiatt a király nagy megtiszteltetésben részesítette. Az új rendelet megszerkesztését is, mely a zsidóknak a védekezést megengedte, reá bízta.

Ily hírek vétele után egy kormányzó sem akarta sem az életét, sem az állását kockáztatni azzal, hogy olyasmit tegyen, ami a zsidók ártalmára lehetne.

Idézzük Eszter könyve 9,2. versét, mely az Adár hónap 13-án történt események egy igen lényeges részletét ismerteti: „Egybegyűltek a zsidók városaikban... és senki sem állhatott meg előttük, mert miattuk való félelem szállott minden népre.”

Ez a jel Isten választott népét már Ábrahám ideje óta kíséri. 5Mózes 28 fejezetében ezt így ígéri meg az Úr: „Az Úr megszalasztja előtted a te ellenségeidet, akik reád támadnak... és a földnek minden népe... fél tőled.” Izráel népének lesznek ellenségei, ezek ellene is törnek, de ha a nép Isten parancsolataihoz tartja magát, akkor vele és érte Isten fog hadakozni. Ő intézi majd úgy, hogy Izráel ellensége megszaladjon, a támadókat minden bátorságuk cserben hagyja. Izráel történetében ez valósággá lett, éspedig először Jákób életében. 1Mózes 34-ben olvassuk, hogy Jákób fiai Sikem város lakóit lemészárolták, mert a fejedelem fia nővérüket, Dinát megbecstelenítette. Amikor Isten parancsot adott, hogy Béthelbe vonuljanak, a 35,5 versében ezt olvassuk: „De Istennek rettegése volt a körülöttük való városokon, és nem üldözték Jákób fiait.”

2Mózes 15. fejezete Mózes Istent dicsérő énekét tartalmazza. Ebből, a 13. versből idézünk: „Kegyelmeddel vezérled te megváltott népe-

det... Meghallják ezt a népek és megrendülnek... Filisztea lakóit reszketés fogja el. Akkor megháborodnak Edom fejedelmei, Moáb hatalmasait rettegés szállja meg, elcsügged a Kánaán egész lakossága, félelem és aggodalom lepi meg őket."

2Mózes 23,23 versből így szól az Úr: „Ellensége leszek a te ellenségednek, és szorongatója a te szorongatóidnak, mert az én angyalom előtted megy... Az én rettegésemet bocsátom el előtted... és minden ellenségedet elfuttatom előtted.” Ez az isteni védelem akkor lesz Izráel része, ha az Úr parancsolatait megtartja. Ez teljesedett be akkor is, amikor Hesbon földjén kellett átvonulniuk, de ezt Szikon, a király nem engedte meg. Ekkor Isten 5Mózes 2,25 szerint így szólt: „Féljenek és rettegjenek tőled az egész ég alatt!” Erről szól 5Mózes 11,11 verse is: „Nem állhat meg senki előtted. Ezt műveli az Úr, a ti Istenetek, hogy féljenek és rettegjenek titeket.” Amikor a két kém Jerikóba érkezett és Ráhábnál szállást talált, nekik – Józsué 2,9 verse szerint – ezt mondta: „Tudom, hogy az Úr nektek adta ezt a földet, és hogy megszállt minket a félelem miattatok és hogy e földnek minden lakosa megolvad előttetek... és megolvadt a mi szívünk és nem támad többé bátorság senkiben.” Amikor Jerikó falai leomlottak és Izráel népe a városba rott, Jerikó lakosságának a karja mintegy megbénult, amikor a berontó zsidóságot meglátták, képtelenek lettek a védekezésre. Ezt nem a zsidóság bátor rohama, hanem az Úr, az ő Istenük hatalmas karja művelte.

Ugyanez történt Izráel fiaival és ellenségeikkel Ahasvérus király egész birodalmában, az Adár hónap 13-án is. Az „Úr félelme szállott minden népre.” Ami akkor történt, ugyancsak nem a jól szervezett előkészület sikere volt. Itt is az Úr lépett közbe, ezért nem tudott a zsidóknak senki sem ellenállni. Mert az Úr előtt mindenki kezéből kihull a kard!

Eszter 9,5: „Leverték a zsidók minden ellenségeiket fegyverrel, megölvén és megsemmisítvén azokat, és akaratuk szerint cselekedtek gyűlölőikkel.” A következő versekből megtudjuk, hogy „Susán várában megöltek és megsemmisítettek a zsidók 500 férfit. Köztük Hámánnak 10 fiát, de a zsákmányra nem tették rá kezüket.” A leöltek számát itt és a következő versekben felkeresítve olvassuk. A „férfi” azt jelenti, hogy a családtagok, vagyis a nők és a gyermekek még hozzászámítandók. Így a megöltek közel 4000-en lehettek.

A Susánban leöltek között Hámán 10 fia név szerint fel van sorolva. Kétségtelen, hogy apjuk nagyravágyó terveiben örömmel osztoztak. Hámán felesége, Zéres pedig szintén támogatta férje gonosz terveit, ő

tanácsolta, hogy előre készíttesse el Hámán a bitófát Márdokeus számára, hogy a második lakomára „vígán” mehessen. Aki ilyen lelkületű, nem számíthat irgalomra.

Még vissza kell térnünk a 10. versre: „...de a zsákmányra nem tették rá a kezüket.” Habár a királyi rendelet ezt a jogot megadta nekik, ellenségeik javaihoz nem nyúltak. Csak azokat akarták megbüntetni, akik az életüket veszélyeztették, nyereszkeskedni nem akartak.

Az egész hadjárat Isten megbízásából történt. Csakúgy, mint annak idején, amikor Kánaánt megszállták, akkor is Isten rendeletét hajtották végre, mikor az ott lakókat kipusztították. Most is felsőbb parancsra cselekedtek. Akik fegyvereik áldozatai lettek, azokat Isten ítélte halálra. Hogy mi okból? Ez egyedül Isten ügye, de annyi bizonyos, hogy Isten mind a zsidót, mind a nem zsidót igazságos mértékkel ítéli.

Isten igen türelmes még azokkal szemben is, akik ellene vétkeznek. Minden egyes embernek, családnak vagy népnek egy általunk nem ismert, de igen hosszú türelmi időt ad. Vár, hátha megváltoznak, hátha mégis felismerik, hogy mik a mulasztásaik, és hogy ezért Istennel és sokszor az emberekkel szemben is mit kellene jóvá tenniük. De azután ez az isteni hosszútűrés véget ér, és akkor ezzel a pillanattal minden kegyelmi lehetőség lezárul.

Vegyünk egy példát Dávid életéből. Emlékszünk, hogy fia, Absolon fellázadt atyja ellen. Izráel népe közül sokan Absolon mellé álltak. A harc folyamán a pártütők közül sokan, maga Absolon is, halálukat lelték. Amikor Dávid Jeruzsálembé visszatért, nagylelkűségében a pártütőket nem büntette meg. Egyesek személyesen bocsánatot kértek, de arról nem hallottunk, hogy a király előtt a többség is megalázkodott volna.

Évek múlva azután Dávid népszámlálást rendelt el, ezzel Isten haragját hívta ki maga ellen. Ennek történetét 2Sámuel 24. fejezete ismereti. Isten Dávidnak Gád próféta által megengedte, hogy három büntetés közül válasszon. Dávid azt felelte: „Inkább az Úr kezébe essünk, mert nagy az ő irgalma és ne essem ember kezébe.” Erre Isten egy napon döghalál által 70.000 férfit ölt meg. Kik voltak ezek? Talán Isten akkor büntette meg mindazokat, akik „az Isten felkentje”, Dávid király ellen annak előtte felemelték a kezüket.

Így történhetett ez azok esetében is, akik a zsidók ellenségei voltak Ahasvérus alattvalói közül, és akiknek Hámán rendelete kapóra jött, hogy a gyűlölt zsidókat büntetlenül megölhetik és a vagyonukat is elvehetik. Izráel Isten választott népe, és jaj annak, aki ellene támad! Az

Ahasvérus birodalmában élő és a zsidókat gyűlölő személyek kegyelmi ideje az Adár hónapban járt le. Hogy a zsidók csak Isten ítéletvégrehajtói voltak, abból is kitűnik, hogy ők nem szenvedtek veszteséget. Az Isten által nekik juttatott megőrző védelem a legnagyobb bizonyíték amellet, hogy nem kegyetlenségből koncolták fel ellenségeiket.

A 9,16 verse arról tájékoztat, hogy: „A többi zsidók is, akik a király tartományaiban voltak, összegyűltek és feltámadtak életükért, és békében maradtak ellenségeiktől. Megöltek pedig gyűlölőikből 75 000-et, de a zsákmányra nem tették rá kezüket.”

Ha ezt a 75 000 számot a birodalom 127 tartománya közt osztjuk el, akkor ez tartományonként 600 ellenséges férfi és azok hozzátartozói halálát jelentette. Ez a szám is mutatja, hogy a zsidók nem folytattak irtóhadjáratot, csak azokat ölték meg, akik ellenségeik voltak és vesztükre törték. Susán várában más volt a helyzet. Ehhez a 11. verstől idézünk:

„Azon a napon megtudta a király a Susán várában megöltek számát. És mondta a király Eszter királynénak: Susán várában megöltek a zsidók és megsemmisítettek 500 férfit és Hámán 10 fiát... Mi a kívánságod? És megadatik neked. És mi még a te kérésed? És meglesz. És mondta Eszter: Ha a királynak tetszik, engedje meg holnap is a zsidóknak, akik Susánban laknak, hogy cselekedjenek a mai parancsolat szerint, és Hámán 10 fiát akasszák fel a fára. És szólt a király, hogy úgy tegyenek. És kiadatott a parancs Susánban és Hámán 10 fiát felakasztották. És összegyűltek a zsidók, akik Susánban voltak, Adár havának 14. napján és megöltek Susánban 300 férfiút és a zsákmányra nem tették rá a kezüket.”

E versekből arra következtethetünk, hogy Ahasvérus a jelentések nyomán azt gondolhatta, hogy Susánban az Adár hó 13-án kevés személyt öltek meg. Ezért kérdezi Esztertől, hogy meg van-e elégedve, vagy van még valamilyen kívánsága? Meglepő, hogy Eszter, aki hajlandó volt az életét kockáztatni, most azt kéri, hogy a hadjáratot másnap is folytathassák, azaz 14-én. Hámán 10 fiának a felakasztása elretentésül szolgált, azokat már az előző nap megölték.

De hogy a király Eszter kérésének eleget tett, arra vall, hogy ő is helyesnek ítélte, és kibocsátotta a rendeletet, hogy a hadjáratot másnap is folytathassák a zsidók ellenségeik ellen. Hogy ez a második napi megtorlás csak azokra vonatkozott, akiket az előző napon nem tudtak elérni, legjobban abból látszik, hogy 14-én jóval kisebb volt az áldozatok száma, mint az előző napon. Ekkor 300-an haltak meg, míg az előző

nap 500-an. Valószínűleg kevés volt Susánban a fegyverfogható férfi, viszont Hámán áskálódása miatt a zsidók ellenségei itt jóval többen voltak, mint más városokban. Eszter pedig fontosnak tartotta, hogy a fővárosban biztonságosan élhessenek atyjafiai, ezért kérhette a királytól ezt a második napot.

„És megnyugodtak a 14. napon, és tették azt vigalom és öröm napjává. De a zsidók, akik Susánban voltak... megnyugodtak a 15. napon és ezt tették vigalom és öröm napjává... és ünneppé, amelyen ajándékokat küldözgettek egymásnak.” Az, hogy békességre jutottak, örömmel adott okot. Nem az ellenségeik vesztén örültek, hanem a maguk biztonságának örvendeztek. Ezért küldözgettek egymásnak ajándékokat.

* * *

A ZSIDÓ ÜNNEPEK ÉS A PURIM

Márdokeus, a törvényhozó - A Purim akkor és ma - Márdokeus és Eszter

Isten akarata szerint az egész zsidóságnak Palesztinában kellett volna laknia, ott egységes országot alkotniuk. Az isteni megőrzésre csak az „Ígéret földjének” határain belül számíthattak, feltéve, ha az Úr parancsait megtartják.

A zsidóság engedetlensége vezetett az ország kettészakadására, majd 100 évvel az Eszter könyvében leírt események előtt Jeruzsálem bevételére és a júdabeli zsidóság nagy részének Babilonba hurcolására. Az északi ország, Izráel törzseit közel 150 évvel korábban Asszíria hódította meg és szórta szét. A zsidók Egyiptommal is több ízben szövetkeztek az asszírok és babilóniaiak hatalomra jutása idején. Nabukodonozor király Jeruzsálem elleni hadjáratakor sokan Egyiptomba menekültek. A zsidóság szinte kizárólag azonokon az ázsiai és afrikai területeken élt, amelyek Ahasvérus uralma alatt álltak.

Nyugatra csak Nagy Sándor uralkodása alatt és a Római Birodalom terjeszkedése idején vándoroltak el. A Perzsa Birodalom bukásáig, tehát Círus uralkodása után még több mint 100 évig perzsa uralom alatt volt Palesztina.

Ezeket ismerve, el tudjuk gondolni, hogy Hámán kiirtási terve milyen eredményre vezetett volna. Ha szándéka sikerül, néhány Európába költözött zsidó kivételével az egész választott nép kipusztult volna. Azok is, akik Józsuá és Zorobábel vezetése alatt hazatértek Jeruzsálembe, a templom újjáépítésére. Hámán tervének sátáni ihletettségét az bizonyítja, hogy ha megvalósul, Izráel népe elvész. Ez teszi érthetővé, hogy miért tulajdonított Márdokeus olyan nagy fontosságot annak, hogy erre a megmenekülésre emlékezzék a nép.

A 9,20 versből ezt olvassuk: „És megírta Márdokeus e dolgokat és leveleket küldött minden zsidónak, aki Ahasvérus király minden tartományában közel és távont élt. Meghagyva nekik, hogy tartsák meg az Adár hónap 14. napját, annak 15. napját évről évre, mint olyan napokat, amelyeken megnyugodtak a zsidók ellenségeiktől, és mint olyan hónapot, amelyben keserűségük örömmre és siralmuk ünnepre fordult. Tartsák meg azokat vigalom és öröm napjaiul, és küldjenek ajándékokat egymásnak és adományokat a szegényeknek. Elfogadták a zsidók, hogy megcselekszik, amit kezdtetek és amit Márdokeus írt nekik.”

Márdokeus levele csak a zsidóságnak küldetett szét, zsidó nyelven. Elrendeli, hogy ennek, az egész népre olyan döntő fontosságú eseménynek az emlékét „évről évre” üljék meg.

Ez az ünnep a népi összetartást is szolgálja. Ez azért jelentős, mert a zsidóság akkor is, mint ma, szétszórtan élt. Az idegen népek közti élet veszélyeket rejt magában. A szokások, az erkölcs mindenütt más. Ha alkalmazkodnak a környezethez, nem tűnnek fel, nem szúrnak szemet, nem számítanak idegennek. Nem zaklatják, nem üldözik őket. Csakhogy ennek az alkalmazkodásnak az a veszélye, hogy a zsidók a nemzetek tengerében elmerülnek.

Pedig Istennek más a terve. Népét elkülönítve akarja látni, mert az Ő törvényeit, ígéreteit és jövendöléseit csak az Ő választott népének adta. Ezt a kincset őrizni és az utódoknak továbbadni a zsidóság egyik fontos feladata volt. A másik az az elhívás, hogy a zsidó nép közül kell test szerint a világ Megváltójának születnie. Erre pedig a nemzetek közt elmerült, felszívódott zsidóság nem lett volna alkalmas.

Hogy a purim ünnep jelentőségét megérthessük, a zsidó ünnepek eredetét és jelentését kell látnunk, és más népek ünnepeivel összehasonlítani.

A zsidók ünnepeit nem emberek, hatóságok vagy szervezetek rendelték el, hanem maga Isten. 3Mózes 23 fejezete így kezdődik: „Szólt az Úr Mózesnek mondván: Izráel fiainak mondd meg az Úrnak (va-

gyis az Úr által) elrendelt ünnepeket." Ez hét ünnep: az év elején a húsvéti bárány ünnepe, majd a kovásztalan kenyereké és a zsengeké, valamint később a „hetek ünnepe”. Az év második felében az újév, az engesztelés napja és a sátoros ünnep.

Ezek közül az első kettő a múltra, az Egyiptomból való kivonulásra emlékeztet. De mind a hét ünnepnek volt (és van) a jövőre utaló prófétai jelentése is, amit akkor, amikor ezeket Isten elrendelte, még senki sem tudott megérteni. A Messiás megszületése és a megváltás révén, amit a Bárány áldozata biztosított, az első négy ünnep prófétai része beteljesült, de a másik három ünnep a jövőben valósul meg. Megvalósulásuk időpontját még nem tudjuk.

A purim ünnep elrendeléséig a zsidóság számára csak a páska, vagyis a húsvéti bárány elfogyasztásának napja és a kovásztalan kenyerek ünnepe volt történeti emlékü. Egy szenvedésekkel és nyomorgatással teli időszak végére emlékeztetett. Jákób fiai, akik az egyiptomi tartózkodás évszázadai alatt egy családból több mint félmillió férfit számláló nemzetté szaporodtak, a kivonulásukkal a szolgásgukat vették le, és tudatosan Isten vezetése alá helyezték magukat.

A páska a nemzeti, népi önállóság kezdetére, a purim pedig arra utalt, hogy a zsidóság, ha szétszórásban is, de életképes népként megmaradhatott. A kipusztítás veszedelme elmúlt. Hogy a zsidóság számára a Hámán által kiadott kiirtási parancs megakadályozása mit jelentett, ma nehéz elképzelni. Nem ok nélkül olvastuk, hogy „senki sem állhatott meg előttük, mert félelem szállott minden népre”.

Az Egyiptomból való kivonuláskor is Isten lépett közbe. 2Mózes 14. fejezetében ezt olvassuk: „Mózes pedig mondta a népnek: Ne féljetek, megálljatok és nézzétek az Úrnak szabadítását.” Mindkét – a választott nép életben maradását jelentő – eseménykor maga az Úr Isten lépett közbe és adott szabadítást.

A purim napjának eseményeire való évenkénti megemlékezést ez az isteni közbelépés teszi indokolttá.

A zsidó naptár a nisán hónappal kezdődik, mely a tavaszi napéjfordulót követő első telihold napjához igazodik, akár csak a mi húsvétunk. Ez most márciusban vagy áprilisban van. A 12., az adár hónapja az ezt közvetlenül megelőző hónap volt. A purim ünnepe tehát a hold állása szerint vagy februárban vagy márciusban van. Az előírás szerint a purimot az adár hónap 14-én és 15-én ülték meg, és ma is ekkor tartják a zsidók szerte, a világon.

Eszter 9,26-ból kivonatolva idézünk: „Annak okáért elnevezték a

napokat purimnak... Elhatározták és elfogadták a zsidók mind magukra, mind ivadékaikra és mindazokra, akik hozzájuk csatlakoztak, örök időkre, hogy megtartják e két napot, írásuk és határozatuk szerint, minden esztendőben. És ezen napok emlékezetben lesznek és megülik azokat nemzedékről nemzedékre, családról családra, tartományról tartományra és városról városra. És ezek a purim napjai el nem múlnak a zsidók közt... Írt pedig Eszter királyné, az Abihail leánya és a zsidó Márdokeus egész hatalommal, hogy megerősítsék a második levelet a purimról."

Márdokeusnak a purim ünnepét elrendelő első levelét egy második követte, amelyet Eszter királynéval kettesben írt, hogy „az első levél érvényességét egész hatalommal megerősítsék.” Lehet, hogy a papok vagy az írástudók arra hivatkoztak, hogy a zsidók ünnepeit és az azok megtartására vonatkozó előírásokat Isten a mózesi törvényben adta meg, Márdokeusnak tehát nincs joga azon változtatni. Ebben igazuk is volt. Csakhogy Márdokeus nem írt elő egy nyolcadik „egyházi” ünnepet, csak a zsidóság fennmaradására olyan fontos esemény emlékét akarta örömmünnepként megörökíteni. Hogy a félreértéseket kiküszöböljék, azért küldött Márdokeus és Eszter még egy levelet.

Érdekes megfigyelni, hogy a nagytekintélyű férfi, Márdokeus egy nővel, Eszterrel együtt írta a második levelet – és ezt ki is hangsúlyozza – abban a méd-perzsa birodalomban, ahol nem is olyan régen a nő feltétlen alárendelt helyzetét a királyi rendelet újílag megerősítette. Csakhogy Eszter ezt a levelet nem mint a perzsa Ahasvérus felesége, hanem mint zsidó ember írta, ezért áll a 29. versben: „Eszter, az Abihail leánya”. A zsidó asszony helyzete pedig más volt, mint a pogányoké, szabadabb és önállóbb.

Eszter nem volt „akárki”, csak egy nő az asszonyok között. Nem azért, mert Ahasvérus királynévá tette, hanem mert Isten nagy feladatára választotta ki. Eszter neve „csillagot” jelent, és ő valóban csillagként ragyogott a zsidóság halál felé rohanó éjszakájának sötétségében. Mint csillag világított, és bátor, önmagát feláldozni kész fellépésével a zsidóság életmentője lett. Eszter a bibliai nagy asszonyok sorába tartozik, mint a hadjáratot vezető prófétanő: Debóra, vagy Hulda, a próféta-asszony, aki az egész nemzetet igazi istenfélelemre rázta fel, de Mária, az Úr Jézus anyja is ezek közé sorolható, aki hajlandó volt a világ Megváltóját mint „törvénytelen gyermeket” vállalni és megszülni.

Eszter könyvének zsidó férfi főszereplője Márdokeus. A 8,1–2 így mondja el pályafutásának kezdetét: „Márdokeus bement a király elé-

be, mert elmondta Eszter, kicsodája ő neki... Lehúzta azért a király az ő gyűrűjét... és adta azt Márdokeusnak." Majd ezt mondja a király: „Írjatok a zsidóknak, amint tetszik nektek, a király nevében és pecsételjétek meg a király gyűrűjével." Ahasvérus a felesége gyámját és hűséges, megbízható udvarmesterét teljhatalommal ruházta fel. Ezt a 8,15 verse mutatja: „Márdokeus pedig kiment a király elől kék-bíbor és fehér királyi ruhában és nagy arany koronával és bíborbársony palásttal." Feltűnő Márdokeus ruházatának részletes leírása. Ezek a király, illetve a birodalom színei voltak. Ha Márdokeus ilyen ruházatban járt, ez azt jelentette, hogy mindenütt mint „királyi megbízottat" fogadták. De hogy ehhez még egy arany abroncsszerű homlokdísz is hordott, az különös méltóság jele volt, csakúgy, mint a bíborbársony palást.

Ezt is olvassuk: „És Susán városa vigadott és örvendezett." Nemcsak a zsidók, a nem-zsidók is. Hámán nem örvendett közkedveltségnek. De mint a király helyettesét, ha kelletlenül is, tisztelnie kellett mindenkinek. Úgy látszik, Márdokeus élete és cselekedetei az emberekben más érzelmeket váltottak ki. Ezért, amikor az emberek megtudták, hogy a király őt ennyire felmagasztalta, örültek a szerencséjének. A 10. fejezetben ez áll: „Márdokeus nagy méltóságának története, amellyel felmagasztalta őt a király, nincsenek-e megírva Média és Perzsia királyának évkönyvében? Mert a zsidó Márdokeus második volt Ahasvérus király után, nagy a zsidók közt és kedves az ő atyjafiai sokasága előtt, aki javát kereste népének és békességet szerzett minden ivadékának." Szébbet, többet, jobbat alig lehet mondani valakiről, ha a Biblia szűkszavúságát figyelembe vesszük.

Márdokeus ténykedése nemcsak a zsidók javát szolgálta, az egész lakosságnak békességet biztosított. A Perzsa birodalomban szétszórtan élő zsidóságnak pedig elismert feje volt. Különben a purim ünnep megtartására vonatkozó rendelkezését nem fogadták volna meg.

A jeruzsálemi templomot röviddel azelőtt építették újra fel. A zsidóságnak csak egy kis része tért vissza Palesztinába, a többiek továbbra is szétszórtan éltek a birodalomban. Márdokeus nem volt, nem is lehetett egyházi vezető, mert nem Lévi, hanem Benjámin törzséből származott. Csak nemzeti vezető volt.

A legfontosabb: „Békességet szerzett minden ivadékának!" Az Úr Jézus szava jut eszünkbe: „Boldogok a békességre igyekezők, mert ők az Isten fiainak mondatnak!"

A KÖNYV ÍRÓJA: ESZTER (?)

Eszter könyve fejtegetésének végére értünk. De egy kérdés még nyitva maradt: Ki írta ezt a könyvet? Erre a Biblia nem ad határozott választ. Az, hogy a könyv az „Eszter könyve” címet hordja, egymagában még nem bizonyítja, hogy a szerző ő lett volna, mert a bibliai könyveket néha a főszereplők után nevezték el. Gondoljunk Ruth könyvére, melyet minden bizonnyal nem ő írt, habár abban az ő történetét találjuk. Azután például egy könyv olyasvalaki nevét is viselheti, aki abban nem is szerepel, mint Sámuel második könyve, amely Dávidról szól.

Ugyanígy kétségtelen, hogy Ezsdrás könyve első hat fejezetének eseményei vagy 80 évvel korábban történtek, mint ahogy Ezsdrás Jeruzsálembe ment, de a feljegyzések az ő könyvében letek helyet. Más könyvek, mint a Bírák, a Királyok vagy a Krónikák könyvei évszázadok anyagát gyűjtötték egybe. De mindez azok értékéből vagy szavahihetőségéből és – ami a legfontosabb – azok isteni ihletettségéből semmit nem von le. Mindegyikük egyaránt az „Isten Igéjének”, a Bibliának a része.

Az egész Biblia írója ugyanis mindig és mindenkor a Szent Szellem Isten, tekintet nélkül arra, hogy az egyes részek írói előttünk ismeretesek-e vagy sem. Mindre vonatkozik, ami 2Péter 1,21 versében áll: „Sohasem ember akaratából származott a próféta szó, hanem a Szent Szellemtől indítva szólottak az Istennek szent emberei.” Ez Eszter könyvére is vonatkozik. A könyv végén, a 9. fejezetben a könyv írójáról ez áll: „És Eszter beszéde megerősítette ezt a purim történetét, és könyvbe íratott.”

Ha Eszter „beszéde” olyan nyomatékos volt, feltételezhető, hogy az egész könyvet ő írta, illetve ő mondta tollba. Ezt az is megerősíti, ami e fejezet megelőző verseiben olvasható: „Írt pedig Eszter királyné, az Abihail leánya... egész hatalommal, hogy a purim napjai megerősítsenek... magukra és ivadékaikra a böjtölés és jajkiáltás dolgát.” Mindketten: Eszter is, Márdokeus is kivették a részüket e fejezetek megírásából. Minden sorból rettegésüket, halálfélelmüket, Istenhez kiáltásukat, életük megtartásáért való jajgatásukat halljuk ki. Így csak az vagy azok írhattak, akik ezt átérték.

Eszter szerzősége mellett még más is szól. A királyi palotán kívül élő zsidó nem tudta volna az udvari élet részleteit így leírni. Csak aki Ahasvérussal egy fedél alatt lakott, az ismerhette úgy pl. a nő lakosz-

tályból a belső udvarba vezető út minden lépését, ahogyan az le van írva. Vagy, hogy e találkozás folyamán „Eszter odament és megillette az arany pálca végét”.

Valószínűleg Márdokeus halála után Eszter szükségesnek tartotta, hogy ezek, a zsidó nép életére nézve oly fontos események feljegyeztesenek, ezért egy héberül tudó íródeákjának tollba mondta.

Mint a király felesége, a király személyét mindenütt előtérbe helyezi. A perzsa Ahasvérussal szemben mindenütt kihangsúlyozza Márdokeus zsidó voltát. Ugyanez okból áll Hámán neve mellett „az agágita”, nehogy valaki a gonosz Hámánt perzsának gondolja, mert ez a királyra és a birodalomra szégyen lett volna.

Eszter önmagáról nagyon keveset mond. Ez olyanféle szerénység, mint János evangélistáé, aki nem nevezi néven magát, hanem ezt írja: „A tanítvány, akit az Úr szeret.”

Hogy Esztert szerették-e, arról nem hallunk. Ez a rendkívüli szerénység, amellyel magát a háttérben tartja, jellemének egyik szép vonása.

Utóirat: Sok írásmagyarázó úgy véli, hogy Ahasvérus-Xerxes király utóda, Artaxerxes, Ahasvérus és Eszter fia volt. Ez magyarázná a zsidók iránti jóindulatát, hogy Nehémiásnak megengedte Jeruzsálem falainak újraépítését.

* * *

Ajánlott irodalom

A. C. Gaebelien: Ószövetségi kommentár (Evangéliumi Kiadó)

J. F. Walvoord – R. B. Zuck: A Biblia ismerete kommentársorozat
III. kötet (Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

*
* * *
*

III.

PURIM – A SORSVETÉS ÜNNEPE

Az antiszemitizmus aligha nevezhető modern jelenségnek. Izráel elkeseredett ellenségei már hosszú évszázadok óta ravaszsággal és kegyetlen gyűlölettel tervezgetik Jákób fiainak megsemmisítését. Az emberi történelem útját azonban az Izráel gyűlölőinek hullái szegélyezik. Ezek terveket szőttek, cselt koholtak, együtt tanácskoztak, de végül az álnokságuk a saját pusztulásukhoz vezetett. Egyetlen maradandó eredményük, hogy egy új ünnep bevezetéséhez szolgáltattak alapot a zsidó naptárban. Így történt ez a fáraóval is; amikor az Úr bevezette a Páska ünnepét. Így esett Antiokhosz Epifanésszal is, akinek tevékenysége a Hanukka ünnepéhez vezetett. Ugyanez mondható el Hitler kudarcáról is, amelynek nyomán végül is megszületett a modern Izráel állama, és a Függetlenség Napjának megünneplése. És ugyanilyen előzményei voltak annak is, amikor a Purim ünnepét bevezették az ókori Perzsiában.

A TÖRTÉNELMI HÁTTÉR

A PURIM JELENTÉSE

A *purim* a héber „sorsvetés” szó többes száma, annak emlékeztére, hogy a gonosz Hámán *pur*t, azaz „sorsot” vetett annak meghatározására, melyik hónapban és melyik napon irtsák ki a zsidó népet a hatalmas Perzsa birodalomból. Ironikus módon az a sorsvetés, amely Izráel elpusztításának napját volt hivatott kijelölni, egy új ünnepnap dátumát határozta meg.

A Purimot „Eszter ünnepeként”, sőt az ókortól fogva „Mardoháj [Márdokeus] napjaként” (2Mak 15,36) is szokás emlegetni. Arról emlékezik meg, hogy Isten népe megszabadult Eszter és Márdokeus segítségével.

A PURIM IDEJE

A Purim ünnepét tél végén (február végén-március elején) tartják és ez a bibliai év utolsó ünnepe. Adár hó, a tizenkettedik héber hónap 14-én (illetve a szökőévben a 13. hónap, az adár-séni 14-én) tartják, pontosan egy hónappal a Páska előtt.

A mai Jeruzsálemben a Purimot adár hó 15-én ünneplik, azaz, egy nappal később mint a világ többi részén. Ezt azoknak a zsidóknak az emlékezetére teszik így, akik a perzsa fővárosban, Susánban éltek, és az ellenségeik ellen vívott harcot egészen másnapig folytatták (Eszter 9,18). Adár hó 15-ét ezért úgy is emlegetik, hogy *Susán purim*.

A PURIM A BIBLIÁBAN

A Purim is azok közé a kiegészítő ünnepek közé tartozik, amelyeket csak évszázadokkal Mózes után vezettek be. Ebből fakadóan nem is találjuk meg a 3Mózes 23-ban felsorolt Isten által elrendelt ünnepek között. Ennek ellenére a Purim mégis bibliai ünnepnek nevezhető, és egyúttal ez a Mózes ideje óta bevezetett legismertebb zsidó ünnep. A történelmi háttéréről és a bevezetésével kapcsolatos eseményekről a Bibliában az Eszter könyve tudósít.

Az Eszter könyvének szerzősége nem eldöntött kérdés, de a hagyomány Márdokeust tekinti a szerzőnek. Ez tűnik a legvalószínűbbnek, hiszen hivatalos körlevelével Márdokeus adta tudtára az egész perzsa birodalomban élő zsidóságnak a Purim ünnepének bevezetését (Eszter 9,20.29). Márdokeus ugyanakkor jól ismerte a perzsa kultúrát és törvényeket, amelyek az Eszter könyvének háttérét képezik.

A PURIM HŐSEI

Időszámításunk előtt 538-ban a Perzsiában élő zsidóság nagy része úgy döntött, nem tér vissza hazájába Zorobábel vezetése alatt, hanem Perzsiában folytatja az életét. Több mint ötven éven át élvezték a szétszóratás kényelmét az Izraelbe való visszatérés nehézségeivel szemben. Kívülről úgy nézett ki, jól beilleszkedtek, sőt többé-kevésbé asszimilálódtak is a perzsa társadalomba; legalábbis Eszter idejéig.

Ebből a jól beilleszkedett zsidó diaszpórából emelkedett ki Eszter és Márdokeus, a Purim két kimagasló hőse. A perzsa antiszemitizmust elkerülendő, nem verték nagydobra zsidó mivoltukat. Eszter felvett perzsa neve a pogány istennő, Istár nevéből ered, Márdokeus pedig a babiloni isten, Márduk nevét hordozta, nagyon hasonlóan ahhoz, ahogy a babiloni udvarban élő Dániel és három zsidó társa is babiloni

neveket kapott (Dán 1,7). A perzsa társadalmi máz felszíne alatt azonban mind Eszter, mind Márdokeus erősen ragaszkodott nemzeti identitásához és Izráel Istenéhez.

Eszter héber neve, a Hadassa, amely „mirtuszt” jelent, jól illett csodálatos szépségéhez (Esz 2,7). Szülei még gyermekkorában meghaltak, így nagybátyja, Márdokeus vette magához és nevelte fel saját leányaként.

Márdokeus magas pozíciót töltött be a méd-perzsa udvarban (korának világhatalmi centrumában), így bejáratos volt a palotába (Esz 2,5.11), és helyet biztosított neki a király kapujában (Esz 2,20-21). Eközben azonban Márdokeus megőrizte erős zsidó identitását. Úgy ismerték, mint „Jáirnak fia, aki Simei fia, aki Kis fia Benjamin nemzetségeből” (Esz 2,5), tehát ugyanabból a nemzetségből, amelyből Saul király is származott.

Ez a tény nagyon érdekes fényt vet az egész történet hátterére. Márdokeus legfőbb ellenfele, Hámán ugyanis agágita volt (Esz 3,1), vagyis Agág leszármazottja, aki Saul uralkodása idején az amálekíták királya volt (1Sám 15,8). Az amálekíták annak az Amáleknek a leszármazottjai voltak, aki Ézsauinak volt az unokája (1Móz 36,12). Az ő keserű Izráel-ellenességükben a Jákób és Ézsau közötti ősi viszály nyilvánult meg és adódott tovább. Mózes és Józsué napjaiban az amálekíták orvul lerohanták a fegyvertelen izráelitákat, amikor a Sínai pusztájában vándoroltak. Az Úr soha nem felejtette el vak, oktalan gyűlöletüket, és megátkozta őket: „töröld el Amálek emlékezetét az ég alól” (5Móz 25,19 vö. 2Móz 17,14.16; 4Móz 24,20).

Saul király azt a szigorú parancsot kapta az Úrtól, hogy teljesen irtsa ki az amálekítákat. Ha engedelmeskedett volna, a Hámán keze általi pusztulás lehetősége soha fel sem vetődött volna. Saul és Agág leszármazottjai azonban közel hatszáz évvel később ismét egymással szemben találták magukat a végső halálos konfliktusban.

A PURIM EREDETE

Az Eszter könyvének színhelyéül az a királyi palota szolgált, amely Susánban, Perzsia fővárosában állott északi irányban, nem messze a Perzsa-öböl partjától, a mai Irán területén. A leírt események Ahasvérus király uralkodása idején játszódtak (öt a történészek I. Xerxész néven ismerik, és i. e. 486-465-ig uralkodott). Az óriási perzsa birodalom ekkor hatalmának és dicsőségének csúcsára ért; 127 tartománya „Indiától Etiópiáig” terjedt (Esz 1,1).

A BIBLIAI ÖSSZEFÜGGÉS

ISTEN ELLENSÉGEINEK LEGYŐZÉSE

A Purim háttérében meghúzódó legfontosabb kijelentés az Ábrahám-mal megkötött szövetségben rejlik. Isten azt ígérte Ábrahámnak: „És nagy nemzetté teszek, és megáldalak téged, és felmagasztalom a te nevedet, és áldás leszesz. És megáldom azokat, akik téged áldanak, és aki téged átkoz, megátkozom azt: és megáldatnak tebenned a föld minden nemzetségei” (1Móz 12,2-3). Nagy vonalakban tehát azt mondhatjuk, hogy Isten ugyanúgy bánik az emberiséggel, ahogy ők bánnak az Ábrahám fiaival. Egy ember viszonyulása Ábrahám *fiaihoz*, volta-képpen arra mutat rá, hogyan viszonyul az illető Ábrahám *Istenéhez*.

Aki átkozza az Isten által megáldott Izráelt, nem mást tesz, mint szembehelyezkedik Istennel. Ezt persze nem azt jelenti, hogy Izráelnek mindig igaza van, mint ahogy ez nincs is így. Ennek ellenére, ha valaki gyűlöli Izráelt, akkor gyűlöli azt az Istent is, aki Izráelt teremtette. Az Úr azt mondja a zsidó népről, hogy „aki titeket bánt, az ő szeme fényét bántja” (Zak 2,8).

Ennek fényében az Ábrahám-mal megkötött szövetségben benne rejlik az úgynevezett „bumeráng-effektus”. Isten annak mértékében áldja meg az embert, amilyen mértékben ő áldja Izráel fiait (és legfőképpen Izráel legnagyobb fiát, Jézust), és fordítva: amilyen mértékben átokkal árasztja el valaki Izráelt, olyan mértékben záporoznak vissza az átkok a saját fejére.

Ez magyarázza meg Hámán ironikus sorsát. Ő az akasztófát Márdokeusnak ácsoltatta, de őt magát akasztották fel rá. Fondorlatosságával a saját pozícióját kívánta megszilárdítani, halála után azonban azt a pozíciót Márdokeus kapta meg. Megkísérelte megölni Márdokeust és népét, ehelyett azonban ő maga pusztult el családjával és mindazokkal együtt, akik gyűlölték a zsidókat. Mindent elkövetett, hogy eltörölje az igaz Isten tiszteletét, amely miatt az emberek nem voltak hajlandóak meghajolni előtte, ehelyett azonban „sokan a föld népei közül zsidókká lettek; mert a zsidóktól való félelem szállta meg őket” (Esz 8,17).

Az antiszemitizmus útja mára jól kitaposott, széles útnak számít, amely azonban mindig a rajta járók pusztulásához vezet. A történelem és a jelenkor nagy számban tud felmutatni hámánokat. Azonban ami-

lyen sorsra jutott a fáraó, ugyanaz lesz mindazok sorsa is, akik átkozni merészelik Izráelt és ezen keresztül az Ábrahám Istenét.

Isten hangsúlyozottan kijelentette: „Egy ellened készült fegyver sem lesz – jó szerencsés, és minden nyelvet, mely ellened perbe száll, kárhoztatsz: ez az Úr szolgálainak öröksége, és az ő igazságuk, mely tölem van, így szól az Úr” (Ézs 54,17). Hogy mennyire súlyosak Isten kijelentései? Ő maga mondta: „Ha eltűnnek-e törvények [a nap, a hold és a csillagok törvényei] előlem, azt mondja az Úr, az Izráelnek magva is megszakad, hogy soha énelőttem nép ne legyen” (Jer 31,36).

ISTEN NÉPÉNEK SZABADULÁSA

Ugyanakkor, ha jól megvizsgáljuk, a Purim jóval több mint egyszerűen az *Isten ellenségeinek legyőzése*; a purim az *Isten népének szabadulása*.

Isten Dániel prófétán keresztül megmondta (Dán 7), hogy Izráel történelmében négy pogány nagyhatalom fog fölemelkedni, hogy uralmat gyakoroljon fölötté. Az egymást követő birodalmak egyre ellenségesebbek, és egyre antiszemitaabb jellegűek lesznek. A babiloniak, a perzsák és a görögök is elnyomták Izráelt, egyikük zsarnoksága sem lesz azonban fogható az eljövendő negyedik és végső birodalom, az Antikrisztus vezette újjáélesztett római birodalom gyilkos mérgéhez. Dániel így prófétált erről az időszakról: „És abban az időben felkél Mihály, a nagy fejedelem, aki a te néped fiaiért áll, mert nyomorúságos idő lesz, amilyen nem volt attól fogva, hogy nép kezdett lenni, mind ez ideig. És abban az időben megszabadul a te néped; aki csak beírva találta a könyvben” (Dán 12,1). Izráel még a mai napig is várja ezt a végső szabadulást.

Hogyan fog ez a szabadulás megtörténni? A Szentírás tanulsága az, hogy a szabadulás mindig egy *személyben*, az Úrban található; és soha nem egy *népben*.

Izráelnek nincs hatalma arra, hogy megszabadítsa saját magát: Sőt pontosan az a humanisztikus, gőgös gondolkodásmód, hogy mégis megszabadíthatja magát, fogja Izráelt arra készíteni, hogy sorsát a saját kezébe véve végzetes szövetségre lépjen az Antikrisztussal. Végül azonban meg fogja vallani: „Mint terhesek vajúdtunk, de csak szelet szültünk: szabadulása nem lőn a földnek, és nem hulltak el a föld kekségének lakói” (Ézs 26,18). A szabadulás egyedül az Úrban van.

Isten nemegyszer megszabadította már Izráelt a múltban, *teljes* szabadulásához azonban el kell jönnie a Szabadítónak (Róm 11,26). Mert kizárólag a Messiás (a Dávid trónjának jogos örököse) eljövételé-

vel török le a nemzetek elnyomásának igája egyszer s mindenkorra Izráel nyakáról.

Akarva akaratlanul is ezt az igazságot hirdeti a kórus minden Purimünnep alkalmával: *Ucu écá, vetufár; dabru davar, veló jákum; kí immánuél*. Nem más ez tulajdonképpen, mint az Úr jövőre vonatkozó figyelmeztetése az Antikrisztussal és a vele szövetségben álló nemzetekkel szemben: „Tanácskozzatok, de haszontalan lesz, beszéljétek beszédet, de nem áll meg, mert Isten van mi velünk” (Ézs 8,10). Miért fognak az Isten népe elleni cselszövések mind kudarcot vallani? Mert „Isten velünk van”, ami a héber eredetiben pontosan úgy szól, hogy *Immanuel* miatt. Ki lehet ez az Immánuel? Nem más, mint Jézus, Izráel Messiása, ugyanaz a személy, akiről Ézsaiás azt mondta, hogy szűztől fog születni (Ézs 7,14), és Dávid trónján fog uralkodni örökké (Ézs 9,6-7). Elpusztítja Izráel legnagyobb Hámánját; az Antikrisztust is. Megmenti Izráelt a pusztulástól. Bekötözi majd népének sebeit. Ő és csakis Ő az Izráel szabadítója.

Ami azonban a legfontosabb, Ő *mindazok* Szabadítója, akik a bizalmukat belé helyezik. Már most, ebben a percben is felkínálja a haláltól való szabadulást. Isten megmondta: „nincsen, aki jót cselekedjék, nincsen csak egy is” (Zsolt 53,4), valamint: „Amely lélek vétkezik, annak kell meghalnia...” (Ez 18,20). Minden ember bűnös, ezért mindnyájunkra érvényes a halál átka. Isten törvénye éppúgy visszavonhatatlan, mint ahogy a médek és perzsák törvénye visszavonhatatlan. A bűnös ember megérdemli a sorsát, és Isten tökéletes igazságossága ezt meg is követeli. A Messiás áldozati halálán keresztül azonban Isten elkészített egy olyan menekülési útvonalat, amely nem sérti meg igazságosságát. Így már csak egyetlen kérdés marad megválaszolatlanul: „Mi módon menekedünk meg mi, hogyha nem törődünk ily nagy idvességgel?” (Zsid 2,3)

Kevin L. Howard

(Kevin L. Howard–Marvin Rosenthal:
Az Úr ünnepei c. könyvből;
Budapest, 1998)

**Az EVANGÉLIUMI KIADÓ
1999-ben megjelent könyvei**

Martens, C.:	A kereszt alatt	
Lohmann, I.:	Krisztus vagy én?	
Bergmann, G.:	Jézus Krisztus, vagy Buddha, Mohamed, hinduizmus	
Eareckson, J.:	Joni + Egy lépéssel tovább	
Gooding, D.-Lennox, J.:	Keresztység: Illúziók vagy tények?	
Johnson, R.:	Isten különmegbízottai	
Holmes, F.:	R. C. Chapman élete	
Basset, I.:	A bölcsesség gyermekei	
Nee, W.:	Megtalálni az életet	
MacDonald, W.:	Ezt tette Isten	
Dönges, L.:	A tű foka	
Schippers, W.:	A hajósgazda fia	
Peters, B.:	Önkívületi állapot, eksztázis vagy önmagunk átadása?	
Kugler, E.:	Isten tervei és az ember kerülőújtjai	
Gassmann, L.:	Az antropozófia keresztyén szemmel	}
Vándor P.:	A Waldorf pedagógiáról	
MacDonald, W.:	Amit a Biblia tanít	
Lüscher, A.:	Üdvbizonyosság	
Lüscher, A.:	Igazság és tévelygés	
MacDonald, W.:	Milyen lesz majd a mennyben?	
Egy kis szív története		
Müller György:	Tanács fiatal keresztyéneknek	
MacDonald, W.:	Van különbség!	
Langhammer, J.:	Mit hoz a jövő?	
Gooding, D.-Lennox, J.:	A keresztség meghatározása	
Gooding, D.-Lennox, J.:	Kulcsfontosságú bibliai fogalmak	

Az EVANGÉLIUMI KIADÓ 2000-ben megjelent könyvei

Rees, J.:	Longfield réme
Daniel, R. P.:	A bibliai prófécia magyarázata
Wilts, H.:	Bibliai családok
A prédikáló mosónő	
H. R.:	A halál után
	„Kiválasztott magának már a világ teremtése előtt” }
Ouweneel, W. J.:	Ha a vége jó, minden(ki) jó?
A. J.:	Fiatalokról szóló történetek a Bibliából
MacDonald, W.:	Újszövetségi Kommentár 1 (Máté-Róma)
Lüscher, A.:	Erőt ad a megfáradtnak
	Az élet vize }
	Vég a teljességből }
Dr. Erdélyi J.:	Természetgyógyászat az Ige mérlegén
Vogel, F.:	Találkozás Istennel – de hogyan? }
König, F.:	„Nincs különbség...” }
Az anyaság jutalma	
Bennett, R. A.:	Isten keresése – 2. bővített kiadás
Brinke, G. R.:	A túlvilágról
Bühne, W.:	Barátság, szerelem, szexualitás és Jézus Krisztus követése
Fleming, D.:	A keresztyének Bibliája
Fleming, D.:	A keresztyének hite
Fleming, D.:	A keresztyének Istene
Fleming, D.:	A keresztyének világa
Fleming, D.:	A keresztyének élete
Gitt, W.:	Idő és örökkévalóság
Gooding, D.:	A krisztusi hithez hűen
Gooding, D.–Lennox. J.:	Bibliai és etikai nevelés
Langhammer, J.:	„Szentek legyetek, mert én szent vagyok” + „Én vagyok az Úr, a te gyógyítód!”
Lámpás az úton	
Lutzer, E. W.:	Egy perccel a halál után

**Az EVANGÉLIUMI KIADÓ
2001-ben megjelent könyvei**

Peters, B.:	A nemzetek ideje
Remmers, A.:	Istenfélően élni és a hitet megtartani (1-2. Timóteus levél)
Schmidt-Schell, E.:	Csak ne hinnél
Spurgeon, C. H.:	Szántó János beszédei (egy vidám földműves életbevágó tanácsai)
Steer, R.:	Úton Hudson Taylорral
Vine, W. E.:	A Rómaiakhoz írt levél
Wössner, P.:	Tetovált és börtönviselt
Kausemann, J.:	Vár Atyád szeretete
Schäfer von Reetniz, P.:	Idők és jelek a XX. században
Gooding, D.-Lennox, J.:	Küzdelem az élet értelméért
MacDonald, W.:	Újszövetségi Kommentár I. és II. kötet (Máté–Róma és 1Korintus–Jelenések)
Mücher, W.:	Az Úr ünnepei (3Mózes 23)
Wagner, G.:	Dóra, gyere haza!
Wjst, W.:	Efëzus, egy nagyvárosi gyülekezet felemelkedése és bukása
Grant, L. H.:	Zakariás látomásai és az Úr Igéjének a terhe
Gitt, M.:	A róka nyomában és egyéb állattörténetek
Brinke, G. R.:	Jegyzetek Máté evangéliumához
Benoit de C.:	Ez igaz! – és ezért mindenkinek tudnia kell
Kamphuis, M.:	Buddhista voltam
Lukátsi V.:	A piros szíves ház

AZ EVANGÉLIUMI KIADÓ 2002-ben megjelent könyvei

Wagner, G.:	István, tarts ki!
Behnam, A. B.:	Mária, Jézus anyja
Currie, J. B.:	Angyalok, amit a Biblia róluk tanít
Pace, E. J.:	Evangéliumi beszélő képek
König, F.:	Rólad van szó most
White, P.:	A buyufa alatt (új kiadás)
Peters, B.:	A Prédikátor könyve
Nee, W.:	Hirdesd az Igét!
dr. Török–dr. Tóth T.:	Természettudomány, világkép, világnézet, istenhit
Spurgeon, C. H.:	Mindig időszerű gondolatok
Hunt, D.:	Megalkuvás nélküli evangélium
Müller Gy.:	Igazi hit és imádság
Vida S.:	Morzsák az élet kenyereből
MacDonald, W.:	József Jézus előképe
Dixon, H.:	Adj nekünk... örökséget
Hewitt, J. B.:	Tanulmányok a bibliai kisértőkről
Jones, B.:	Az Újszövetség történeti könyvei
Stricker, A.:	Alicia – AIDS és egy élet, mint egy álom
Van Deursen, A.:	A Biblia világa képekben
Schmidt-Schell, E.:	S.O.S. Két fiú végveszélyben
Langhammer, J.:	Példázatok, igaz történetek
Smith, H.:	Isten Fia – valóban Isten és valóban ember
Willis, G. C.:	Unokáim szüleinek
Grant, F. W.:	Mózes első könyve az Újszövetség fényében
A kis csavargó	
Al-Sain-Schrupp:	Allahért harcoltam
Bunyan, J.:	A szent háború

Az EVANGÉLIUMI KIADÓ 2003-ban megjelent könyvei

Roy, K.:	Napországban + Három barát	
Junker, R.:	Jézus, Darwin és a teremtés	
Közelebb Hozzá! (áhítatos könyv)		
Hählke, Ch.:	A Tízparancsolat (kifestőkönyv)	
Inrig, G.:	A Bírák könyve	
Gibson, O. J.:	A keresztyén hit alapjainak tanulmányozása – 2. kötet	
Spurgeon, C. H.:	1500 bölcs gondolat	
Mackintosh, C. H.:	Te és a háznépe	
Tatford, F. A.:	Jákób fiai	
Schmidt-Eller, B.:	Hannelore útja folytatódik	
Spurgeon, C. H.:	Elvégeztetett!	
A zárba illő kulcs – 3. kötet		
De Koning, Ger.:	Amikor a szülők szenvednek...	}
	A gyermekek a maguk útját járják	
Kuhley, H. J.:	Elfeledkezett-e könyörölni Isten?	
Mi a célod? – 3. kötet		
Remmers, A.:	A Biblia képei és szimbólumai	
Boddenberg, D.:	Kérdéseim – Isten válasza	
Batten–Ham–Sarfati–Wieland–Gitt: Kérdések a kezdethez		
Kausemann, J.:	Sámson, Izráel bírása	
Liebi, R.:	Beteljesedett prófécia + Világtörténelem Dániel próféta látomásában	
Lüscher, A.:	Boldogok, akik sírnak...	
Langenberg, H.:	A galatákhöz írt levél	
Nem kímélték életüket		
Saunders, J.:	A maradék Isten házáért + Dávid sátora	
Roy, K.:	Az újra megtalált paradicsom + Végre otthon	

